COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE

Grafica: *Mircea Dumitrescu*. *Ilustraţia*: *Vasile Socoliuc*

BARBARA BRONNEN

DIE ÜBERZÄHLIGE

© Droemer’sche Verlagsanstalt Th. Knaur Nachi. München 1984

Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate

Editurii UNIVERS

CLOBUS

Barbara Bronnen

Povara

Traducere de

NORA IUGA

ŞI

GEORGE ALMOSNINO

EDITURA UNIVERS

Bucureşti

1987

DEGETUL DE LA PICIOR

EA DOARME.

Foarte liniştită, foarte delicată, foarte mică; zace aici în povestea ei, cu rădăcini atât de fragile şi totuşi atât de puternice.

O privesc.

Aşa va aluneca în moarte, într-o bună zi, viaţa bunicii mele de nouăzeci şi patru de ani. Între cei patru pereţi, pe care pune atâta preţ, în acelaşi pat în care a murit şi mama ei.

Dar dacă totul decurge normal, nu va putea fi surprinsă astfel! Nu ca acum, între pernele de zi, cu pătura cadrilată de voiaj înfăşurată în jurul picioarelor. Nu, în

niciun caz aşa, într-o bluză de culoare deschisă, ale cărei mâneci îi atârnă peste mâini, în fusta ei gri de casă. Să ajungi la nouăzeci şi patru de ani este oricum destul de neplăcut. În situaţia asta nu-ţi poţi îngădui să fii luat pe neaşteptate.

Nu. Hotărât lucru, moartea va veni doar atunci când bunica mea va fi pregătită s-o primească: în cămaşa de noapte de mătase cu dantelă şi având sub şezut muşamaua. Cele două obiecte sunt puse bine pentru ziua sau noaptea care va fi, aşteaptă sub pat, într-o pungă de plastic legată la gură, în cutia, unde se mai află rozariul şi sticla cu apă sfinţită. Şi crucea îmbrăcată în mătase neagră şi aurie aşteaptă pe măsuţa de lângă pat să-şi îndeplinească unica ei misiune.

Bunica mea a ştiut întotdeauna să se îngrijească de toate – nici moartea nu-i poate zdruncina această deprindere. E înarmată până-n dinţi. Îşi ţine scutul ridicat împotriva tuturor săgeţilor, lăncilor, săbiilor cu care vrăjmaşa o încolţeşte din toate părţile. Nu îşi va coborî scutul şi nu va capitula decât cu o singură condiţie: să-i fie moartea curată.

O moarte curată.

Ştiu eu bine că „pe dedesubt” străluceşte de curăţenie, că aşa m-a dăscălit întotdeauna: „Schimbă-ţi rufele în fiecare zi, să fii curată ca nu cumva să-ţi vadă cineva neglijenţa dacă se-ntâmplă să ai un accident sau să mori subit, pentru că nimic nu este mai penibil atât pentru medic cât şi pentru pacient”.

Îmi iau un scaun şi mă aşez lângă pat.

Zace încovoiată, strânsă în ea ca un copil, de parcă s-ar strădui să facă economie de spaţiu. Niciodată în viaţa ei n-a ocupat prea mult loc.

Zace aici, această mică povară, detaşată, desprinsă de toate, exclusă.

Mă ridic şi mă aşez pe marginea patului, privesc la ceas. N-are de gând să se trezească odată?

Meseria ei, moartea, îi conferă o nouă putere de seducţie. Mirosul morţii mă atrage şi mă respinge în

acelaşi timp. Îi observ mişcările ciudate ale corpului, asemănătoare cu cele ale astronauţilor în spaţiul golit de aer. Imponderabilă va aluneca din viaţă, volatilizându-se, elastică şi graţioasă.

Mă apropii de ea. În încăpere se întunecă.

Doar ea, „cazul”, care necesită îngrijire.

Tot restul se află afară.

Afară e lumea. Timpul. Şi eu, şi eu am o uşă deschisă înspre afară.

Râcâi cu picioarele podeaua. Să se trezească odată. Stau de multă vreme aşa.

Nu sunt încă deprinsă cu această schimbare radicală a gândurilor mele. Din ce aer îşi ia respiraţia asta liniştită? Sunt îngz ijorată, am o curiozitate temătoare să aflu cum este ea de fapt.

Mă ridic, aprind o lumânare şi o pun pe măsuţă. Mă las în genunchi şi-i ating degetele. Oare tot mai doarme? Nu mi-a respins adineauri mâna uşor?

Nu suportă să te apropii prea mult de ea. Mi-e neplăcut că trebuie s-o fac tocmai eu. Aceste infracţiuni ale mele au contribuit cu siguranţă la nemiloasele transformări care-i accelerează declinul.

Fiecare transformare e o mutilare.

Sunt nevoită să-i maltratez încheieturile ca s-o mai ţin în viaţă. „N-o mai duc mult, spune mereu, de când s-a operat la ochi, sunt de pe acum ca şi moartă”. Trebuie să fac totul ca ea să trăiască. Ştiu că are nevoie de îngrijirea mea. Eu sunt rezistenţa care o împiedică să-şi părăsească trupul.

„Atâta timp cât mai sunt caldă să mă trezeşti la trei fix!”

Încă cinci minute.

Reacţionează fără vlagă, dar consecvent. Îşi continuă cuminte funcţiile somnului. Stomacul ei lucrează zgomotos. Din colţul gurii se scurge saliva. Până şi în poziţie culcată capul tinde să se aplece tot mai mult spre picioare. Nu-şi mai poate apropia coapsele strâmbate de artrită.

Atingerea morţii a transformat-o definitiv pentru mine. Până în ceasul sfârşitului ei rămânem sortite una alteia. Ea este prezentă în tot ce fac. Sunt la dispoziţia ritmului ei.

Uneori pare că se adună, e vioaie, încearcă să participe, alteori e posacă, închisă în ea. Ceva s-a schimbat.

Organismul ei recurge la trucuri.

Bunica mea este pe punctul de-a se volatiliza. Dacă o pun pe cântar constat că a pierdut în greutate. Tot mai des are aerul că se stinge, îi lipseşte lumina.

Apoi deodatăse-ncarcă de revoltă, de furie, încol dată toată, de parcă ar începe un nou urcuş.

Ce pot să fac împotriva acestor manifestări? Mă roade nesiguranţa şi inconsecvenţa stărilor ei. Să renunţ oare la regimul alimentar pentru cosmonauţi, prescris de medic?

Cât de mult s-o fi îndepărtat de viaţă? Şi, de fapt, unde este ea? Mă aşez din nou pe pat şi lovesc cu pumnul într-o pernă.

N-am să-mi las nici măcar amprentele degetelor pe pielea ei. De câte ori o privesc, simţ un îngheţ lăuntric, o însingurare.

Cum poate să se simtă părăsită, când vin zilnic la ea?

Trucul declinului o face să rămână tot mai singură, singură dintotdeauna.

Mă uit din nou la ceas: încă trei minute.

De ce suntem amândouă dezorientate? Consumate de ceea ce a venit peste noi, ne aflăm într-o dilemă perpetuă.

De multe ori nici nu mai ştim să vorbim una cu alta. Eu nu găsesc cuvinte noi. Ce cuvinte ar putea să ne ajute acum?

O viaţă întreagă am schimbat formule de convenienţă.

Şi unde am ajuns?

Câteodată îmi vin în minte unele din ele. Sună atât de străin. Chiar şi pentru ea.

Atunci mă priveşte ciudat.

Sau gesturi.

Am nevoie de altele noi. Vesele. Uşoare.

Cum se fac gesturile, menite să ajute?

Ale mele sunt întotdeauna false, năpădite de năduşeală.

Nu sunt în stare să găsesc cuvântul potrivit, mimica firească.

Nu am învăţat nimic. Tot ce pot face este silnic, împotriva voinţei mele.

Mângâi uşor părul vălurit al adormitei, care nu-mi poate opune rezistenţă. Aş vrea să pot pune mina pe ea, să o simt, aşa cum ea însăşi nu a putut să înţeleagă, o viaţă întreagă, decât ceea ce a apucat cu mâinile.

Totdeauna a atins fructele şi legumele şi obiectele, dar a respins tot ce depăşea înţelegerea ei.

Îmi privesc degetele. Sunt crispate.

Ce mă interesează ea pe mine? De ce o ating?

Mă uit la mâinile ei, cărora nimic nu le-a fost prea greu. De fiecare dată i-au venit de hac murdăriei mele. Ea nu strânge ca mine pumnii în somn, are mina uşoară ca fulgul, chiar şi în captivitatea severă a morţii, şi încă energică pentru vârsta ei. Speriată i-o cuprind în palmă şi mă gândesc că în curând se va face mai palidă, această mină care s-a zbătut întotdeauna pentru toate mărunţişurile, fără să se sinchisească de ea însăşi.

Îmi fac curaj să o privesc mai departe pe bunica şi să-mi imaginez cum va trebui să o pierd o dată şi o dată. Ştiu că mă voi trezi adesea în toiul nopţii îngrozită, neputând să-mi dau seama dacă tot ce am făcut pentru ea am făcut bine. Asta fiindcă eu am două mâini stângi, aşa mi-a spus întotdeauna, şi chiar dacă îmi reuşeşte ceva: „Când pui tu mâna mai mult strici, decât faci!”

Mă gândesc cu spaimă că de acum înainte, viaţa’ mea va fi legată, până în cele mai mici amănunte, de bunica. Acest gând mă sperie.

Io

Mi-e frică de limitele noastre, de nevoia mea de apărare.

Cum să ne schimbăm rolurile? Cum să înţeleg eu, o femeie vie, moartea ei? Ea nu are o conştiinţă vinovată, eu da, până-ntr-atât mă suspectez.

Bat din picior. Nu mă aude odată?

Gândul că va muri îmi pare îndepărtat şi străin. Sper prosteşte că până la urmă o să desfacă ea toate firele astea pe care le-a încurcat.

La fereastră, la lumină! Deodată, parcă la un semn, îşi ridică uşor capul. Ascultă timpul. Apoi cască lăsându-mă să înţeleg că se va trezi.

Mă cuprinde ameţeala.

Ea mă examinează preţ de o secundă cu un singur ochi şi se scufundă apoi din nou în ceţurile ei albastre.

— Ah, tu eşti, Frănzla. Mai lasă-mă numai puţin, murmură ea încet şi recade în absenţă.

Încă buimacă de somn şi fără dinţi bolboroseşte ceva de neînţeles. Înainte de a se trezi definitiv îi dau drumul la mină pentru că această apropiere ar irita-o.

Dar de fapt, de ce mă aflu aici? Ce pot să fac eu?

Iată-mă din nou în faţa acestei probleme insolubile, frica mea. Îmi ţin răsuflarea. Mă simt depăşită. Spaima îmi creşte văzând-o cum se lasă acaparată total de visul ei; când tace îmi piere curajul.

La ce bun să mă înşel? Nu e vorba doar de ochi. Este preludiul morţii.

Mă silesc să o privesc din nou. Ochiul, cu albastrul lui orb, arată de parcă ar fi bătut-o cineva. E congestionat de jur-împrejur şi umflat; pleoapa e îngroşată şi roşie şi dedesubt persistă o lacrimă.

Simt în gură greaţa obişnuită.

Mă uit la ceas şi-mi spun; Acum trebuie s-o trezesc. Te-ai putea gândi că e totuna, zilele vin şi trec şi oricum nu poţi schimba nimic. Dar e mai bine să-i respect dorinţa.

„E periculos, a spus, dacă zac şi moţăi toată ziua. N-am făcut asta de când mă ştiu şi nu vreau să mă dezic nici în clipa morţii mele”.

Este ora trei fix.

Îi pun ochelarii speciali pentru bolnavii de cataractă

la locul unde ştiu că va căuta mai întâi. Apoi îi ating picioarele, i le frec uşor. Ea se lasă manevrată. Are o mască de totală absenţă pe chip. Se preface, sau e doar reaua mea credinţă? Vrând să-mi dau curaj fredonez un cântec, cum fac copiii pe întuneric, şi îi frământ degetele de la picioare, pernuţele tălpilor – ce straniu, acest amestec de pierdere şi elan! înghit un nod şi mă gândesc la ceea ce mă aşteaptă: în curând va trebui să o ridic şi s-o pun pe scaun, atât de uşor i se vor îndoi picioarele sub ea.

Bunica suspină şi apoi geme. Poate că pe alta n-ar fi tulburat-o sunetul acesta, dar pe mine mă contrariază, sună senzual, a plăcere.

— Ah, ce bine, dar mai tare, mai tare, mai tare, murmură ea, şi eu îi apăs cât pot oasele picioarelor şi-i frec pulpele. Dar iată că mă împinge cât colo şi-mi spune trează de-a binelea: Asta-i treabă de mântuială! Să ştii că timpul care mi-a mai rămas îmi aparţine şi n-o să-ţi baţi tu joc de el cum îţi place, aşa că te poftesc să apeşi mai cu nădejde şi să nu mai faci pe proasta că te cunosc eu, totdeauna ai fugit de greu.

Apăs mai tare. Ea geme de plăcere.

— Ah, aşa, ce bine. Vezi că poţi, dacă vrei. Ţine minte ce-ţi spun: Există nenumărate începuturi, dar un singur sfârşit. Să nu crezi că proverbul „Totul e bine, când se sfârşeşte cu bine” e doar aşa, o vorbă. Eu vreau să am un sfârşit bun, pentru că-l merit.

Împing, frământ, apăs până la exasperare.

— Fireşte, spun eu, acest timp îţi aparţine, îi cuprind strâns picioarele şi mă năpustesc asupra degetelor ei ca un pianist.

Scoate un fel de croncănit:

— În sfârşit!

Cu surprindere constat că pe faţa ei nu apare nicio umbră de mânie, cum se întâmplă de obicei. Treptat îşi regăseşte din nou ordinea gândurilor şi mă ţin strâns de picioarele ei, de parcă aş aştepta să mă tragă şi pe mine la suprafaţă.

Deodată îşi încruntă sprâncenele, aşa face

întotdeauna când nu-i convine ceva şi spune:

— Ai plătit panselele?

— Da, răspund speriată, sigur, le-am plătit verişoarei tale.

— Cât i-ai dat? întreabă, şi pentru o clipă faţa ei capătă o expresie aproape vulgară şi triumfătoare; simte o satisfacţie deosebită când îi pune pe alţii să o slugărească şi apoi le plăteşte serviciile. Acest lucru o face să se simtă liberă.

— A sunat Uschi când dormeai, şi a întrebat de care vrei. I-am spus că mov, fireşte. Râd cu poftă să-i fac bunicii pe plac. Voia să ştie dacă vrei primule înalte sau mici; cele înalte costă şase mărci, cele mici patru.

— Şi tu…?

— I-am spus că dintr-alea mici, sper că am fost în asentimentul tău, pentru că se potrivesc mai bine în răzorul de muşchi. M-am gândit să se armonizeze.

— Primule mici cu pansele, slavă domnului!

Bunica se destinde, eu respir uşurată.

— Şi plicul… cu rezerva?

Dau din cap aprobativ.

— Patruzeci de mărci.

— Păi da, Uschi are nevoie de detergent special pentru piatra funerară şi în afară de asta calculează totul până la centimă. Cu un gest al braţului ei firav mă lasă să înţeleg că îi trece cu vederea zelul şi se apleacă mai aproape de urechea mea: E emoţionant s-o vezi cum se îngrijeşte de mine, m-a întrebat deunăzi dacă nu vreau să merg cu ea la cimitir. I-am mulţumit şi i-am spus: Nicio grijă, vin eu acolo mai curând decât crezi.

Întinde o mână poruncitoare şi eu îi dau imediat fotografia cu mormântul lui Opa; alături de aceasta mai e o fotografie care-l înfăţişează pe bunicul meu în viaţă; o văd cum o ia pe prima şi o ţine lipită de trupul ei ca şi cum şi-ar lua măsura. Simt că mă înec când văd ce legături intime, aproape voluptuoase, întreţine cu mormântul. Îi aduc bibelourile, buchetele de flori din mătase şi madona de bronz la pat, cum îi aduci jucăriile unui copil, care n-a

învăţat încă să meargă. Apucă perlele, dantelele, strasurile şi brocatele şi deapănă firul ce-o ţine legată de această madonă; i-a făcut singură îmbrăcămintea. Povesteşte de vălul de mireasă al mamei ei şi de dantela de la propria-i rochie de nuntă cu care şi-a înveşmântat madona:

— Şi catifeaua e de la prima mea comuniune şi…

Bolborosesc o scuză şi mă duc la toaletă. Când revin o găsesc şezând ridicată în pat. Părul i s-a desfăcut alb şi rar, fixează fascinată brelocul în culorile curcubeului, scânteind auriu şi argintiu; a apăsat pe buton şi micul glob pământesc. luminat de un bec minuscul, şi-a aprins deodată continentele şi mările. Un dar de la băiatul meu. Bucuria ei la vederea lucrurilor sclipitoare are ceva din extazul indienilor în faţa pietricelelor colorate, lipsite de valoare, pentru care erau gata să dea orice.

Acum mă observă, îmi aruncă una din acele priviri tăioase ale singurului ei ochi şi îşi dezveleşte dantura pe care şi-a luat-o pe furiş din zahărnita folosită acum în alte scopuri decât cele obişnuite. Ar vrea să fie un zâmbet, dar îi iese strâmb. Rânjeşte, îşi ridică buza superioară. Rictusul se accentuează, împietreşte aşa, devine o grimasă. Se strâmbă la mine, hiena asta! îşi păstrează multă vreme masca schimonosită, crede că în felul acesta mi se dezvăluie mai bine. În sfârşit îşi ridică mâna palidă şi şi-o trece peste obraz, fantoma dispare.

— Ai lăsat jos capacul closetului? mă întreabă cu asprime.

— Da, spun eu supusă şi mă aud răsuflând uşurată, aude şi ea. De când i-a murit ochiul aude din ce în ce mai bine, aşa cum îşi simte, de la o zi la alta, tot mai acut fiecare perişor care îi creşte în bărbie. Acum am ghicit-o, îşi duce degetul la bărbie şi mi-o arată, ceea ce vrea să însemne: penseta! O iau de pe măsuţa de telefon, unde, înainte, nu avea voie să stea niciodată. Dar acum bunica ţine mult la expresia „a avea totul la-ndemână”. Mă apropii de bărbia ei, mă întâmpină cu un ţipăt speriat, pe care i-l cunosc bine.

— Fii atentă, ochiul meu!

Îi ridic pielea încreţită, o împing în sus şi încerc să apuc perii ca să-i smulg, dar cu cât trag mai vârtos cu atât se încăpăţânează şi-mi scapă. Îşi ridică mâna dreaptă şi îmi spune printre dinţi:

— Vezi că-ţi dau una de nu te vezi!

Nu-i răspund. Asta nu-i place. Într-un moment de furie apuc firul de păr, îl smulg, ceea ce probabil că îi pricinuieşte o durere ascuţită:

— Ah, ustură al dracului! se vaită ea, dar în urechile mele sună bine.

A fost doar o pauză. Bunica mea are o clipă de linişte, îşi ia batista umedă, îşi şterge ochiul bolnav.

— N-ai folosit peria de closet – tare mă întristează copiii de azi care nu mai învaţă nimic. Se referă la băiatul meu. Îi explic că n-am făcut treabă mare şi îmi este cât se poate de neplăcut. Dar bunica mea continuă de parcă n-aş fi spus nimic:

— Şi de fiecare dată capacul e ridicat. Deunăzi a fost doamna Graser cu profesorul la mine în vizită şi s-a dus la closet, şi când s-a întors, m-a întrebat: „De când aveţi toaleta?” Am crezut că se referă la baie şi la pereţi şi i-am spus: „Am zugrăvit acum patru ani”. Şi ea a spus: „Vorbeam de closet, deoarece pare nefolosit, e ca nou”. Şi când m-a vizitat profesorul prima dată singur a lăsat şi el capacul ridicat, iar eu i-am spus: „Şi nepoatei mele trebuie să-i atrag mereu atenţia că a uitat de capac; de ce trebuie să stea capacul ridicat, un capac are şi el rostul lui”. Şi când profesorul a venit ultima oară aici, s-a dus din nou la closet, şi peste două ore, tocmai îşi lua rămas-bun de la mine, în vestibul, s-a schimbat deodată la faţă şi a spus: „Trebuie să mă duc, să mă mai uit o dată”, şi a deschis uşa la closet. Eu l-am întrebat: „La ce vă uitaţi?” Mi-a răspuns: „Să văd, dacă am lăsat capacul”. Şi când am fost deunăzi invitată cu el la doamna Graser s-a dus la closet şi pe urmă m-am dus şi eu, pentru că băuserăm un pahar de vin şi ceai. Şi în drum spre casă, în timp ce mă sprijinea, l-am întrebat: „Dumneavoastră aţi fost înaintea mea la closet şi capacul era lăsat. Cum se face că era lăsat?” Mi-a răspuns:

„Am învăţat şi eu ceva de la dumneavoastră”. Bunica râde în hohote şi adaugă cu mândrie: „Cum, spunea doamna Graser, şi closetul dumneavoastră este încă atât de frumos?” Ar fi avut, slavă domnului, ce să admire aici în cameră, atâtea lucruri de valoare, dar nu, pe ea o interesează closetul. Amopo. ai lăsat jos capacul?

Îi spun din nou „da”, trag aer în piept, sper să nu înceană totul de la capăt. Aşa cum umbra urmează mişcările corpului, aşa încep eu să mă balansez. împotriva voinţei mele. după mişcarea gândurilor bunicii şi iată. fără să-mi spună, ştiu că iucăriile sfinte, sclipitoare, trebuie să fie puse la loc în dulap.

Întind mâna spre madonă, bunica dă aprobator din cap:

— Dar ai grijă cum o pui!

Aşez păpuşa de cârpe în vitrină, fotografia cu mormântul pe comoda în stil baroc, lângă Bismarck, alături de candelă, a cărei „lumină veşnică” o întreţine bineînţeles bunica şi privesc, agasată de discuţiile interminabile, poza ei din tinereţe.

— La mine toate lucrurile au o legătură între ele, îmi spune, şi are dreptate.

Locuinţa este mândria ei. De treizeci şi cinci de ani, de când a murit Opa, trăieşte aici. Ce-i drept, cele mai frumoase piese i le-au furat „Amis”, dar a reuşit totuşi să păstreze destule şi este mândră cinci oaspeţii spun că nimeni n-ar fi putut bănui că în această casă există un apartament atât de frumos. Clădirea face parte din acele locuinţe tip ieftine, şi chiriaşii ei sunt cu toţii, din păcate, „de origine modestă”.

Vorbeşte despre lucrurile ei şi mi-o imaginez tânără, frumoasă, cu un aer serios, plină de prestanţă ca în fotografie. Zâmbeşte, un zâmbet doar al ochilor, aşa cum a fost învăţată, pentru că râsul, mi-o repetă mereu, este urât. Nici când vorbeşte nu şi-ar lovi pentru nimic în lume palmele între ele şi nu şi-ar ridica umerii, cu atât mai puţin nu ar face gesturi impulsive, fiindcă astea, după cum spune ea, sunt tipic ovreieşti.

— Tare mai erai frumoasă, îi spun, şi deodată zâmbeşte eu toată faţa şi ciripeşte cu un glas neaşteptat de prietenos:

— Frumoasa Käthla, aşa îmi ziceau, Käthla cu zâmbetul Mona Lisei. Ia dă-mi-o pe necunoscuta aia!

I-o întind repede pe „aia” de pe Sena, bunica îi mângâie obrazul de ghips şi spune:

— Atât de frumos în moarte nu poate să fie decât un om cu adevărat frumos. Trebuie că era fermecătoare – ce se mai întâmplă în Brokdorf?

Obişnuită cu asemenea salturi în gândire încerc să leg firele raţionamentului, în timp ce ea vorbeşte despre lipsa de demnitate umană şi despre ereditatea îndoielnică, resimţită tot mai acut în ziua de azi. Înţeleg că trebuie să iau ziarul de care nu se poate lipsi. Îmi cade din mină chiar lângă piciorul patului, mă aplec să-l ridic.

— În halul ăsta v-aţi înmuiat că nu mai sunteţi în stare nici măcar să apucaţi ca lumea un lucru, mă dojeneşte bunica. Smulge ziarul din mâna mea şi îmi indică rubrica pe care o urăsc: „Pentru femeile noastre”. Sunt obligată să citesc a o sută oară articolul caz-e începe cu formula „Dragi camarade!”, tare şi clar, pentru că altfel mi-ar putea scăpa lucruri esenţiale. L-am învăţat pe de rost. Ştiu exact cum reuşeşte această femeie-jandarm să treacă de la vechea cruce celtică din Monasterboice şi femeile irlandeze la întrebarea decisivă: „Oare atunci când se acţionează după o judecată sănătoasă, ordinele nu îşi mai au rostul?” Orice recrut îşi dă lesne seama că are de-a face ou o vorbărie goală. S-a săturat şi bunica.

— Vezi să nu-ţi strici ochii! spune ea. Îmi face semn să pun ziarul la locul lui, pentru mâine, şi mă roagă s-o ridic în capul oaselor ca să se dea mai uşor jos din pat. O sprijin ca de obicei şi-i împing pernele sub spate. Deodată se răsuceşte cu o mişcare bruscă, răstoarnă pernele şi le aşază din nou, bătând cu pumnul în ele.

— Când pui tu mâna pe ceva, mai mult strici decât faci! strigă ea. Dar asta nu-i nimic. Ţin-te bine Frănzla, îmi spun, abia acum se porneşte, pentru că în poziţia asta

ridicată are un câmp de observaţie mai larg.

— Adu pămătuful, îmi porunceşte bunica. Mă duc la locul unde ştiu că îl găsesc de obicei, şi o aud şuierând: Atârnă de frânghie în faţa ferestrei, la aerisit, pe-o vreme ca asta.

Mă priveşte viclean, tronând în mijlocul regatului ei, aşteptând parcă să-mi revin din uluială. Iau pămătuful aerisit şi scuturat de praf şi gândesc în sinea mea: Nu-mi mai lipseşte doar să-mi închin viaţa acestui pămătuf, cum face ea, şi existenţa mea va căpăta astfel un sens. Dar abia m-am anueat să şterg praful – de pe doamna cu căţelul care îi adulmecă turnura, de pe acest urs polar de Nymphenburg, azi nu se mai fabrică asemenea piese, de pe halba de bere cu capac, de pe roata pentru gimnastică medicală postată lângă teracota veche, de pe lustra cu şapte braţe, de pe portretul în porţelan al lui Käthehen Schwind – că mă şi aud scrâşnind din dinţi. Îmi este cumplit de greu să mă strecor cu acest pămătuf prin recuzita vieţii ei şi, fără să vreau, lovesc o cutiuţă din vitrină. Cade, şi din ea zboară altă cutiuţă, care se deschide, şi apare o nouă cutiuţă şi, când o ridic, e ca-n basme, în ea se află o mulţime de bile colorate.

— Destul! strigă bunica exasperată, îşi agită mâinile osoase, sare brusc în picioare, cu o agilitate neobişnuită, înhaţă cutiuţele şi bilele, le ascunde sub bluză şi se întoarce la locul ei în pat; în următoarea jumătate de oră gângureşte ca un copil. Aud un fel de uruit şi nişte pocnete scurte, când bilele se ciocnesc unele de altele în joacă. O văd cum îşi trece mâinile peste ele mângâindu-le într-o fluturare, într-un dans. Pe chipul ei stăruie bucuria atingerii, a răcelii şi a netezimii lor. Poate că acum este din nou tânără, departe de „martiriul” ei, cu flori în păr şi pe deget cu inelul cel nou de la Opa. Dar iată că în ochi îi apare iar acea luciditate rece. Îşi îndreaptă privirea spre mine; eu întorc repede capul şi continui să şterg praful. Se linişteşte şi îşi ascunde cutiuţele sub o pernă.

— Aşa, acum camera din fund, spune, trebuie să mai fac o dată ordine peste tot.

Mă duc în camera din dos, care arată ca o adevărată debara, cu compartimente pline de rufărie de pat şi prosoape puse la păstrare pentru mai târziu; acum nu mai găseşti pe nimeni care să ştie să umble cum trebuie cu ele, dar cândva s-ar putea să-mi prindă bine, dacă vine războiul. De fapt aici nu e mai nimic de făcut, deci mă prefac că îmi văd de treabă, aşa cum făceam pe vremuri, în copilărie. Stau, schimbându-mi greutatea de pe un picior pe altul, mă uit la dulapurile pe care nu există niciun fir de praf, privesc comoda lustruită şi mă relaxez o jumătate de oră făcând gimnastică.

— Puteai să fii gata de mult, se aude din nou vocea, acum podeaua!

Iau cu grijă aspiratorul, acest instrument drăcesc, ameninţător şi interzis deoarece reprezintă „un pericol de moarte prin electrocutare”. Trebuie să o păcălesc, de aceea deschid dulapul care scârţâie, unde se ţin cârpele şi periile şi scot, făcând zgomot, mătura de covoare.

De cum începe să zumzăie aspiratorul bunica mea e cuprinsă de un tremur de parcă ea însăşi ar fi băgată în priză:

— Dacă trebuie să chem pompierii, mă costă 20 de mărci şi de tine se alege praful!

Mă fac că nu o aud, trec cu aspiratorul peste fiecare bucăţică de covor, număr până la 21 şi fac un exerciţiu, apoi îl împing mai departe şi tot aşa până se face lună odaia.

Bunica mea stă ca o regină detronată.

— În genunchi acum, şuieră ea printre dinţi, numai în genunchi se face curat, aşa, fiecare crăpătură, fiecare colţ! Tremură încă din cap până în picioare şi eu merg în genunchi, moi cu lehamite cârpa în ceară şi frec până când îmi porunceşte să mă duc la rafturi şi c-o-l-ţ-u-r-il-e, mai ales colţurile şi cu pensula în c-r-ă-p-ăt-u-r-i, crăpăturile… şi mereu stânga împrejur, s-t-i-n-g-a! Eu şterg cu cârpa albă ca zăpada această permanentă lipsă de praf, şterg fotografiile de familie, fotografiile din rafturi şi toate acele poze ale unei lumi subpământene – toţi au trecut de mult

Iordanul.

— Oricât ai căuta abia de găseşti unul cu care să poţi discuta cum trebuie despre călătoria în moarte, o aud murmurând de dincolo. Nici cu preotul cel tânăr nu-i cine ştie ce scofală. Predecesorul său a fost mutat, bătrânul a ieşit la pensie, asta-i o nouă invenţie. Care preot ar fi acceptat înainte, atâta vreme cât mai era în viaţă, să fie izgonit din propria lui casă!

Din fericire bunica este idolul bătrânului, niciun gând de-al ei nu i se pare deplasat, vine ori de câte ori îl cheamă, şi când ochii ei sunt umbriţi de amărăciune, el găseşte întotdeauna cuvântul consolator; oricând se poate sprijini de braţul lui.

Deodată, de dincolo, se aude un zgomot înfundat. Bunica a căzut din pat, hoitul ăsta care mai mişcă. Mi-am bătut gura degeaba cu ea, i-am spus să strige dacă vrea să se dea jos din pat. Mereu orgoliul ăsta încăpăţânat, că poate să se descurce şi fără mine! Uite-o cum zace şi nimic nu o mai poate smulge din inerţia ei; mă simt răsplătită. Ţipă ascuţit şi geme fără noimă. O apuc de umăr.

— Nu mă atinge, ţipă ea! Cheamă doctorul, mi s-a rupt ceva. Am auzit cum a pârâit şi asta numai din vina ta, că nu eşti niciodată aici când am nevoie de tine.

Aud bătăi în podea venind de sub noi, şi bunica mea strigă mai tare. Atunci se răsuceşte cheia în broască şi iat-o pe doamna Wirsing, vecina de la etajul de jos, înfăşurată toată într-un capot roz şi cu părul ei blond, ca o claie de fân. Bunica se agaţă disperată de capotul de nailon al doamnei Wirsing; eu mă simt inutilă ca o gaură în podea. Cu o voce plângătoare, înecându-se de durere, bunica mea îşi cântă jelania. O aşezăm amândouă pe canapea şi începe să turuie; punga cu gheaţă, iodul, pansamentul, deşi la braţ nu se vede nimic. Doamna Wirsing umple un pahar cu coniac şi i-l toarnă bunicii pe gât. Eu mă mişc neliniştită şi fără niciun rost prin cameră.

După aceea doamna Wirsing se întoarce din nou în patul ei, să-şi continue somnul de amiază. Eu rămân cu pata de pe bluza bunicii şi iar nu ştiu cum să fac să iasă

bine. Bunica mea bea un coniac şi încă unul şi laudă bunele maniere ale doamnei Wirsing care a auzit imediat zgomotul şi a venit; este de-a dreptul surprinzător cât de mult se interesează această femeie de ea.

Din nou am căzut la examen. Rămân o vreme ţinta văicărelilor ei neîntemeiate, până se face iar linişte. Bunica îşi pune hainele de stradă, îşi ia bastonul într-o mână şi cu cealaltă mă prinde de braţ. Ieşim pe uşa pe care o încui de două ori în urma noastră şi coborâm treptele; asta face bine la circulaţie.

Îşi sărbătoreşte triumful. Sună fără jenă, scoţând-o pe doamna Wirsing din casă, apoi pe doamna Wibka şi se lasă admirată. Deodată auzim un fel de sforăit venind spre noi. Bunica mă trage de braţ, dar, din nefericire, nu putem s-o luăm atât de repede din loc. E doamna Weiser, vecina de alături; mereu se agaţă de noi cu cârjele ei, fiindcă nu are pe nimeni care să se intereseze de ea. Ne-a căzut iar pe cap. O aşteptăm politicos şi ne târâm în jos pe scări. Bunica e un pachet de nervi că trebuie s-o asculte pe acritura de Weiser. Căscăm gura prin curte, ne uităm la garaje şi ne supără gălăgia pe care o fac copiii în terenul de joacă. Cele două se silesc să fie cât mai amabile una faţă de cealaltă.

— E cazul să mergem sus, spune bunica după un timp.

— Vin şi eu, împreună e mai amuzant, adaugă doamna Weiser aprobator. Tăcute ne târâm din nou pe scări în sus. Bunica face o mină obosită şi se debarasează de vecina ei printr-o fluturare uşoară de mână.

— E abilă, scârba asta, îmi spune după ce închidem uşa. Şi-acum cafeaua!

Aduc cana, vasul pentru apă şi recipientul pentru ceea ce picură din filtru, hârtia de filtru şi cutia de cafea. Umezesc hârtia şi pun două măsuri de cafea cu vârf.

Bunica este încă puţin aferată, dar îi trece repede şi iat-o din nou pe femeia bătrână care are nevoie de tandreţea mea.

— Multă bătaie de cap îţi mai dau, aşa-i, Frânzla,

suspină ea, doamne, de-aş muri odată.

— Dar buni, tu o să trăieşti o sută de ani, doar ştii asta! îi răspund eu fără să mă prefac.

Îmi alungă fraza cu un gest plictisit şi arată înspre caseta în care ţine bancnotele de zece mărci. Iau un plic, îmi scriu pe el numele şi i-l întind. Ea ia o bancnotă, o pune în plic şi-l lipeşte.

Îmi dă plicul. Am voie să iau şi un baton de ciocolată.

— Asta e pentru azi, îmi spune la plecare.

„CE SĂ-I FACI, trebuie să mă omori!”

De la a optzecea aniversare a sa, când ne-am adunat toate, mama, sora mea şi cu mine, în jurul ei, aceasta a devenit una din expresiile obişnuite ale bunicii mele. Uneori adaugă: „Câţi ani am împlinit? Dumnezeule! Pe de altă par, te mă gândesc că nu merită să te încarci cu asemenea păcat, când moartea tot vine şi fără s-o chemi!”

Dacă ar fi fost după ea, istoria aproape încheiată a vieţii ei ar fi avut un sfârşit mai grabnic şi mai lipsit de complicaţii. Îşi face mereu reproşuri că ne dă bătaie de cap. „Să atârn de gâtul cuiva şi să mă văicăresc nu a fost niciodată stilul meu, să nu uiţi asta!” spune şi îşi ia lucrul de mână.

Linia de la naştere la moarte ar fi trebuit să fie, după părerea ei, o dreaptă perfectă, nu un drum zigzagat ca acum. Drumul cel mai scurt. În cazul ei, Dumnezeu atotputernicul se pare că a ales o cale întortocheată, ba, până la urmă, chiar una care se continuă la infinit.

— Soacră-mea n-ar fi admis aşa ceva!

Şedeam în jurul ei, când împlinise optzeci de ani; abia îndrăzneam să atingem cu buzele ceştile de porţelan, pictate cu trandafiri şi duceam la gură, cu furculiţa de prăjituri, bucăţile mici de tort, mestecam fără zgomot, ascultam poveşti despre moarte.

Soacra bunicii mele, generăleasa, a mai apucat să moară aşa cum se cuvine.

— Toată viaţa ei nu a fost bolnavă nici măcar o singură secundă, s-a culcat în pat şi a murit cu cizmele în

picioare, la 2 februarie 1925, în vârstă de nouăzeci de ani, afumată toată ca un coş de sobă de la miile de trabucuri cumpărate la fiecare întâi al lunii cu un pfenig bucata. Şi socrul ei a avut un sfârşit uşor.

— Cu doi ani înainte s-a împiedicat de bordura trotuarului şi nu şi-a mai revenit. A zăcut ce-i drept câteva zile înainte să-şi dea sufletul şi generăleasa m-a strigat: „Vino, că nu-l pot întoarce singură pe Papa”. El se jena. „Pentru dumnezeu, a spus ea, nu trebuie să te jenezi de Käthla, că nu ţi-a mai rămas decât o bucăţică acolo”. Ce bărbat bun, ce bărbat frumos, exclamă bunica. Şi cită prestanţă, până şi în moarte.

În schimb, când vorbea despre moartea mamei ei, îi tremura glasul de amărăciune. Ceea ce bunica găseşte firesc, mie mi se pare o adevărată artă: de când şi-a pierdut mama, stăpâneşte perfect convieţuirea cu moartea.

— Eu pot să stau liniştită la mormântul părinţilor mei, spune ea, mi-am îngrijit mama până în ultima clipă, eu i-am închis ochii. Să trăim întotdeauna pentru alţii, aşa ne-a crescut. Nu împlinisem încă treizeci de ani când a murit, dar nu am lăsat pe nimeni să se apropie de ea, zi şi noapte am stat la căpătâiul ei. Nicio infirmieră nu a avut voie s-o atingă, n-am scăpat-o nici o singură secundă din ochi.

Străbunica a avut un miom şi a căzut victimă primelor raze röntgen, trupul ei, ştiu din auzite, se făcuse ca marmura roşie.

— N-am să uit niciodată cum urla mama, când o tamponam, de răsuna toată strada Nest, dumnezeule, era îngrozitor, îngrozitor! Bunica îşi şterse ochii şi continuă: Şi câtă rezistenţă! Bietul tata a intentat proces profesorului, l-a pierdut şi a mai trebuit să plătească şi două mii de mărci pe deasupra, iar mamei i s-a dus tot sângele, izbucni în plâns şi spuse: A murit atât de mizerabil, în chinuri cumplite, o femeie atât de bună! De neconceput!

De când s-a operat, bunica povesteşte mereu această întâmplare, chiar atunci când îşi istoriseşte visele, moartea mamei sale o urmăreşte şi în somn, ca o fantomă. Dacă îi spun că am de lucru la serviciu sau că trebuie să mă ocup

de bărbat şi copil, şi că îmi amân obligaţiile, face o mină intransigentă şi îmi repetă: „Patru luni am îngrijit-o pe mama, până la moarte!”

Îşi suflă nasul şi ne turnă cafea în ceşti.

— Opa soseşte la Betburg. Stau la măsuţa de lucru lângă mama mea care doarme. El spune: „Nu vii cu mine la München?” – „Nu, îi răspund. Nu, nu vin! Nu am decât o singură mamă, iar bărbaţi pot găsi şi zece, dacă vreau!”

Îşi ridică mâinile arătându-ne cele zece degete.

— Uite, aşa i-am făcut, aşa. Atunci mi-a spus: „În definitiv pot să te şi înşel”, şi eu l-am întrebat: „Ce ai spus, ce?” Nu am înţeles ameninţarea lui. El mi-a explicat că se duce la altă femeie sau ceva de genul ăsta, ce ştiu eu. După patru zile mama a murit şi eu sunt împăcată că am rezistat până la sfârşit. Apoi bunica repetă: Ce ai spus, ce? Şi ca să-şi accentueze indignarea pronunţa cuvântul „ce” mai apăsat, ca în dialectul francon.

Pe chipul bunicii mele se putea citi mândria pentru această ultimă iubire, pe care a putut să i-o dăruiască mamei sale.

Eram împreună – nu mă căsătorisem încă, fiul meu nici nu se născuse – trei fiice în alb, îmbrăcate de sărbătoare, o ascultam şi sorbeam din cafea, la a optzecea aniversare a ei. Ea, decana familiei, ne arăta mereu cele zece degete:

— Uite aşa, aşa i-am făcut! Nimeni să nu abdice de la această regulă!

Am înţeles-o. Stăteam ţepene, fără să ne privim una pe alta.

Intenţia bunicii mele era să moară în picioare, la timp şi fără complicaţii. Cine şi-ar fi închipuit atunci că această dorinţă nu era decât un vis şi că drumul ei avea să o ducă în labirint.

E destul să-i privesc cele zece degete ca să mă simt vinovată că nu ştiu, ca ea, să găsesc un sens în îngrijirea altuia.

ÎNSEMNARE 1

CÂND AM VIZITAT-O la spital, mă gândeam că de

acum înainte nimic n-o mai putea salva de la moarte şi mi-am început însemnările. Aveam deja în faţa ochilor proiectul primului meu roman, pe care voiam să-l scriu inspirată de călătoria ei în eternitate. Pentru moment cochetam cu mai multe idei poetice şi mă gândeam cu bucurie la materialul bogat, un serial de articole publicate în ziarul local, dedicate tocmai acestei probleme. În felul acesta avea să se nască imaginea de neuitat, absolut inedită, a unei bătrâne care se despărţea de viaţă.

Am scris pagini în şir despre această femeie, pe care o cunosc de când avea cincizeci şi trei de ani. Dar fiindcă acum ea era ca şi moartă pentru mine nu mă mai tenta să aştern pe hârtie amănuntele exacte ale suferinţei ei. Când a început să-şi revină – îşi revenea spre disperarea mea – am constatat, cu nemulţumire, că îmi notasem ceva cu totul străin de impresiile mele actuale. Hotărârea ei de a trăi a însemnat condamnarea la moarte a operei mele.

Mă simţeam ca un copil căruia i s-a poruncit să-şi strângă jucăriile. Şi ce frumos mă jucasem cu sumbrele imagini poetice.

Ce şic fuseseră acele articole! Moartea ca mijloc de autorealizare.

Şedeam derutată în faţa însemnărilor mele despre ea şi a articolelor care apăruseră în ziar de pe la începutul anului 1982, purtând titlul trucat de „îndreptar pentru cei vii”. Îmi concepusem aceste materiale ca un fel de antrenament psihologic; cititorul trebuia să-şi repete zilnic: „Şi eu sunt muritor, într-o zi am să mor. Fii atent la cuvântul care te-apasă cel mai greu!” Acest program de exerciţii l-am garnisit în mod abil cu frazele unui filosof care îşi rezolvase problema vieţii viitoare prin propria sa moarte. Mi-am întrerupt serialul când fluxul de scrisori mimite de la cititori a dat la iveală, printre altele, şi unele aspecte tragice; doi cititori optaseră pentru sinucidere.

Aşadar, pe măsură ce bunica mea prindea puteri, întregul meu material, cu poezie cu tot, s-a prăbuşit ca un castel de cărţi de joc şi eu m-am împotmolit la pagina cinci a romanului într-o învălmăşeală de fraze mincinoase. Am

tăiat propoziţiile îndoliate, care sunau prea poetic şi iată-mă în faţa unui munte de însemnări. Superbul vis al unei ziariste de a deveni în sfârşit. la patruzeci de ani, autoarea unui roman îşi pierdea conturul ameninţând să se destrame.

De atunci îmi tot bat capul cu aceste zdrenţe de text răvăşit, fac colaje din fragmente şi nu reuşesc să le mai leg între ele. Mă tem că nu ştiu încă precis ce rol trebuie să abordez ca observator. Bunica mea, pe care o crezusem moartă, devine pe zi ce trece la fel de vie ca mine şi nu-mi dă voie să-mi trăiesc fericirea de a scrie o operă poetică nemuritoare. Recunosc că îi invidiez pe cei ce scriu despre morţi. Aceştia îşi pot permite să folosească alte arme decât mine, care sunt încă obligată să-mi iau măsuri de precauţie. Ei îşi cuceresc uşor laurii, pe câtă vreme eu trebuie să-mi ţin în frâu talentul.

Aşa că stau zi de zi lângă patul bunicii mele şi-i frământ picioarele şi nu văd perspectiva vreunui sfârşit.

FOAIA DE SALATĂ

ÎNTR-O ZI CONSTAT că mi se întâmplă ceva ciudat. Încep să mă obişnuiesc cu noul meu mod de viaţă. Îi telefonez bunicii de la birou. Mă anunţă că se simte mai bine şi că se va duce astăzi la masă. Mă aud spunându-i: „Aş merge şi eu cu tine”. Apoi o sun pe mama la Frankfurt şi aflu că are „o gâlcă în gât”, o sun pe sora mea la Hamburg şi îmi spune: „Mama are o gâlcă în gât”. În fine, vorbesc şi cu o prietenă care s-a oferit să se ocupe de fiul meu Sebastián, deoarece bărbatul meu este plecat din oraş. Îmi spune: „O.K”.

La prânz plec de la redacţie. Îmi împart postul cu o femeie care are doi copii şi nu poate lucra toată ziua.

Nu-mi pun blugii fiindcă bunica mi-a spus: „Să nu te mai văd cu pantalonii ăştia”, îmbrac o fustă. Nici nu m-am fardat ca lumea. Cumpăr un buchet de flori. Apoi mă îndrept, cu inima bătându-mi în piept, spre clădirea veche, cu pereţii vopsiţi în galben, care emană o atmosferă ciudată; acolo se serveşte masa numai pentru bătrâni. Altă dată nu m-ar fi putut duce nimeni acolo, nici cu arcanul.

— De când bunica e din nou în stare să umble pe picioarele ei a înţeles că nu pot să gătesc zilnic pentru ea, aşa că merge singură, bombănind, să-şi ia masa, la pensiunea de peste drum. Trebuie să aparţii bisericii catolice ca să primeşti de acolo mâncare când eşti bătrân. Cei care nu se numără printre enoriaşi sunt trecuţi pe lista de rezervă.

Din fericire, bunica şi-a găsit, pe lângă gospodărie, în biserică sensul vieţii ei. Fiind catolică de mai bine de nouăzeci şi patru de ani, nu-mi dă prea multă bătaie de cap cu întreţinerea ei. În fiecare zi la ora unsprezece şi jumătate pleacă să-şi ia „masa de la cazan”. Mănâncă împreună cu cel căruia i se spune profesorul, cu doamna Graser, „comandanta”, cum au poreclit-o, deoarece şi-a luat răspunderea de a veghea să nu rămână nimic în farfurii. La masă se mai află şi doamna Bauer, bunica o numeşte „chiaburoaica” fiindcă poartă tot timpul o basma pe cap.

Fiind un „caz ce necesită îngrijire specială”, bunica ar avea dreptul să i se aducă masa acasă, dar eu nu admit aşa ceva; trebuie să facă un efort să se smulgă din inerţie, să mai iasă în lume, să nu fiu eu singurul om din preajma ei.

Sora, căreia îi ofer, încă de la uşă, buchetul de flori. Îmi mulţumeşte: „Ce drăguţ din partea dumneavoastră!” Am impresia că se bucură că vin aici, fiind cam de o vârstă cu ea.

În timp ce păşesc în încăperea cu tavanul înalt, străjuită de crucifixul sub care mănâncă bătrânii, îmi spun: Deasupra lor s-a rupt toiagul. Mă uit la bunica şi-i zâmbesc.

Când mă vede se îmbujorează şi mă prezintă celorlalţi:

— Ea e Frănzla, de care v-am povestit, nepoata mea, ea îmi poartă de grijă. Sora aduce florile mele şi le pune pe masă. Bunica zâmbeşte mândră.

Cei patru bătrâni stau la masă ca patru copii. Fiecare are un şerveţel în jurul gâtului. Fiecare vrea să se păteze

mai puţin decât celălalt şi toţi roşesc când sora îi laudă. Arată ca în poza bunicii cu cele patru surori ale ei, cărora bona le taie carnea în farfurie. În orice caz fetiţelor de atunci nu li s-ar fi îngăduit să se agite atât, că tatăl lor le-ar fi venit iute de hac.

Bunica vrea să se ridice imediat; se gândeşte la timpul limitat de care dispun.

— Nepoata mea mă duce la doctor, ea e sprijinul meu, le explică.

— Stai şi mănâncă liniştită, mai avem timp, îi spun.

Bunica priveşte mândră în jurul ei, ca şi când ar fi ştiut că voi proceda aşa, şi îşi continuă discuţia, de unde a lăsat-o:

— Fiul ei, Friedrich al III-lea, oribil, şi apoi puciul acela! Ca să nu mai vorbim de chestia cu berăria, îmi vine să scuip!

Din nou e vioara întâi. Profesorul, un văduv palid, gras, cu părul alb, bolnav ele diabet, murmură ca pentru sine:

— Eram pe atunci în Statele Unite.

Doamna Bauer, chiaburoaica, purtând pe cap basmaua ei obişnuită şi pe braţ o geantă voluminoasă, se ridică să meargă la toaletă. Trece pe lângă mine călcând apăsat, de parcă ar traversa o ogradă nevăzută.

— Ce morală mai exista şi pe vremea aceea! intervine doamna Graser. Deodată sare ca arsă: Ce v-a făcut foaia asta de salată de o tot împingeţi la margine? şi trage cu furculiţa foaia de salată, din nou, în mijlocul farfuriei bunicii mele: Se mănâncă tot.

Comandanta mă priveşte provocator, aşteptând parcă s-o laud, pentru ca, într-adevăr, bunica abia ciuguleşte, cât o vrăbiuţă. Şi totuşi, comandanta nu-mi place deloc. Bunica mi-a povestit că odată i-a ordonat chiaburoaicei să mănânce ceva de pe jos: „Ce v-a făcut asta, de aţi lăsat-o să cadă şi altă dată, când bunica nu mai putea pur şi simplu să înghită, i-a spus: „Să nu mai văd nimic în farfurie. Se mănâncă tot, până la ultima bucăţică”.

Toţi mănâncă şi îşi ţin bine farfuriile, cum i-a învăţat

profesorul, ca nu cumva să le cadă, pentru că mai demult, când călătorise el cu vaporul, în timpul unei furtuni, îi aluneca mereu carnea din furculiţă.

Chiaburoaica se întoarce de la toaletă cu acelaşi mers apăsat şi reia discuţia:

— Vă refereaţi desigur la Bismarck, nu la împărat. Bunica are treabă cu pătrunjelul care îi rămâne între dinţi, apoi spune:

— Pe toţi i-am văzut. Strigam aleluia!

— Heil! Aleluia! zice şi chiaburoaica şi-şi face semnul crucii. Deodată se îneacă, se învineţeşte, şi doamna Graser scoate din geanta ei voluminoasă o pungă de plastic albastră şi-i întinde inhalatorul. Chiaburoaica inspiră adânc şi continuă: Azi dai peste tot numai de hoţi şi de criminali. Doamna Graser îşi pune inhalatorul la loc în geantă. Bunica înghite ultima bucăţică de carne, pe care i-a tăiat-o sora.

— Uitaţi-vă la ochelariştii ăştia de la Bundeswehr, schilozii ăştia, spune ea, unde exista înainte aşa ceva, pe atunci războiul era război, de la bărbat la bărbat şi nu purtat de cei de sus împotriva celor de jos, ba chiar împotriva femeilor şi copiilor.

Sora vine cu căruciorul de servit, aduce un desert roz, dar bunica mai are doi cartofi în farfurie. Mă priveşte rugător. Îi iau farfuria şi o dau surorii.

— Poftim, soră, îi spun, şi mi se pare ridicol să numesc o femeie străină „soră”.

Comandanta se face că nu vede. Bunica îşi lasă privirea în jos şi descoperă o pată de la salata de sfeclă. Îi cercetează şi pe ceilalţi, toţi au pete pe ei.

— Ia uitaţi-vă, până şi profesorul s-a pătat azi, i se adresează surorii râzând.

— Sunteţi o pârâcioasă bătrână! ripostează profesorul cu duioşie.

— Dar nici cu dumneata nu mi-e ruşine, să mă faci pârâcioasă bătrână! Bunica este încântată. Zâmbeşte cochet.

Comandanta care, după spusele bunicii, era turbată

după bărbaţi se face iar că nu observă nimic. Chiaburoaica scotoceşte în geanta ei, de unde scoate o foaie de hârtie, plină de cifre albastre şi o arată profesorului.

— Trebuie să fim atenţi la ce scrie sub doi roman bară patru, spune acesta.

— Aţi adus-o şi dumneavoastră? o întreabă bunica pe doamna Graser.

Toţi patru îşi scot foile şi citesc antetul: Administraţia federală de asigurări sociale.

Mă gândesc o clipă: Atâţia oameni bătrâni adunaţi laolaltă; asta mă îmbolnăveşte. Dar îmi trece imediat. Toţi tac şi se uită la mine. După o pauză, bunica mă priveşte insistent şi îi spune cu un aer superior comandantei:

— Fireşte că nepoata mea se descurcă în treburile astea!

Îmi dau seama că e vorba de un mic complot, fiindcă au nevoie de ajutor, şi iau foaia din mâna chiaburoaicei, care murmură „aleluia”. Pe hârtie nu se poate citi decât antetul şi mai multe coloane de cifre. Le descifrez cu migală.

— Aceasta e o scrisoare alcătuită de computer, din care reiese că toţi veţi lua de acum înainte o pensie mai mică cu un procent.

Profesorul se arată decepţionat de AFAS, pentru că cei de acolo nu-şi dau nici măcar osteneala să găsească cuvinte, spre a comunica acest lucru. Chiaburoaica este şi ea foarte supărată; întoarce hârtia şi scrie pe verso că nu înţelege nimic şi de aceea e de părere ca totul să rămână aşa cum a fost şi că numai cu cifre nu e demn să te adresezi oamenilor.

S-a mâncat şi desertul şi sora vine imediat să strângă farfuriile. Mă uit la bunica, pentru că nu vreau să spun faţă de ceilalţi că acum trebuie să plecăm.

Ea îmi arată pata de pe rochia ei.

— Doar n-am să merg aşa pe stradă! Sora îi şterge pata. Bunica îl ia de braţ pe profesor, se ridică pe vârfuri mai aproape de urechea lui şi-i şopteşte:

— Auzi, pârâcioasă bătrână, frumos, n-am ce zice!

El ne conduce până la uşă şi comandanta ne strigă din urmă:

— Atenţie, atenţie!

GALERIA STRĂBUNILOR

DE CUM S-A ÎNTORS din spital, a început să-mi facă zilnic unul din acele semne mute, prin care îmi cerea s-o conduc în galeria străbunilor. Nu putea încă să vadă, dar foamea după originea ei era mai presus de orice.

Primul drum a fost doar începutul unui lung şir de drumuri, care aveau să urmeze, numai că, între timp, am ajuns să fiu silită mai mult să o duc, decât să o conduc.

Legătura cu familia începea de la portretul mamei sale.

— Uite-o pe mama, când era fată, frumoasă şi severă, nu-i aşa, şi aici tata, în 1880, ce bărbat demn, aspru, dar niciodată nedrept faţă de soţia şi copiii săi; acolo în spate e fabrica lui. Aici e bunicul, cel care făcea ornamente din stuc, mort de peste o sută de ani, tatăl său a făcut biserica din Pommersfelden, şi ăsta a fost socru-meu, Luis cu soţia lui, generăleasa. Uite-o aici pe pacostea bătrână, soacra fratelui meu cel mare, cumnată-mea spunea mereu: „Când vrea gunoiul ăsta să iasă în oraş, pretinde să fie dus cu maşina”. Cum poţi să vorbeşti aşa despre propria-ţi mamă? Dar zgripţuroaica, care tremura după bani, a reuşit să topească tot până la urmă; după moartea fratelui meu s-a înhăitat cu bărbaţi, pe care noi nu i-am fi angajat nici ca vizitii. Umbla turbată după ei, ca soră-mea.

Asta era întotdeauna introducerea, ca să ajungă la tante Pia. La tabloul celor cinci surori, care se afla înainte de portretul în culori sidefii al surorii ei Pia, ne întrerupeam drumul ca să ne adunăm forţele şi să ne tragem sufletul pentru ultimul asalt.

— Iat-o din nou, cuiul ăsta la coşciugul răposaţilor mei părinţi! Ai aici exemplul viu, că o femeie nu are voie să facă ceea ce face un bărbat. Când el a înşelat-o, a spus: „Şi eu pot să fac la fel”. Dar vezi, o femeie nu se cade să facă aşa ceva. Era pe atunci o doamnă tânără şi frumoasă, purta monoclu şi baston alb şi avea un bârzoi, iar la glezna

o brăţară de aur – roiau bărbaţii în jurul ei. Mie nu-mi place când o femeie apare în ţinuta asta în faţa lumii; când umbli aşa, înseamnă că ceva nu e în regulă.

Ne uitam la portretul lui tante Pia.

— Ea nu a respectat ceea ce era normal pentru orice femeie din familia noastră, continuă bunica. A avut bărbaţi, încă de la paisprezece ani, şi nu unul. Bineînţeles că azi i-am iertat multe, dar îşi plăteşte păcatele cu artrita aia care o chinuie. Totdeauna a fost oaia neagră. Făcea baie goală – fireşte că era printre primele care şi-au îngăduit aşa ceva – şi stătea întinsă la soare; asta nu s-a mai pomenit în neamul nostru. Un adevărat outsider! Îţi dai seama, de patru ori divorţată! Nu-i poţi pretinde nici unui bărbat să-şi satisfacă nevasta de trei ori pe zi. Lovi tabloul cu bastonul. De câte ori nu-i convenea ceva, striga: „Să vă ajungă blestemul 1” Bineînţeles, totul s-a întors împotriva ei. Că un astfel de blestem se împlineşte ori ba, începu bunica să cugete, poţi să-ţi baţi capul cât vrei, dar eu nu aş fi îndrăznit să spun asemenea vorbe, n-aş mai fi avut linişte pe urmă. Femeia asta e rea din fire. Continuă apoi cu oarecare nehotărâre: Deşi, fiecare om se naşte bun şi părinţii mei au sădit credinţa în ea, numai dumnezeu ştie! Dar totul a fost degeaba. Ceva nu e în ordine cu Pia, de-i aşa cârtitoare, şi încă din tinereţe a fost cuiul la coşciugul părinţilor.

Priveam portretul generălesei; stătea rezemată de cămin cu trabucul în gură; ne uitam la Luis, soţul ei, care, din dorinţa de a sta de vorbă cu cineva, cutreiera, acum nouăzeci de ani, centrul Mlinchenului, oferindu-le tinerilor englezi serviciile sale. Îi însoţea pe străzi, la Nymphenburg, la Reşedinţă, şi când aceştia voiau să-l răsplătească, îşi scotea politicos pălăria şi spunea: „General von Kronlein – plăcerea a fost de partea mea” şi dispărea.

Plimbarea noastră lua sfârşit în faţa portretului bunicului în uniformă de ulani. Ne uitam apoi îndurerate la fotografia cu mormântul său, în ramă barocă, din care emana un miros de tămâie.

De atunci trebuie să cumpăr, fiecare a treia zi, un trandafir proaspăt, care mă costă o marcă, pentru ca el să simtă, până şi prin lespedea de marmură, fidelitatea ei. Ridică trandafirul, eu îi tai codiţa şi aşa mereu: în fiecare zi aceleaşi cuvinte, aceiaşi paşi, aceleaşi poveşti, în fiecare zi acelaşi lucru.

ÎNSEMNARE 2

A FOST O MUTARE de şah bine gândită, când mi-au strecurat subtil povara acestui „caz”! Mama, care locuieşte la Frankfurt, a operat sigur cu argumentele vârstei şi ale neputinţei, spunându-mi că această problemă trebuia să o rezolvăm împreună, noi, cele mai tinere şi în nuteri, adică sora mea şi cu mine. La rândul ei. sora mea şi-a găsit imediat o scuză: serviciul cu program strict, de la care nu se putea abate, fiind angajată la stat.

Se tot tocmeau între ele, vorbeau mai mult să se afle în treabă, şi cu a trebuit să înghit Pălusca, deşi am într-adevăr destule ne cap. Copilul, bărbatul, postul meu de la foileton; numai „cazul” ăsta îmi mai lipsea, bunica mea care are nevoie de îngrijire.

Acum. aşa îmi spun la telefon (mă sună zilnic ca să mă îmbuneze), acum nu mai e chiar atât de greu. Dacă ar şti! De când se simte mai bine, a devenit şi mai insuportabilă.

Cei din afară nu pot să înţeleagă că un om complet neputincios este, într-un anume sens mai uşor de îngrijit decât unul care începe să prindă puteri, unul care se simte din nou stăpân pe agresiunea lui renăscândă. La aceasta se mai adaugă şi faptul că acela care îşi recapătă, cât de cât, vigoarea este destul de viclean să-şi regăsească subterfugii, prefăcându-se că nu este resoonsabil nici faţă de sine şi nici faţă de ceea ce-l înconjoară.

Toţi vorbesc şi predică în ziua de azi despre moartea în sânul familiei şi cât de minunat se poate realiza aceasta. Şi eu vorbeam la fel, şi încă cum! Nu pot să mă gândesc decât cu repulsie la seria mea de articole din ziar, unde ceream categoric: „Trebuie să facem totul spre a-i dărui muribundului dragostea şi căldura familiei. A lăsa un

muribund într-o clinică este echivalent cu o crimă socială. Fiecare are dreptul la moartea lui personală”.

Aceste rânduri le-am scris chiar eu, iar mama şi sora mea au căzut de acord să întoarcă propria-mi armă împotriva mea: „Tu eşti singura care se pricepe şi poate să facă treburile astea aşa cum se cuvine”. Acum iată-mă aici singură, singurică, şi nu-i nimeni în jurul meu să-mi spună cum poţi îngriji, cu adevărat bine, un om, care o ţine una şi bună ne a lui şi nu vrea nici în ruptul capului să facă cea mai mică concesie. Oare cel ce îngrijeşte de cineva trebuie să renunţe la întreaga lui personalitate şi, în cele din urmă, să-şi pună ştreangul de gât? Şi asta numai din cauza unui „caz” care necesită îngrijire, dar nu vrea să se lase îngrijit, pentru că timp de nouăzeci şi patru de ani n-a avut nevoie de nimic şi de nimeni.

Ori de câte ori se ajunge la o luptă între unul care îngrijeşte şi unul care are nevoie de îngrijire va pierde primul. Ultimul dispare pur şi simplu, dar cel care îi supravieţuieşte rămâne cu insomniile şi cu sentimentul culpabilităţii.

Da, şi muribunda se vaită şi se vaită. Apoi îşi revine. Timp în care eu fac eforturi disperate să mai rămân în viaţă, conjurând aceste foi de hârtie ca măcar ele să mă înţeleagă.

CRISTALINUL

LA DOCTORUL von Eible totul este de culoare kaki. Stăm de multă vreme în sala de aşteptare de culoare kaki, şi bunica mea arată la fel de kaki, ca atunci când am scos-o din salon şi-am adus-o aici.

Saloanele bolnavilor se află de cealaltă parte a coridorului.

Nu mă uit pe fereastră. Când privesc de la etajul douăzeci şi unu în jos mă cuprinde ameţeala. Nu-mi place locul ăsta. Am citit că portarul are pregătită în permanenţă o cuvertură cadrilată pentru sinucigaşii care sunt aici într-un număr destul de mare. Bineînţeles că administraţia a luat măsuri să se pună gratii la balcoane şi la ieşirile de serviciu, dar în ce-i priveşte pe pacienţii clinicii de

oftalmologie, care se aruncă în gol, a rămas fireşte neputincioasă. O asistentă m-a asigurat că de la clinica de oftalmologie nu prea se aruncă nimeni de la etaj, deoarece profesorul nu operează decât pacienţi bătrâni şi aceştia nu sunt atât de lipsiţi de recunoştinţă şi consideraţie. Mă întreb dacă nu cumva doctorul von Eible are tocmai de aceea pacienţi mai bătrâni, pentru că practica sa medicală este situată la un nivel foarte înalt? Sau poate e exact invei S.

În orice caz, în sala de aşteptare sunt, ca de obicei, numai oameni bătrâni. Toţi au aceeaşi expresie pe chip: Dacă tot trebuie, fie, dar atunci numai la doctorul von Eible.

Bunica îşi pune deoparte lucrul la care împleteşte:

— Bieţii leproşi! O să ajungă vreodată puloverul ăsta la ei? se duce la fereastră şi priveşte afară: Am ştiut eu, nu se vede niciun copac, apoi se întoarce şi povesteşte, sărind de la una la alta, despre operaţia ei, retrăieşte încă o dată orele pline de spaimă, pe care le-a petrecut aici.

Vorbeşte de „martiriul” ei, şi cum i-au ars ochii cu o rază incandescentă şi că noaptea visează şi acum toate astea şi că e sigură că a fost o treabă de cârpaci.

— Mi-a trebuit mult ca să învăţ să privesc lucrurile în adevărata lor lumină, îmi spune şi împleteşte mai departe. Maică-ta refuză să creadă că nu mai văd nimic cu ochiul ăla, dar îţi dai seama că eu ştiu mai bine. Îşi scoate batista din geantă şi-şi şterge ochiul, care îi lăcrimează mai rău de când am intrat în clădire: Şi m-am trezit acoperită cu o cuvertură, mă strivea ca o lespede de mormânt, povesteşte, şi a venit unul şi a ridicat-o şi apoi a lăsat-o din nou să cadă peste mine trosnind asurzitor. Mereu şi mereu am visat asta, săptămână în şir.

Se scoală iar de pe scaun şi merge la fereastră.

— Nicio pasăre „am ştiut eu. Vai, cad!

Simte că o ia amieţeala. Spaima că ar putea să cadă o are de câţnd s-a operat. Un timp nu spun nimic, mă tem să nu plâng.

— Şi-apoi doctonul e prea tânăr, trebuia să-mi atragi

atenţia asupra acestui lucru, pentru că eu nu puteam să văd, continuă să vorbească. Şi sora de noapte, cât putea să-i turuie gura – şi mâncaiţea! auzi pâine neagră cu salam pentru oameau bătrâni! La dinţii noştri! Şi mai ales când simţi fiecare muşcătură în ochi!... Cum mi-a spus: „Pârâcioasă bătrână”, vorbeşte pentru! ea, în timp ce prin cap i se perindă întâmplările de la prânz. Sigur că e de origine modestă „cugetă apoi cu glas tare, dar e om bun, chiăţburoaica. De curând m-a asigurat: „Dacă profesorul lipseşte, vă duc automat acasă, automat”. Fireşte că nu pot să am încredere în ea, care nu mai ştie azi ce s-a întâmplat ieri la prân2: „aşa e de sclerozată şi nu aude nimic, nici zgomotul roţilor. Pot să cad şi singură sub o minşină, nu-mi trebuie însoţitor pentru asta. Şi-apoi mă zăpăceşte tot timpul, strigând: „Oare ce-i aici, nu cumva o treaptă?” şi conuandanta – nici n-ai cum să-ţi dai seama, dacă eşti tu însăţi aşa – e turbată după bărbaţi, şi în ce hal! \ Mereu îi spune profesorului: „Câoc-l mai veniri?” Nu i-aş fi făcut curte unui bărbat în viaţa mea. Ce să-i faci, fiecare e singur, oameni bătrâni, toţi trăiesc fără să aibă cu cine schimba o vorbă. Uneori în cuvintele ei apare o undă de înţelegere şi mai adaugă glumeţ: Toţi ne-am pătat azi, chiar şi profesorul.

Stăm aici şi nu avem altă treabă decât să aşteptăm să ne vină rândul, şi totuşi, când o strigă sora. bunica arată de parcă ar fi zăcut o săntămână pe gheaţă, atât e de palidă şi secată de sânge. Îi ating braţul, se agaţă de mine şi amândouă o urmăm pe soră.

Nu l-am văzut niciodată pe doctorul von Eible, dar simt că îl urăsc de cum păşesc în cabinet şi îi văd zâmbetul care îmi oferă prietenia sa. de parcă am fi complici: E prea tâmpită bătrâna asta ca să înţeleagă că o asemenea intervenţie are urmările ei. Mă apucă furia, când văd mobilierul acela luxos pe care şi l-a realizat scoţându-le oamenilor bătrâni cristalinul, şase mii de mărci de bucată.

Ferigi dantelate şi palmieri, la vederea cărora trebuie că se sperie toţi cei care au fost operaţi la ochi, decorează încăperea. Biroul doctorului von Eible este o piesă nouă,

lucrată în stilul mobilei vechi, şi pe suprafaţa lăcuită se află fotografia cu ramă aurită a unei sculpturi. Înfăţişându-l pe Iisus. Alături, într-o ramă de lemn de stejar indian, familia von Eible, toţi blonzi, cu ochii larg deschişi, în fundal, culmi ascuţite acoperite de zăpadă. Nu pot să înţeleg de ce sunt aşezate fotografiile cu faţa spre cel care intră în cabinet, pentru că acela nici nu vrea sau nu poate să le vadă, iar doctorul nu vede. când stă pe scaunul său, decât soaţele fotografiilor. Are pe chip un zâmbet religios. Bunica mea se aşază imediat pe scaunul de culoare kaki şi priveşte cuminte la perete, citind literă cu literă. În timp ce el îşi ia o expresie îngăduitoare, de parcă ar examina un analfabet.

Până şi peretele la care trebuie să se uite bunica mă înfurie. Suprafaţa mică, pe care citeşte cifrele şi literele, se află între două rafturi de culoare kaki. După ce a descifrat primul rând îi apare în raza vizuală capul unei madone în stil baroc, la al treilea, pieptul şi la al patrulea, burta. Deodată observ că nu există nicăieri vreo schiţă a ochiului pe care să se poată vedea cum arată acest organ pe dinăuntru.

După ce bunica a descifrat toate literele, are ochii injectaţi de sânge; atât de mare a fost efortul. Tremură. Doctorul stă cu capul plecat, se joacă cu fotografia lui Iisus, fără s-o întoarcă spre el şi vorbeşte în direcţia mea:

— Mănâncă prea puţin.

Observ că bunica se face din ce în ce mai mică, atunci când el face un pas spre ea. Doctorul îi ridică brusc pleoapa inflamată, de parcă i-ar fi silă să o atingă, se spală imediat pe mâini şi vorbeşte din nou în direcţia mea; e de părere că s-ar putea să fie mai degrabă vor ba de o tulburare nevrotică. O scurtă internare în clinică ar lămuri totul.

Pe faţa bunicii mele apare o spaimă copilărească. Mă aşez între ei şi-l întreb:

— Spuneţi-mi concret, ce intenţionaţi?

Doctorul îşi ridică semnificativ capul şi-mi aruncă o privire căreia refuz să-i răspund.

Bunica stă încremenită acolo, de parcă ar fi prins rădăcini.

— Nevrotică? şopteşte ea. Nu e frumos să spuneţi asta. Îşi strânge pleoapele ca în aşteptarea unei lovituri şi din gură îi iese un sunet gâtuit.

Doctorul mă priveşte din nou, cu expresia unuia care nu are voie să se trădeze şi trebuie să păzească cu stricteţe ceea ce ştie.

— Ce şanse credeţi că ar avea o nouă intervenţie? îl întreb.

— Rămâne de văzut, răspunde, ca şi când ar fi vorba de o chestiune hotărâtă.

Mă uit la bunica. Dă aproape imperceptibil din cap. E speriată.

— În niciun caz, îi spun şi o ajut să se ridice de pe scaun. Mi se agaţă de gât ca un înecat pe care am reuşit să-l salvez. Cum puteţi să procedaţi astfel?! Şi, în definitiv, obligaţia dumneavoastră este aceea de a vorbi cu bunica şi nu tot timpul în direcţia mea. De dragul ei, care se face şi mai mică, renunţ să mai întorc fotografiile. Dăm politicos mâna cu doctorul. Bunica zâmbeşte gentil. Plecăm.

În lift îmi şopteşte sfârşită:

— La ce bun să mai pui în mişcare, încă o dată, toată maşinăria asta pentru o băbătie de nouăzeci şi patru de ani, atâta deranj, nemaivorbind de cheltuieli, şi-apoi în ţara orbilor chiorul e împărat.

Puţin mai târziu, în taxi, îmi caută mâna, vrea să-şi arate recunoştinţa.

În seara asta primesc două hârtii de zece mărci în plicul pe care îmi scriu mai întâi numele.

CAPACUL

BUNICA PLECA de câteva ori pe an la cură. Îşi făcea cura de primăvară la Meran, când dădeau pomii în floare, cura de vară la Băile Wörishofen şi cura de toamnă iar la Meran, la culesul viilor. Între acestea, mai mergea vara în vilegiatură la Mühlviertel împreună cu prietena ei Balbina Aufwinkel de la fundaţia St. Florian, apoi o vizita pe Marta, altă prietenă, la Băile Kissingen, unde mai făcea o cură

scurtă şi, în fiecare an, de ziua morţilor, se ducea cu fratele ei la mormântul părinţilor, la Betburg. Vreme de şaizeci de ani nu s-a abătut de la acest program.

Ultima dată când a fost la cura de vară la Băile Wörishofen, în august, „pasărea” se repezise, de sus, din văzduh, asupra ei şi îi „smulsese” ochii. Era în timpul unei plimbări. Tocmai ieşise să ia o gustare împreună cu primarul. S-a întors, învăluită într-un miros de cenuşă, orbecăind, plină de pete, transformându-se într-o singură zi dintr-o doamnă în vârstă, energică şi întreprinzătoare, într-o bătrână neajutorată.

La început nu credeam că nu vede. Ea insista totuşi să fie consultată de un oculist. Am dus-o la clinica doctorului von Eible, în clădirea cea mare. După trei zile a fost operată de cataractă.

În spital, în acea jumătate a etajului douăzeci şi unu, unde se aflau saloanele bolnavilor. erau numai oameni bătrâni. A fost sfătuită să vină aici de o aristocrată în etate, pe care o cunoscuse la cură... Dacă tot trebuie, ei bine, atunci numai la doctorul von Eible”, i-a spus aceasta. Toţi ţineau morţiş să fie operaţi de el, şi după intervenţie soţia doctorului trecea prin saloane şi le şoptea: „Vă spun confidenţial, soţul meu nu scoate un cuvânt, să fiţi siguri de asta. Nu i-o luaţi în nume de rău că nu vorbeşte, pentru că dacă o să-l întrebaţi, o să vă răspundă cel mult: «N-am ce să vă spun». Aşa e el”. Bătrânii zăceau în saloanele lor şi asistentele le retezau orice întrebare prin care voiau să afle dacă vor mai vedea vreodată, lăsându-i singuri cu spaima lor.

Operaţia şi şocul suferit de bunica de pe urma acesteia au scos-o brusc din rolul în care o cunoscusem până nu de mult: acela al unei doamne în vârstă, independentă şi întreprinzătoare, care nu a cerut niciodată ajutor, spălându-şi singură geamurile, chiar atunci când avea patruzeci de grade febră şi asta la vârsta de nouăzeci şi doi de ani, ceea ce i-a provocat, ce-i drept, un mic accident vascular cerebral, atât cât trebuia ca să-şi mai adauge un episod la povestea despre rezistenţa ei,

devenită proverbială.

Mama şi sora mea o vizitau la început duminica, eu mergeam, în schimb, zilnic la spital.

Se petrecuse o transformare cu ea, care mă înfricoşa. Devenise complet neajutorată. Nu putea să mănânce singură, nici să meargă; nu credea să mai poată vedea vreodată. Gândurile i se tulburaseră. Mereu delira ceva despre o rază incandescentă şi despre o „pasăre”, care „se repezise” din văzduh asupra ei. Avea coşmaruri în fiecare noapte.

Credeam, ca şi ea, că trebuie să moară. Abia mai mânca şi după paisprezece zile ajunsese de patruzeci şi opt de kilograme. Bolborosea întruna ca pentru sine: „Nu mai vreau să ştiu de nimic”.

Când a perceput din nou prima licărire de lumină, a ţipat de durere. Apoi chinurile au continuat fără întrerupere.

După ce am adus-o acasă, a trebuit să dorm la ea. Noaptea striga în somn şi când o trezeam îmi spunea: „Dă la o parte capacul, lasă aşa fără capac, de ce pui mereu capacul?”

Prima dată când şi-a pus ochelarii pentru cataractă şi-a pierdut complet simţul orientării. Mi-a spus atunci că preferă să se mişte toată viaţa pipăind. A trebuit să insist să nu renunţe şi să-şi pună totuşi ochelarii. Îi repetam de treizeci de ori pe zi placa asta asigurând-o că o să se înveţe. Bunica însă îmi răspundea că nu vrea să se înveţe. Susţinea sus şi tare că toaleta nu se mai afla la doi metri de uşa de la baie, ci la zece, şi asta din cauza ochelarilor. Ochelarii deformau orice distanţă.

Ţipetele ei nocturne mă îngrozeau. Îmi era frică de fiecare noapte şi nu mai puteam să dorm. „Doamne dumnezeule!” ţipa ea. „Sfântă fecioară Maria!” răcnea. „De ce, de ce?” În cele din urmă a renunţat la plâns, pentru că o durea prea rău. Urla.

Trecură astfel două luni. A învăţat din nou să meargă, să mănânce, să vadă cu un ochi. Cu toate acestea nici azi nu e clipă în care să nu vorbească despre moartea ei.

„Moartea mea”, aşa spune tot timpul.

Cam pe atunci am găsit în bagajul ei, pe care nu l-a mai putut despacheta singură, un bilet aproape ilizibil, adresat mie, pe care mâzgălise: „Drg. m. Frănzla, iartă m. î. prealabil tot şi speră cum. că Dumnezeu! vrea binele. Sfârşit. A ta B”.

ÎNSEMNARE 3

ROLUL OBSERVATORULUI mă umple de spaimă cu cât sunt mai conştientă de el. Nu-mi vine deloc greu, spre indignarea mea – şi aceea discutabilă – să consemnez ultimele zvâcniri ale unui om apropiat. În timp ce scriu, constat că îmi lipseşte o calitate esenţială care – aşa credeam – este indispensabilă scrisului: dragostea pentru aproapele meu, compasiunea, mila.

În absenţa acesteia mă refugiez în răutate, de îndată ce simt că ceva începe să mă mişte. Caut latura hilară a lucrurilor, mi se pare de un comic irezistibil, când o făptură neajutorată se loveşte de mobile, încurcă obiectele, îşi pierde echilibrul şi cade la pământ.

Uneori amintiri disparate din copilăria mea se insinuează în prezent; mă gândesc la bunica, şi la cum m-a convins ea pe atunci, doar în câteva cuvinte, de nimicnicia unui om pe care îl admiram foarte mult: „Asta nu merită să strici pe el niciun glonte”. Sau, când scăpăm în ultimul moment de o pedeapsă, îmi spunea de fiecare dată: „Ţie îţi merge prea bine”. Poveştile din copilăria ei o făceau pentru mine de neatins. Mereu trebuia să mă arăt îndatoritoare pentru ceva ce nu-mi dăruise niciodată: în asta consta tirania ei. De aceea îmi petreceam timpul alături de ea roasă mereu de remuşcări că nu-i puteam oferi recunoştinţa de care avea nevoie. Desconsiderarea şi aroganţa ei înnăscută, manifestate fără jenă faţă de ceilalţi, au săpat o groapă adâncă între noi. Aceste agresiuni asupra sensibilităţii mele trebuie că le-am păstrat adânc în mine ca să le pot îndrepta azi nealterate împotriva ei. Cred că nu mi-a acordat respectul cuvenit când eram copil. Şi aşa a rămas până în ziua de azi. Trăiesc tot timpul prinsă în urzeala rânduielilor şi

poruncilor ei pe care simt nevoia să le resping. Aceste dispoziţii mă ating – şi aceasta este cea mai mare greşeală – nu numai la suprafaţă, ci şi în profunzime. Dintotdeauna a luat în derâdere nevoia mea de independenţă, de aventură şi aiureală, care se accentua odată cu amploarea conflictului surd între noi.

Depăşise orice limită incluzându-se în ceva ce-mi aparţine doar mie. De altfel nu proceda aşa doar cu mine, ci şi cu alţii. La vârsta la care omul îşi pierde treptat puterea de disimulare, acest lucru devine mai vizibil ca oricând.

Dar de ce îmi pun această problemă tocmai acum, când nu-mi mai poate oferi decât o companie bazată pe adversitate.

Aici iese la iveală un alt aspect al personalităţii mele, pe care, până nu de mult, am încercat să-l ascund. Sunt ranchiunoasă.

Ţin minte cea mai mică jignire pe care mi-a adus-o cineva ca să-l pot lovi mai târziu şi pentru că sunt laşă, trec la atac atunci când cel ăl alt e lipsit de apărare.

În orice caz – şi aici trebuie să revin la spaima de care aminteam mai înainte – eu însămi nu mă cunosc. Nu ştiu nici dacă sunt cu adevărat speriată de mine şi nici nu mi-e clar dacă în subconştientul meu nu doresc să fiu acceptată şi înţeleasă de oameni. Constat doar că atunci când ceva ameninţă să mă atingă prea tare, mă retrag.

Dar chiar în clipa când scriu aceasta, încep să mă îndoiesc, fiindcă nu ştiu dacă nu cumva este doar un pretext ca să mă justific.

Această necunoaştere a mea ar putea să mă ducă la disperare, dar de frica prăpastiei în care sunt gata să cad, prefer să nu mă expun, îi invidiez pe toţi cei ce fac aceleaşi lucruri pe care le fac şi eu: fără ezitări, fără îndoieli se mişcă în universul lor departe de mine.

Eu, în schimb, chinuită de spaime, rămân înfideoşată şi nemişcată în acelaşi loc şi mă uit în jur. Nu îndrăznesc, nici în gând, să mă smulg din familia mea, ci prefer să lovesc în cei pe care cred că-i cunosc.

Singurătatea mea, în timp ce scriu aceste lucruri, ar fi ele nesuportat fără medicamente. Am sperat că scrisul ar putea să mă facă să văd în oameni pe semenii mei. Această speranţă s-a dovedit până acum zadarnică.

Obosită îmi continui încercările. Dacă aş descoperi că această duritate este o consecinţă a scrisului l-aş întrerupe imediat. Dacă însă duritatea ar fi o premisă pentru scris, n-aş şti pentru moment ce să fac.

AGRAFA

— DE-AŞ MURI O DATĂ! rosteşte, lipsită de vlagă, a doua zi, când se trezeşte din somnul de după-amiază. De astă dată are pe ea cămaşa de noapte garnisită cu dantelă şi e înfăşurată toată într-un şal de doliu din broderie neagră. Îşi agită mâinile chinuită de un vis rău, cade într-o parte, vrea să se ridice, parcă priveşte din nou înăuntrul său, descumpănită şi înfricoşată.

— Ieşi de acolo, îi spun, scuturând-o uşor de umeri, ieşi de acolo, te-ai scufundat prea mult în tine!

— De-aş muri odată! se tânguie din nou şi se freacă la ochi. Este dezgustător! În felul ăsta nu o să vărsaţi nicio lacrimă după mine. Te rog, gândeşte-te că am fost şi altfel; aşa cum sunt acum, nu mă recunosc. Resemnată îşi pune apoi mâinile în poală şi se scufundă din nou în sine.

Mă duc în vestibul să iau din geantă câteva ace de păr pe care le-am pregătit pentru ea. Zăresc deodată un plic pus la vedere pe care e scris, puţin tremurat, numele meu. îl deschid şi citesc: „Drg. m. Frănzla, te rog înd. s. m. ierţi pentru amărăciunea pe c. Ţi-o pricinuiesc. A ta B”. Îmi muşc mina, mă duc la ea şi o mingii pe păr.

— Buni, îi spun, buni dragă, uite aici calmantul pentru ochi. Îi întind sticluţa şi o batistă cu care să-şi şteargă lacrimile. Ce ciudat, mă gândesc, că de la naşterea lui Sebastián îi spun buni, de parcă acea zi ar fi transpus-o brusc în categoria obiectelor.

O legăn puţin în braţele mele, ca pe un copil, şi observ că ţine în mână cheia de la caseta ascunsă în dulăpior, în care păstrează toate hârtiile legate de moartea ei.

— Trebuie neapărat, îmi spune, trage adânc aer în piept şi sună din chei, trebuie neapărat să mai verificăm o dată hârtiile. Tu uiţi mereu totul.

— Da, da, spun şi vocea mea sună din nou ostil, mai târziu! Azi trebuie să vină profesorul. S-a invitat la cafea.

Se saltă mai sus, între perne, şi glasul ei prinde puteri.

— La naiba cu mai târziul tău! Cade din nou pe spate şi vorbeşte cu respiraţia întretăiată: Totul trebuie să fie pregătit, când mi-o suna ceasul. Apoi îmi spune pentru a nu ştiu câta oară: Mai bine nu mai merg la niciun oculist – ochiul ei este atât de congestionat că abia se mai vede – astăzi, continuă ea, nu văd nici cu ochiul bun nimic! Arată spre podea: Uite o agrafă! Se ridică brusc, se împiedică, răstoarnă lampadarul cu şapte braţe, îşi pătează fusta cu suc de fructe, şi exclamă furioasă pe neputinţa ei: Gloabă bătrână! Nu mai eşti bună de nimic!

Puţin mai târziu traversează camera cu dinţii încleştaţi, e gata să răstoarne măsuţa telefonului, se loveşte de masa din sufragerie şi şuieră înăbuşit:

— Opa a purtat şapte bătălii… să dezertezi?! Asta nu se poate.

Îşi adună din nou puterile şi ajunge la telefon fără ajutorul meu.

Eu dau la o parte draperiile de catifea mov, perdelele de muselină, împăturesc şalul şi cămaşa.

— Şi Hella e de părere că nu mai e cazul la vârsta mea. Pune telefonul în furcă: Acum încă o operaţie, mi-a spus categoric, nu.

Formează iar un număr şi vorbeşte, ascuţit, cu glasul ei tipic de telefon, cu domnişoara Interwald.

După ce termină convorbirea izbucneşte revoltată:

— Pe cea mai amărâtă s-au găsit s-o deporteze tocmai acolo, la dracu’ în praznic. Niciunul dintre vechii prieteni nu mai poate s-o viziteze, la treizeci de kilometri de München! Cine mai conduce la nouăzeci de ani maşina?

Domnişoara Interwald i-a spus: Asta e, aici nu mai încape nicio discuţie. Păcat de fiecare pfenig!

În timp ce se îmbracă toată în mov, culoarea preferată, vorbeşte despre înmormântarea ei:

— Să slujească preotul cel bătrân, nu tinerelul ăla. Cu el am terminat-o. Tânărul, îmi jrovesteşte ea, a deranjat-o noaptea trecută din somn: Asta nici măcar nu-şi dă osteneala să vină până aici, la o zvârlitură de praştie. Mă sună la ora nouă seara şi e de părere să mă duc de bunăvoie la un azil de bătrâni, ca să-i uşurez situaţia nepoatei mele. Nu, mulţumesc, de la unul ca el nu aştept alinare!

— Cum şi-a permis una ca asta? întreb eu consternată.

— El spune că pretind prea mult.

Simt că mi se urcă sângele la cap. Teri oculistul, azi preotul:

— Cum îţi închipui că am să te expediez aşa, ca pe un colet?

— Nici domnişoarei Intenvald nu i-au spus înainte!

— Dar ţi-am promis!

— N-am încredere în nimeni.

Apoi oftează când vede că a ajuns ca însăşi o tragedie:

— Sunt în plus, rosteşte dezolată. Niciodată nu mi-am propus să-mi petrec toată ziua în pat. I-am spus preotului să-mi recomande o infirmieră, dacă vrea să facă ceva pentru mine şi el a spus: „E o hotărâre înţeleaptă. În felul acesta vă mai eliberaţi nepoata, dacă tot nu vreţi să mergeţi la azil”. Respiră greu, încearcă să aranjeze cutele cuverturii, treabă pe care înainte o făcea cu atâta îndemânare şi acum îi reuşeşte tot mai prost, de aceea cufifi vertura îmi pare, de data asta, mai ponosită, îşi trece mâna prin păr: Nu-i mai înţeleg pe preoţii din ziua de azi. Oare ce misiune mai au, dacă au vreuna?

Sună de trei ori. Deschid.

Profesorul rămâne în vestibul, îşi umezeşte buzele şi îi întinde bunicii o plăcintă cu brânză. Bunica i-o pune imediat înapoi în mină, îşi suflă în palmă, de parcă ar vrea să alunge mirosul de brânză, face o grimasă în acelaşi timp

dispreţuitoare şi alintată şi spune aspru:

— V-am atras atenţia că la mine în casă nu există plăcintă cu brânză. Pe asta v-o puneţi singur pe farfurie, dacă nu mâncaţi zahăr! Se întoarce spre mine: Cine vrea plăcintă cu brânză, să şi-o aducă singur, aşa l-am învăţat, zâmbeşte amuzată. Este foarte neospitalieră, aproape respingătoare, dar profesorul o ascultă orbeşte şi se duce la bucătărie.

— Vă fac imediat o cafea, îi spun eu ducându-mă după el.

Profesorul îşi îndreaptă capul pândind parcă şi şopteşte:

— Mergeţi mai bine la bunica dumneavoastră, mă descurc eu.

Bunica stă ţeapănă şi trage cu urechea. Zâmbeşte şi îmi spune încet:

— Acum a găsit laptele… acum caută filtrul… acum e la prăjitură… acum se învârte încoace şi încolo cu plăcinta aia a lui. Aud paşii profesorului uşor târşiţi. Ea îşi înalţă capul: Acum fredonează. Are o voce frumoasă de bariton. Într-adevăr profesorul fredonează

„Licurici, licurici”, şi bunica exclamă: Minunat!

El mai trebăluieşte câteva minute, bunica îşi încordează muşchii gâtului. Iată-l apărând cu o tavă pe care a aşezat trei farfurii şi trei ceşti.

— Văd că aţi găsit tot ce trebuie, îl flatează bunica.

— Aş vrea să-l văd pe ăla care nu se descurcă într-o asemenea ordine, îi răspunde el.

— Dar ştiu că aţi făcut zgomot, îl tachinează bunica. Nu-i nimic, până la urmă o să vă învăţaţi!

Profesorul se înclină uşor – recunoaşte – se duce în vestibul şi se întoarce cu mâinile ascunse la spate:

— Dreapta sau stânga?

— Stânga, unde e inima, spune ea cochet.

Profesorul scoate la iveală un buchet de trandafiri.

— Trandafiri, nu se poate, sunt superbi! Acolo e vaza, puneţi-i imediat în apă! mai întâi să le tăiaţi codiţele! Oblic!

Profesorul s-a executat imediat. Acum şade pe scaun şi zâmbeşte mirat:

— Dar unda sunt ochelarii dumneavoastră de distanţă?

Bunica poartă acum ochelarii de citit. El se ridică, urmărind braţul ei întins.

— Unde, în altă parte, puteau să fie, spune el, smintit bătrân ce sunt!

— Bătrân, bătrân, bătrân, murmură bunica. Doamne dumnezeule, ce nenorocire pe capul nostru să îmbătrânim în halul ăsta!

Le adun vârstele să văd cât de bătrâni sunt amândoi şi îmi dă o sută optzeci şi trei de ani. Mai adun şi vârstele celor de la masa de prânz şi se fac trei sute treizeci şi trei. Bunicii i se întunecă vederea; profesorul o sprijină şi o conduce la canapea. Ea închide pleoapele, el îi sărută mâna.

— Ah, albumul! spune ea. Puteţi să-l răsfoiţi puţin. Adu albumul generalului! Musafirul nostru are azi voie să se uite la fotografiile de familie.

Profesorul îşi ia singur albumul şi contemplă soldaţii cu ţinuta lor ţeapănă.

— Sunteţi foarte amabilă, mulţumesc, spune în timp ce dă foile.

Bunica ţine ochii închişi şi mi se adresează acum mie:

— Asta îi face plăcere.

Profesorul se ridică, ia o ceaşcă plină şi o aşază lângă canapea.

— Mulţumesc, ea schiţează un gest de refuz, am băut destul, puneţi-o pe masă! Eu răstorn totul! Cuvertura alunecă de pe canapea. El se ridică şi i-o aranjează; ea şopteşte cu efort: Mersi, acum şi perdelele!

Profesorul trage cu grijă perdelele de muselină, se aşază cu albumul pe genunchi, priveşte fotografiile.

— Ar trebui să fiu bucuroasă că îmi dă atenţie tembelul ăsta, spune ea, de parcă el nu s-ar afla în încăpere. O priveşte o clipă pe bunica, apoi se apleacă din nou, cu un zâmbet forţat, asupra fotografiilor.

— Ia să văd! îi porunceşte. El se apropie. Ea loveşte brutal, cu arătătorul, o fotografie:

— Asta e generalul. Ştiţi, nu-i aşa, care-i oi din ea gradelor?

— Locotenent – locotenent-major – căpitan

— Maior – locotenent-colonel – colonel – general-maior – general-locotenent – general.

— Nepoata mea n-o să înveţe niciodată, i se plânge bunica. Asta, arată o altă fotografie, asta e generăleasa, îmbrăcată în pantaloni. El nu avea niciun cuvânt în casa aia, de aceea căuta mereu oameni cu care să poată sta de vorbă. Îmi amintesc de prima mea vizită în camera roşie – toată capitonată în pluş bordo

— Eram deja logodită cu Opa. Generalul trebuie să-şi fi spus atunci: În sfârşit, o femeie care e obligată să mă asculte. Şi mi-a povestit despre războiul din şaizeci şi şase şi despre Versailles, până ce generăleasa i-a strigat de la celălalt capăt al mesei: „Termină odată, Luis, cu războaiele tale nesărate!” Fusese din nou înfrânt. Bunica zâmbi şi repetă: Războaie nesărate… Uite-o aici, din nou, neagră ca tăciunele şi cu obrazul ciupit de vărsat.

— Chicoteşte şi arată o altă fotografie de-a generălesei: Când ai ei îi strigau: „Mamă, foc!” spunea „uff *1*” şi lăsa să-i cadă ce avea ascuns. Mergea în fiecare zi la ceai şi când se întorcea acasă avea mereu ceva pitit în fustă.

El o întreba: „Ce mai e şi asta?” – „Pişcoturi, îi răspundea ea, nu vezi, le-am dosit!” Strângătoare femeie, şi iarna, când era ger şi polei, îşi înfăşură o cârpă în jurul picioarelor şi încălţa cizmele băieţilor, toţi peste unu nouăzeci, purtau patruzeci şi şase la pantof. Nu era deloc năzuroasă.

Profesorul se duce în vestibul şi ia casetofonul:

— Dacă doriţi, vă pun puţină muzică. Apasă pe clapă; bunica îşi potriveşte o mină de simfonie. Aşteaptă.

— Dar când vine simfonia? întreabă după un timp.

— E o piesă comică, ascultaţi numai, o să vă amuze.

Ea nu găseşte nimic de râs. El dă hărmălaia aceea

mai încet şi spune jenat:

— De data asta n-am nimerit-o.

— Muzica trebuie să copleşească. O umbră de dispreţ se aşterne pe obrazul bunicii. Eşecul bărbatului îi dă un ascendent asupra lui.

Profesorul apasă pe clapa de oprire. Pune caseta în cutia ei de celuloid, pe care sunt lipite câteva inimioare, şi i-o dăruieşte. E gata de plecare.

— Doar nu aveţi de gând să plecaţi? îi reproşează ea indignată. Ia caseta fără să-i mulţumească, apoi îl prinde de mină ca şi când s-ar teme să nu-i scape: Cum să curmi o poveste atât de brusc?

Profesorul se trage stânjenit de cravata cu picouri argintii şi îşi bâţâie nervos picioarele: *n*

— Regret că v-am decepţionat cu caseta mea umoristică; era un fel de mică ceartă între o harfă şi o trompetă, din care harfa iese învingătoare; o bagatelă, fără pretenţii.

Vorbele lui par să-i facă plăcere bunicii. El îi ia mâna şi i-o sărută. Pe chipul ei apare o expresie de lăcomie – deci nu s-a terminat încă – şi îşi lasă un timp mâna în mâna lui.

— Ce mult e de când n-am mai ţinut astfel mâna unei femei, rosteşte el melancolic. Îmi amintiţi de răposata mea soţie. Ori de câte ori îi luam mâna într-a mea simţeam o bucurie, ea dimpotrivă.

— Nu mai scormoniţi trecutul, nu regretaţi nimic, exclamă bunica, sigură pe ea.

Profesorul o priveşte surprins.

— În ultima vreme n-am prea avut parte de asemenea raţionamente logice, îi mărturiseşte, plin de recunoştinţă. Nici nu mai ştiu ce se întâmplă cu fiinţa mea, declinul… îşi pierde firul gândurilor. Ea îşi lasă mâna să-i lunece, încoace şi încolo, în palma lui.

Îi privesc pe cei doi, pe furiş, din spatele unei şuviţe de păr. Ea s-a aplecat mult în faţă, atât de aproape de el încât bărbatul, el însuşi într-o poziţie instabilă, este nevoit să se sprijine de secretaire pentru a evita căderea lor

paralelă: imaginea unei dorinţe care a îmbătrânit, străveche şi de nevindecat.

El amuţeşte, degetele ei îi cuprind palma, i-o pipăie atât de indiscret, încât încep să mă simt prost. Îşi apleacă încet căpşorul şi zăresc minuscula porţiune cheală şi, mai jos, aluzia unui coc prins cu un ac de sticlă.

Profesorul, uşor încurcat, face eforturi să-şi ascundă oboseala.

— Sunteţi un prost! îi spune ea retrăgându-se. Îi cercetează sacoul: V-aţi pus cel mai bun costum de vară pentru o babă.

Profesorul îşi lasă buza-n jos, ea îi prinde mâna din nou, apoi, deodată, epuizate de efort, trupurile lor se lasă în voia unor reflexe pe care nu pot să şi le mai domine. Parcă purtaţi de valuri, mâinile le tremură, şi le ţin în faţa gurii şi chicotesc; se balansează încoace şi încolo, ca două pendule.

Bunica se rupe prima din acest joc şi spune obosită:

— Nu o să ne vină niciodată mintea la cap!

Apoi valul vine din nou, trece, bunica pipăie după baston, se ridică brusc şi dă buzna la baie, de unde se aud sunete ciudate pe care încearcă să le ascundă. Profesorul se face că se îneacă, cuprins pe neaşteptate de un acces de tuse şi obrazul lui, de obicei palid, se face roşu ca focul. Atunci aude un strigăt şi se întrerupe din tuşit:

— S-a întâmplat ceva? Are nevoie de ceva?

Până să ajung la baie, iese bunica. Rosteşte cu greu, pe un ton înalt, ascuţit:

— Eram gata-gata… să mă pun alături, apoi chicoteşte din nou.

— Ei şi, se mai întâmplă… spune profesorul prinzând deodată curaj, dar imediat îl părăsesc iar puterile; pufneşte involuntar în râs şi se îndreaptă spre ieşire. Eu închid uşa în urma lui.

Bunica îşi apasă mina pe burtă:

— Ah! oftează, îşi şterge ochii cu batista şi face un gest în direcţia casetei în care îşi ţine banii.

Mă îndrept într-acolo şi o privesc întrebător. Ea

ridică două degete. Asta înseamnă douăzeci de mărci. Îi iau, semnez, îi vâr în poşetă, o sărut. Deodată se ridică, se duce la caseta cu mărunţiş, scoate o monedă de cinci mărci, mi-o pune în mină şi spune:

— Asta, ca să mă laşi acum singură.

INSIGNELE DOMNILOR

— IMPOTENŢI! Capele umplute cu cilii! Pute locul sub ei! Nu-i duce mintea la nimic!

Aşa vorbea bunica, de când o ştiu, despre bărbaţi.

Mereu spunea că n-a găsit niciodată sprijin în ei. A fost înconjurată de bărbaţi care nu ieşeau din rolul de „suspinători”, curtezani” şi „cavaleri”.

Aşa se explica de ce în adâncul inimii ei bunica nu prea punea preţ pe sexul bărbătesc. Ea, care era atât de întreprinzătoare, debordând de vitalitate, se considera superioară bărbaţilor. Simplul fapt că aceştia aveau nevoie de îngrijirea şi de ajutorul ei, părea să-i întărească convingerea că majoritatea bărbaţilor „nu erau în stare nici măcar să bată un cui în perete”. Când rostea aceste cuvinte vocea ei căpăta un timbru dispreţuitor. Cu excepţia unchiului Max, cel snopit în bătăi, despre care îi plăcea să povestească, a tatălui şi a bărbatului ei, puţini erau cei pe care-i admira.

— Rău cu rău, dar mai rău fără rău, spunea ea, când unul se anunţa la cafea, ti plăcea *grozav* să fie curtată. Ah, dumnezeule doamne, suspina atât de înduioşător, sărmanul, e mort după mine.

Adesea zăbovea aplecată peste insignele firmelor de bere şi şampanie din vremea când ea purta culorile unor corporaţii studenţeşti.

— Astea mi-au fost dăruite personal de un domn, argint veritabil şi gravate, trebuie să le curăţ neapărat. În ochii mei un ofiţer nu era nimic pe lângă un student, membru al corporaţiilor studenţeşti. Apoi îşi trecea cărţile de vizită în revistă şi murmura pentru sine: C. Goes, ăsta trebuie să fi fost Christophla, mort şi el. Răsfoia în carnetul cu adrese, descoperea o cruce alături de nume: Da, da, mort de mult, decedat în 1938 – sau: Albastru închis – alb –

bleu, ăştia erau bavarezii din Würzburg, un corp de elită. Cel mai vechi corp a fost Onoldia Erlangen. Acolo era Hans, Hans cel cu obrazul de ceară. A avut nevoie de protecţie, nu glumă, ca să fie primit; insigna lui nu valorează nimic. Am fost şi la Isari în München, am fost pretutindeni. Cele mai multe insigne mi le-au furat „Ami”, şi nu insigne delicate de damă, ci de bere, pentru că astea cântăresc mai greu. Aş putea să fac un studiu pe tema asta. Schmidt? Da, da, Schmidt cel cu nasul mare…

Cădea pe gânduri şi putea să stea aşa ore în şir, aplecată peste insigne. Iat-o ridicând una şi faţa i se strâmbă de repulsie:

— Pe asta cred că mi-a dat-o un catolic. Pe catolici nu-i puteam suferi. Vulpile alea de maiori au mers la procesiunea de Joia verde cu săbiile scoase; închipuieşte-ţi, ei care nu se bat niciodată, pentru că le-a interzis biserica, şi-au scos săbiile clin teacă. Ce m-am mai enervat atunci. Sigur, ăsta era puţoiul, von Hase, l-am poreclit puţoiul, pentru că era aşa, o aia de nimic, altminteri de familie foarte bună.

Bunica avea mania ci să împartă bărbaţii în supuşi, furtunoşi şi insistenţi, îi aprecia, ce-i drept, pe ţărani, pe meşteşugari, în măsura în care erau tapiţeri, fierari sau lăcătuşi, pe curelarul de după colţ sau pe cizmar, cu ăştia se avea bine, pentru că ştiau meserie şi nu-i făceau mizerie în casă, dar ei nu erau, fireşte, „bărbaţi” pentru ea. Îi simţeai imediat dispreţul cinci spunea: „Dar ăsta nu-i bărbat!” îi plăcea să flirteze şi flirta de câte ori se ivea prilejul, la cumpărături sau la restaurant cu domnul de ia masa vecină, în care descoperea totdeauna un cavaler.

Era înconjurată de „curtezani”, pe care îi cunoştea de-o viaţă şi cu care purta o corespondenţă îndelungată. Îşi păstra scrisorile în teancuri etichetate, sortate, legate cu panglică. Avea şi un carneţel unde ţinea evidenţa corespondenţei ca nu cumva să uite să răspundă.

Marea ei plăcere era să refuze o invitaţie galantă. Potopită de lacrimi se aşeza la măsuţa de scris şi îşi aşternea refuzul pe hârtie.

Unul din cei respinşi i-a răspuns: „Cu această scrisoare mi-aţi ucis cele mai frumoase speranţe din viaţa mea”, o frază, care o umplea de încântare pe bunica ori de câte ori o declama patetic într-o impecabilă germană literară; curtezanul a trăit până acum doi-trei ani. Un altul a devenit consilier districtual la Windhuk şi a continuat s-o iubească în ciuda depărtării; unul era autorul volumului, pe care bunica îl aducea mereu în discuţie *Puterea şi taina iezuiţilor*; s-a însurat cu o urâtă. Apoi un altul care întreţinea legături extraconjugale cu soţia pictorului Blos de lângă Siegestor, aşa că tot nu merita osteneala, şi unul cu „nişte ghetre superbe”, a murit tânăr, şi Max, „cel cu terţele şi cuartele”, care „s-a însurat cu Hilla, fiindcă era mai bogată”, dar au rămas o viaţă întreagă prieteni.

— În relaţiile mele cu bărbaţii am fost întotdeauna foarte scrupuloasă, spunea bunica. Uneori pomenea şi de o „dublă evreică”, una care se măritase cu fostul ei admirator, Weinbrenner din Windhuk: Cinci a murit Opa, Weinbrenner era de mult în serviciul colonial din Windhuk şi m-am gândit că puteam să reiau corespondenţa cu el. I-am scris deci că acum eram liberă; mi-a răspuns că acum nu mai poate el, pentru că s-a însurat. O luase pe evreică. Când a rămas văduvă a încercat să se lipească de mine. Am mers cu ea în vizită la părintele Klostermann, care tocmai se străduia să repare căsnicia bietei Ucide, aia căreia i-au tăiat sânul, cu Ilirsch, un căpitan SS. Klostermann era iezuit ca toţi cei trei fraţi ai săi, se trăgeau dintr-o familie foarte evlavioasă. Pe nepusă masă mă pomeneam că sună

] a mine la uşă, urca cele patru trepte şi dădea buzna în bucătărie: „Tanti Käthi, azi iar mi-au dat doar mizeriile alea de pesmeţi, de parcă aveau pietriş în ei. Mor de foame”. Şi ce crezi, într-o bună zi intru în magazia din fund să-mi iau un peşte, şi pe cine văd – pe Klostermann cu aia a lui Weinbrenner. Abia s-au cunoscut şi sau şi dus în magazia de peşte! Peste două zile sună la uşă. E Klostermann. Îngenunchează – să-l fi văzut, gunoiul – şi strigă: „Tanti Käthi, când o cracă e uscată, nu e musai să

fie tot trunchiul!” I-o retez imediat: Curat iezuit! Uite uşa, mie nu-mi mai calcă de-acum picior de iezuit în casă!

Uneori aveam impresia că îi plăcuseră tocmai acei bărbaţi, care au respins-o sau au contrariat-o. De aceea repeta mereu fraza din scrisoarea lui Weinbrenner: „Acum nu mai pot eu, m-am însurat!” O amuza tot atât de mult ca şi replica profesorului „pârâcioasă bătrână” şi multe flirturi începuseră de la replici sau gesturi care o contrariaseră:

— Văd odată pe stradă un domn foarte bine, se-nţelege, şi-i spun: „N-aţi vrea să mă ajutaţi să traversez”, şi-i ofer braţul. Îmi răspunde: „Aşa procedează deci femeile în ziua de azi!” Auzi, obraznicul. Acum stă mereu, la aceeaşi oră şi mă aşteaptă, un domn, dar nu unul de familie, mai degrabă un amărât crescut la orfelinat.

— Mi-a povestit de nenumărate ori o altă întâmplare din perioada de după război: Lucram la spital – acolo era preot Klostermann – şi pentru că aruncaseră în aer podul din Griimvald, trebuia să treci pe un podeţ care se legăna, ca să ajungi de partea cealaltă. Dedesubt apele sălbatice ale Isarului. Un tip se afla lângă podeţ şi i-am spus: „Rămâneţi, vă rog, acolo!” Mi-a răspuns: „Doar nu vă închipuiţi că am să m-arunc în apă după dumneavoastră”. Cine crezi că era individul, viitorul tău unchi Franz.

Erau perioade când toţi aceşti „unchi” dispăreau în uitare, dar numai pentru scurtă vreme; la următorul deces bunica ştergea cu buretele orice răutate şi orice jignire.

Despre fiecare bărbat, de care mă despărţeam, spunea: „N-aş vărsa o lacrimă după el” sau: „De-alde ăştia găseşti pe toate drumurile”, sau: „Mi-aş fi luat de mult lumea în cap”, sau sincer afectată, cu glas patetic: „Doamne, ce minunată trebuie să fie dragostea!” şi uneori laconic: „O altă mamă frumoasă, are şi ea un copil frumos”.

SEMILUNA UNGHIEI

DUMINICA DIMINEAŢA, punctuală ca bătaia clopotului din turn, îi aduc bunicii bluza de mătase, pe care am călcat-o pentru ea. Îşi strecoară îndată degetele în

răscroiala gulerului şi a manşetelor ca să vadă dacă le-am netezit cum trebuie. Apoi îşi duce bluza la nas şi spune: „De, asta e”. Nu pot să nu observ: E prima bluză de mătase, pe care nu şi-a călcat-o singură.

O ajut să se pregătească pentru vizita părintelui Helmer şi încep să regret că am părăsit biserica. Biserica o ajută mai mult decât îşi poate cineva închipui să rămână credincioasă imaginii pe care şi-a făcut-o despre sine. Siguranţa îi vine din cunoaşterea deşertăciunilor, din cuvinte ca „ţărâna se-ntoarce în ţărână şi cenuşa în cenuşă”, sau „odihnească-se în pace”. Dispreţuieşte fără ostentaţie tot ceea ce intră, după părerea ei, în sfera noţiunii de „modern”, un cuvânt pe care-l pronunţă cu o melancolie narcisistă. Este convinsă că va regăsi în imortalitatea morţii tot ceea ce e vechi şi bun. Pentru ea nu mai există decât veşnicul neschim bător, ca şi când acest cuvânt ar fi identic cu noţiunea de nemuritor, un fenomen obişnuit, un lucru pe care trebuie doar să-l aştepţi şi nu vei mai fi niciodată decepţionat.

Încălzesc cazanul cu cocs şi-i pregătesc ustensilele pentru baia lunară: Cele trei prosoape

— Unul pentru faţă, unul pentru „părţile de sus” şi unul pentru „părţile de jos” –, loţiunea, şamponul Bal) }7, sarea de baie, săpunul Eiapopaia, pe care nu-l schimbă în ruptul capului, spre amuzamentul fiului meu, pudra de talc, şi praful pentru unghii. În timp ce aşteptăm să se încălzească apa, îi perii părul.

— Te rog, numai în răspăr, îmi porunceşte. Păcat, clatină din cap, că părintele Helmer nu mai oficiază la noi. Pe el îl alesesem – nici nu puteam concepe să fiu îngropată de un altul. Ce să-i faci! După cum se vede, în problema asta nu mai ai dreptul să optezi; l-au transferat la Düsseldorf. Ca să fiu sigură am notat totul pe hârtie pentru puţoiul ăsta tânăr; o să trebuiască să-l rog să mă înmormânteze el, deşi în chestiunea asta e nevoie de un acord afectiv între cele două părţi.

Îi masez pielea capului; vocea îi vine de undeva de jos:

— Anunţul meu mortuar vreau să cuprindă aceleaşi cuvinte ca la Opa. Îşi ridică teatral capul şi declamă: Azi, într-o pace deplină, puncte, puncte, textul e în casetă, şi să nu scrii

— Ţie trebuie să ţi se spună tot – iubitul meu soţ, în acest caz scrii: scumpa mea mamă, scumpa noastră bunică, puncte, puncte. Masează, ce stai!

Îşi înclină capul şi eu îi mişc pielea subţire pe ţeastă şi mă scarpin repede cu o mână la umăr. Observă imediat şi mă apostrofează:

— Cu ambele mâini! Şi textul de mulţumire: „Le mulţumesc tuturor celor ce au preţuit-o pe scumpa mea mamă, pe scumpa noastră bunică atât în viaţă, cât şi în moarte”. Apoi mă respinge: Gata, destul! Apa e fierbinte.

Las jetul să-mi curgă mai multă vreme pe încheietura mâinii, ca să-mi dau seama dacă am potrivit bine temperatura. Deşi folosită exclusiv de bunica mea, camera de baie este împărţită prin trei draperii de plastic în trei compartimente: zona pentru spălatul zilnic, zona căzii şi zona closetului. Trebuie să închid zona căzii, să capitonez fundul vanei cu o ţesătură făcută din noduri ca să nu alunece, şi să agăţ de cârligele care înconjoară marginea vanei diverse ustensile de îndepărtat murdăria: adevărate perii de frecat scânduri – e suficient doar să mi le imaginez pe pielea subţire a bunicii, şi simt un fior de groază pe şira spinării –, un burete aspru, o rolă minusculă de lemn ca pentru întins foaia de tăieţei într-o bucătărie de păpuşi, o invenţie de-a bunicii pe care-o foloseşte de patruzeci de ani împotriva ridurilor feţei, o sticlă cu un miner ciudat conţinând un dezinfectant universal pe bază de calium, şi două polonice, pe care le-am sterilizat în prealabil prin fierbere, urmând să-i fac cu ele duşuri alternative pe obraz. Pentru această operaţie sunt pregătite pe marginea vanei două găletuşe, una roşie şi alta albastră cu apă fierbinte şi rece. Mai e şi o pernă lucrată de ea a cărei îmbrăcăminte o schimbăm la fiecare baie; acum îmi pare prea mare şi prea înaltă pentru căpşorul fragil al bunicii.

Las apa să curgă, torn sarea de baie. În timp ce o

ajut pe bunica să intre î» vană, mă gândesc dacă nu a existat cândva o poveste cu un puişor, un şoricel sau vreo pasăre mititică care a trebuit să treacă printr-o supă ca să-i dea gust. Geme stins, când apa creşte deasupra ei şi se face din ce în ce mai mică.

— Prea plină, prea fierbinte! îmi reproşează.

O salvez ridicând-o mai sus, scot dopul de la vană şi las să mai curgă apă rece.

— Gata, gata! ţipă. Pun din nou dopul şi ritualul spălatului începe. Pare mai degrabă un fel de jupuire, atât de brutal trebuie să umblu cu ea. Paradoxal, nu ţipă decât atunci când n-o apuc destul de tare. Are ceva eroic în ea, aşa cum stă cu obrazul ridicat în sus, aşteptând să i-l „rolez”, după ce l-am presărat cu un soi de nisip.

— „Frumuseţea care te-a însoţit din fragedă tinereţe, nu vrea să te părăsească nici acum, la sfârşitul zilelor”, ce zici, ce vorbe minunate mi-a adresat deunăzi profesorul – dă-i drumul, înainte de-a mă acoperi iarba.

Îi masez părul cu şamponul Baby şi-i torn cu polonicul jeturi alternative pe ceafă pentru activarea circulaţiei. Îi iau braţele osoase în mină şi i le săpunesc. Coatele i le frec fără milă cu piatra, la fel şi tălpile, deşi nu se simte nevoia.

Toate aceste violenţe par a-i face bine bunicii. Suspină:

— Trebuie să fiu fericită, cât mă mai pot ţine pe picioare. În timp ce o frământ şi-i lustruiesc unghiile: Acum am nişte gheare, dar pe vremuri erau frumoase – oricum, să fiu fericită că mai pot să apuc cu ele. Păcat că tu îţi pictezi mâinile alea de călău. O unghie tânără e un lucru atât de frumos, arcul acela alb, apoi rozul şi iar marginea aceea delicată sidefie, un adevărat miracol.

Când o săpunesc se saltă-n sus ca pentru o îmbrăţişare. Îşi cunoaşte bine trupul, şi-l priveşte cu luciditate:

— Picioarele mi-au slăbit, ar fi trebuit să-mi cumpăr bicicleta aia pentru gimnastică medicală de acum zece ani! Comandanta mi-a arătat deunăzi burta ei, la şaptezeci şi

cinci de ani are pielea încă elastică şi întinsă, fiindcă a înotat tot timpul.

Vorbim despre profesiile femeilor şi-mi spune:

— Poate e mai bine azi că se fac poliţiste, alergătoare, săritoare în înălţime, caratiste, trăgătoare, să înveţe de toate, lumea a devenit prea rea. O frec pe piept şi se scutură: Dumnezeule, cum arată sânii ăştia, ca de hoaşcă! Oricum mai bine decât amputaţi. Unde-i ailaltă, peria cea nouă?

O iau şi o masez cu ea pe spate, în jos (în jos, doar în jos, niciodată în sus, altfel devine o adevărată furie).

— Ah, dacă aş vedea mai bine, aş putea măcar să dau din nou pasienţe. Adu-mi o oglindă, cea mare, frumoasă, cu ramă de aur de la Opa, nu porcăria aia de plastic!

Se priveşte, şi eu, aplecată peste spinarea ei, pot vedea cum îşi contemplă chipul – un sentiment straniu, de parcă eu însămi m-aş privi de-a lungul unui secol, m-aş privi prin pielea ei, de pe care am dat jos un strat, pentru că acum îmi pare mai subţire şi mai transparentă.

— De prost gust, spune bunica, în timp ce-i şamponez părul cu spuma Baby şi i-l clătesc de zece ori, ultima dată cu oţet, de prost gust sunt lentilele astea groase şi ochiul ăsta scurs e de-a dreptul penibil! Şi dantura îmi strică tot obrazul. Nu se potriveşte cu restul, spună cine ce-o vrea, plasticul rămâne plastic. Probabil că tu nu te pricepi, dacă îi iei apărarea dentistului. Orice material artificial este incompatibil cu trupul uman. Deodată o văd cum îşi schimbă mina şi-şi ia un aer cochet: Dar, spre deosebire de domnişoara Interwald, eu mi-am pus-o abia la optzeci şi nouă de ani! îi admir tenul trandafiriu. Am dreptul să fiu mândră de asta, nu – îmi face un semn cu degetul spre bărbia ei, iau penseta şi smulg – în definitiv e normal să faci totul ca să-ţi menţii sănătatea. Niciodată nu am făcut excese ca tine cu tabletele tale! N-am luat în viaţa mea o singură pilulă, n-am făcut o singură injecţie. Ceea ce mi se întâmplă acum, nu mai depinde, din păcate, de mine.

firi încerc s-o contrazic, spunându-i că se ocupă încă destul de mult de trupul ei, dar îmi răspunde printr-un

mormăit nemulţumit: „Mmm”. Declinul corpului ei o indispune. Luciditatea cu care şi-a privit ofilirea, a fost înlocuită treptat cu nerăbdarea de-a avea în sfârşit totul în urma ei. Neliniştea mişcărilor o trădează.

Când îi săpunesc pântecul şi coapsele îmi spune:

— Deunăzi, la ginecolog, l-am întrebat din nou: Nu auziţi nimic? Oare nu e glasul teniei, care vorbeşte din măruntaiele mele? Doamne, cum mai bolboroseşte, mereu această clipoceală, această bolboroseală – şi urmează iar povestea, repetată de zeci de ori, care mi-a întunecat copilăria, cu tenia lungă de trei metri din burta vărului meu Michael.

— Ginecologul a râs şi mi-a spus: „Doamnă von Kronlein, dar atunci s-ar vedea ouăle!” M-a obligat să-i răspund, că regret, dar pe astea nu mai pot să le văd, cu toată bunăvoinţa mea.

Ajung cu săpunitul cam în acel punct căruia bunica obişnuieşte să-i spună „ţinta”; sora ei, pentru că purta pe vremuri, mai tot timpul, pantaloni, îi zicea „şliţul”. Rosteşte ca pentru sine mândră şi satisfăcută:

— Oricum, înăuntru e totul intact. Pe mine nu m-a cotrobăit şi nu m-a golit nimeni! Mă pune să scot lădiţa cu lucrurile pregătite pentru ceasul morţii ei de sub pat, să deschid punga de plastic şi să frec bine cu săpun muşi şamana păstrată acolo: Nu suport gândul că sfincterul meu ar putea să cedeze când îmi voi da sufletul. Îmi ordonă să fierb canula, furtunul de cauciuc şi cilindrul irigatorului. Face o mină îngrozită, ca de fiecare dată când o năpădesc gânduri legate de murdărie, fie că e vorba de viermi intestinali sau de cine ştie ce alte născociri diavoleşti.

Corpul ei e curat, în baie e cald. Mă simt eliberată, pentru că simt mereu acea barieră interioară pe care o trec – pe care trebuie s-o trec cu ajutorul unor gesturi binecunoscute – şi acest lucru mă epuizează, umplându-na A în acelaşi timp de satisfacţie, că am reuşit şi de data aceasta.

— Nu poţi să-ţi faci o idee clară despre propriul tău trup decât după ce ai îmbătrânit, oftează bunica uşurată.

Apoi adaugă: Deasupra mea şi a lui Opa, doar o piatră, nicio plantă! Tu nu uzi florile niciodată.

Frec, netezesc venele umflate de pe braţe şi gambe (aşa, numai dinspre picioare în sus), o şterg cu prosopul, îi masez pielea încreţită pe beregată, o ung cu cremă, o înfăşor în capotul ei de pluş colorat strident, în motive cubiste, cumpărat prin anii cincizeci şi mă gândesc că acum treizeci de ani poate mai aştepta ceva, poate mai avea nişte iluzii legate de cumpărarea acestui halat atât de excentric.

— Toate orificiile trupului sunt ameninţate, spune bunica şi cere beţişorul de scos ceara din urechi.

Îi curăţ pavilionul urechii cu ulei Baby.

— E foarte important să le speli zilnic pe toate de la laringe până la sfincter.

Îi întind paharul destinat spălării pe dinţi, l-am umplut cu o treime bicarbonat de potasiu şi două treimi apă. Îşi clăteşte gâtlejul cu zgomot, pune paharul jos, îşi continuă gargara, o dată şi încă o dată ca să le vină de hac impurităţilor ce-i iau cu asalt traheea. Îi umplu din nou paharul – de data aceasta cu trei sferturi apă şi un sfert bicarbonat de potasiu şi-i torn conţinutul în palma făcută căuş pe care o ţine în dreptul nasului. Trage apa pe nări şi fornăie, repetă figura asta de trei ori, ca să-şi cureţe fosele nazale de bacterii. Când dă apa afară trebuie s-o apăs cu o batistă sterilizată când pe o nară, când pe cealaltă, să fie sigură că murdăria a fost definitiv absorbită şi poate fi expulzată odată cu apa în chiuvetă. Mai trage o ultimă dată pe nas.

— Chinezii fac asta de trei ori pe zi şi trăiesc o sută de ani.

În sfârşit toate impurităţile din regiunea capului au fost înlăturate, dar gargara singură n-ar fi avut niciun rost fără curăţirea cu ajutorul periei. Îi întind periuţa şi praful de dinţi, îşi întoarce faţa de la mine, să nu văd când îşi curăţă proteza. Apoi şi-o pune discret la loc şi-mi cere ca de obicei sarea, o presară pe periuţă şi îşi freacă bine dinţii, de astă dată fără să se mai ascundă:

— Azi nu mai ştie nimeni că sarea este mai bună decât praful de dinţi. Îşi duce peria mult în fundul gurii, pe gâtlej în jos: Majoritatea oamenilor nu ţin seamă de trahee, când se spală, de aceea e plină lumea de polipi laringieni. Îmi cere cutiuţa emailată în care se află o alifie roz miraculoasă, şi-o întinde sub limbă, în cavitatea bucală, pe cerul gurii: Cavitatea bucală este foarte neglijată, mai toţi oamenii au ciupercă în gură.

Mă grăbesc să-i pudrez picioarele cu talc, pentru că părul îi e aproape uscat şi trebuie s-o ondulez.

Trecem în bucătărie în faţa oglinzii înalte, o aşez pe scaun, îi ud bucla de pe frunte, o răsucesc pe un bigudiu minuscul, încing fierul de frezat la spirtieră şi mă frig ca de obicei la degete.

— În sfârşit, iată-mă curată, spune bunica mulţumită, şi nicio dungă de murdărie pe pereţii vanei!

Mie în schimb mi se pare că a reintrat în vechea ei piele, de parcă nu i-aş fi luat trei straturi cu frecatul. Îi apuc o şuviţă subţire, îi răsucesc capătul pe fierul de frezat, apoi alta şi alta, oncluleuri după onduleuri în părul ei, care arată acum ca o spumă de mare.

Deodată se înfurie şi mă loveşte cu piciorul:

— Fii atentă, acolo e crusta aia de la ultima căzătură, vită încălţată!

Părul ci nu mă mai interesează, mă ascund în umbra acestui cap pe care îl urăsc, să nu-mi poată vedea expresia feţei în oglindă. Din fericire sunt aproape gata.

Iau prosopul curat, îl vultur de două ori prin aer, să-i fac în ciudă, pentru că ştiu că stârneşte praful, i-l aşez pe umeri şi o pieptăn cu atenţie peste crusta aceea misterioasă, modelez puful alb, vaporos, într-un coc lejer şi-l prind cu un ac de păr. Iat-o cum se irită din nou, îşi răsuceşte bine codiţa şi înfige acul până-n pielea capului, scoţând un „Iii”. Iau din cutiuţa, pe care o are de pe vremea primului război mondial, praful pentru unghii, vechi şi el de patruzeci de ani (ce bine, că am întotdeauna o rezervă), periuţa minusculă pentru luciu şi creionul alb pentru accentuarea semilunii şi a marginii albe a unghiilor.

De abia şi-a pus bunica bluza de mătase şi fusta de camgarn, că sună telefonul.

— Doar n-are de gând să contramandeze, rosteşte ca pentru sine. Du-te tu, ca să nu mă mai deplasez!

Ridic receptorul, fără chef, la gândul că ar putea fi una din „fantele” acelea, pe care le tutuiesc de vreo treizeci şi cinci de ani încoace împotriva voinţei mele.

— Pompele funebre „Pacea”, domnişoara von Rauch, se prezintă la telefon o voce amabilă. Vă rog aş putea vorbi cu doamna von Kronlein?

Pun receptorul pe masă şi mă duc s-o anunţ pe bunica.

— Ah, domnişoara von Rauch, se grăbeşte ea cu paşi mărunţi şi obrazul iradiind de plăcere la telefon, ce drăguţ din partea ei.

În timp ce vorbeşte, aud apa picurând la bale. Mă duc să strâng robinetul.

Când mă întorc, o văd pe bunica stând împietrită pe scaun, doar mâinile i se mişcă mecanic pe tivul fustei.

— Nu mai înţeleg nimic, murmură stins, tocmai a sunat drăguţa domnişoară von Rauch să-mi spună că e un fiasco, şi că trebuie să plătesc patru sute de mărci în plus, pentru că încă mai trăiesc şi cheltuielile de înmormântare au crescut. „Tocmai acum, i-am spus, când moartea-mi bate la uşă?” Doar am fost acum câţiva ani acolo şi mi-au spus că veţi putea recupera o parte din bani. După cum vezi, inflaţie până şi aici. Vrea să vină să revizuim actele împreună.

Deschid gura, o închid la loc.

— E angajată de douăzeci de ani la firma „Pacea”; numărul de telefon e pus la vedere. Arată spre un lănţişor de metal cu care e prinsă o carte de vizită de disc. Pe ea se poate vedea o cruce neagră pictată de mână, iar pe cealaltă parte emblema serviciului de pompe funebre, şi imaginea unui sicriu înconjurat de trei torţe aprinse. De îndată ce vei constata moartea mea, trebuie să te uiţi la ceas, să formezi numărul de pe cartea de vizită şi să indici exact ora morţii mele. De rest se ocupă domnişoara von

Rauch. Ea preia toate formalităţile cu competenţă şi conştiinciozitate, de la anunţarea medicului şi organizarea înmormântării (Fără muzică! Textul pentru discursul mortuar e în casetă!) până la ferpar, fotografii, primele răsaduri pe mormânt. Şi pietrarul este plătit. Apoi dă din nou intrigată din cap: Nu înţeleg, chiar dacă s-a scumpit totul, cum era şi firesc, cele o mie de mărci, pe care ar urma să le primeşti de la casa de ajutor, ar trebui totuşi să ajungă…

Nu spun nimic.

— Actele necesare la moartea mea, poliţele de asigurare, cu ultima chitanţă, testamentul, certificatul de naştere, contul meu, le găseşti pe toate în casetă. Să ştii că m-am decis pentru ceva foarte ieftin. Şi cel mai bun sicriu de lemn tot putrezeşte până la urmă, aşa că să cheltuieşti banii pe unul scump s-o tâmpenie, dacă nu ai un cavou în care să se păstreze şi după cincisprezece ani. Mormântul şi toată îngrijirea lui sunt plătite până în anul 2000. Bunica clatină îngrijorată din cap: Ce-i drept, nu este decât o groapă de duzină la marginea aleii, dar dacă i se întâmplă ceva ăluia mic, nu poate intra în pământul sfinţit, asta mă necăjeşte. Aş fi vrut să am copilul lângă mine, dacă ar fi să… doamne fereşte, dar cu atâta timp înainte, nu-şi iau nicio obligaţie. Aşa cum e acum, un mic păgân, nu va fi primit nicăieri – asta nu mai e conform cu vremurile, aşa ceva nu fac decât vagabonzii şi sărăntocii, şi dacă aştepţi până s-o face de optsprezece ani, cum vrei să se hotărască, dacă nu a primit de mic nicio educaţie religioasă?

Sună, bunica radiază şi spune:

— El trebuie să fie, e el, şi nu renunţă la plăcerea de a-i deschide chiar ea.

Mă duc la vitrina cu porţelanuri, unde sunt aşezate ceştile în culori gingaşe, pictate cu trandafiri şi coşuleţe, ornate cu frunze de laur, pentru zaharicale, doamna cu turnură în care se pune zahărul, păstoriţa cu flautul, de fapt o cănită graţioasă pentru servirea laptelui, căpriţa scobită în interior în chip de solniţă, ceaşca specială pentru bărbaţii cu barbă, pregătită anume pentru preot, şi

suportul de servit pâinea prăjită alcătuit din petale diafane de trandafir cu margine aurită.

Îl salut pe părintele Helmer, şi-l invidiez pentru atenţia deosebită de care se bucură, în timp ce el îşi scoate trendul de culoare închisă şoptindu-i bunicii cuvinte tandre, pline de evlavie creştinească. Poartă haine civile, de un albastru închis şi o cravată extravagantă cu motive religioase.

— Am impresia că vă e frig, spune preotul cu glasul moale şi aşază şalul violet în jurul umerilor bunicii.

Mă duc la bucătărie să pregătesc cafeaua şi pesmeciorii preparaţi după reţeta Hawaii, foarte căutaţi pe vremea când s-au cunoscut ei.

În timp ce servesc, preotul îşi încrucişează mâinile peste burtă şi înghite în sec:

— A, pesmeţi Hawaii, n-o să uit niciodată aroma aceasta!

Şi bunica se lasă ademenită în trecut şi exclamă:

— Doamne dumnezeule, Klăusla! Pe vremuri erai tot timpul flămând. Cum o scoţi la capăt cu noul salariu? Dar hai, aşază-te mai întâi!

Preotul păstrează distanţa:

— Foarte frumoase muşcatele dumneavoastră, remarcă el, la care bunica ripostează scurt:

— Muşcatele mele sunt totdeauna frumoase.

Găsesc cleştele din fier forjat, pe care i l-a dăruit pe vremuri preotul – era aşezat special la vedere – şi mă servesc de el când îi pun pesmeţii în mijlocul farfuriei de porţelan ornată cu trandafiri. Amândoi se luptă cu şunca, brânza şi ananasul, niciunul nu se uită la celălalt, să vadă cum se descurcă.

— Ce comod e la dumneavoastră, spune preotul înghiţind totul de-a valma, iar bunica îi răspunde tăios că totdeauna a fost aşa.

Stau lângă ei şi torn cafeaua. Bunica îmi spune peste umăr ca o adevărată stăpână a casei.

— Mersi, Frănzla. Poţi să-ţi iei şi tu o porţie, îi mulţumesc, îmi iau ceaşca şi mă aşez la masa din

bucătărie. Las uşa întredeschisă. Bunica se înfierbântă şi povesteşte despre chiaburoaică, şi cum spune ea, de fiecare dată, la masa de prânz, aleluia.

Îl întreabă pe preot, dacă aceasta nu e cumva o blasfemie, dar părintele găseşte dimpotrivă gestul lăudabil. E foarte normal ca spiritul îmbătrânind şi îndepărtându-se de cele trupeşti să-şi manifeste această stare şi prin exclamaţii, fie ele şi inconştiente, totuşi de veneraţie. Dar bunica nu se lasă şi continuă pe un ton răutăcios:

— Vorbeşte atât de neinteligibil, încât poţi la fel de bine să crezi că spune „alifia” în loc de aleluia, şi pronunţă aşa ori de câte ori e furioasă. Preotul e de părere că s-ar putea să fie vorba de o exteriorizare a fricii de moarte, acea „timor morţiş” care îşi arată limitele. Şi dacă e aşa, atunci avem de-a face mai degrabă cu o formă superstiţioasă prin care individul se leapădă de ceea ce este bine cunoscut oricărui creştin catolic, şi anume că pământul ne-a fost dat spre a ne fi mormânt şi nu doar pentru potolirea materială a acelui „timor”. Bunica se declară satisfăcută şi bârfeşte mai departe că ea, chiaburoaica, are o înclinaţie exagerată să se înfrupte din toate şi că se dă în vânt după crabi şi lucruri crocante, ceea ce, trebuie să recunoaştem, e un lux.

Preotul stă picior peste picior, îşi trece mâna prin părul lung, ondulat de la natură, împărţit egal în două părţi peste urechi, arată cu ţigara, pe care i-am pregătit-o pentru „mai încolo”, un punct oarecare în aer şi spune într-un târziu:

— Nu vă lăsaţi coruptă! Lăcomia şi gurmanzii sunt subiecte vulgare, pe care nu vreau să le discut cu dumneavoastră. Bunica zâmbeşte acru:

— Nimeni nu vă cere asta. Eu i-am spus şi nepoatei mele: „O să vină părintele Helmer, cu el port numai discuţii religioase”.

Aruncă o privire vicleană spre mine şi înghite repede un cornuleţ cu vanilie pe care i l-am pus în stânga, pe măsuţa de servit, special pentru asemenea ocazii. I se

adresează din nou preotului pe un ton pedant:

— M-am hotărât să-mi pun o placă pe mormânt. Numai piatră şi-atât. Pentru copii, e mai practic.

— Dar minunatele noastre proiecte, îngerul de marmură? o întreabă preotul cu o nuanţă de regret în glas şi scoate din servietă câteva schiţe: Mi-am dat atâta silinţă! Arată foile pline de desene.

Ea îşi compune o mină indiferentă:

— Ce să-i faci, ăsta e progresul. Puneţi-vă foile la loc în geantă, îi spune fără să se uite la ele.

— Vă opuneţi din tot sufletul? insistă preotul.

— Vreţi să fiu sinceră? Nu sunt sigură. Dar pe de altă parte scap de o grijă. Nu îmi mai pun întrebarea, cine o să ude vegetaţia de la piciorul îngerului – şi dacă nu-i vegetaţie, nu-i nici înger.

Preotul nu ia în seamă vorbele ei:

— Nu cumva se ascunde aici o mică criză religioasă? şi o ameninţă blând cu ţigara.

— Cine mai are azi timp pentru asta? – strânsă cu uşa, aruncă fraza la întâmplare.

— Nu sunt de aceeaşi părere.

— Poate, spune bunica, pe picior de război, totul se datorează faptului că succesorul dumneavoastră a vrut pur şi simplu să mă trimită la azilul de bătrâni, ca să nu mai vorbim că închide ochii când un mucos cu pantaloni scurţi şi cu braţele goale de i se vede părul de la subsuori, împarte sfânta împărtăşanie.

— Nici eu nu pot înţelege astfel de abateri. Preotul priveşte mustrător: N-aţi încercat să vorbiţi cu succesorul meu?

— E în concediu. Bunica pronunţă ultimul cuvânt cu vădit dispreţ.

— Nu-mi pot imagina că bateţi la uşi închise.

— Nu mă mai duc acolo, pentru că mi se pare umilitor. Tânărul are fără îndoială un caracter ireproşabil… poate a vrut doar să facă o excursie în munţi sau să iasă pur şi simplu în natură…

— Nu încercaţi să schimbaţi vorba. De când n-aţi mai

fost să vă împărtăşiţi?

— Din… din februarie, adică nu, din martie.

— Deci de acum şase luni. Preotul simte nevoia să ia un cornuleţ cu vanilie şi se serveşte, fără să aştepte invitaţia, direct de pe măsuţă. îl înfulecă dintr-o înghiţitură: Vă comportaţi ciudat; cu siguranţă că atitudinea dumneavoastră agresivă l-a jignit pe succesorul meu.

— V-aţi şi găsit cine să observe aşa ceva, îi replică bunica rămânând la părerea ei.

— Şi nu aveţi nicio remuşcare?

Întrebarea şi-a făcut efectul. Îi răspunde înciudată cu o faţă de geambaş:

— M-am împărtăşit la biserica protestantă.

Preotul se hotărăşte să treacă cu vederea acest *faux pas* şi mai fură un cornuleţ cu vanilie.

— Ştiu că, fiind copilul unei căsnicii mixte, mergeţi la ambele biserici, ceea ce demonstrează o solidaritate lăudabilă cu părinţii dumneavoastră. Pentru că există, totuşi, o deosebire uriaşă.

Începe o argumentaţie furibundă. Nu i-o spune direct, dar în urechile ei sună aşa de parcă ar fi făcut un gest ordinar, ca şi când ar fi intrat într-o cârciumă să ia o gură de rachiu. Vorbeşte de un „alt” fel de întărire pe care ţi-o dă numai hostia. Uită să mai zâmbească atunci când vorbeşte de sacralizare, dar când dă cu ochii de chipul îngrozit al bunicii, devine din nou tolerant.

— Bineînţeles că puteţi merge acolo să mâncaţi o hoştie, dar trebuie să vă fie clar că nu mâncaţi decât hostia goală goluţă, aşa cum iese ea din cuptorul brutarului; sigur că puteţi s-o consumaţi liniştită, dar nu vă ajută la nimic, pentru că nu este sfinţită. Mâncaţi pur şi simplu o hoştie, care nu vă costă nimic, la fel cum luaţi şi o înghiţitură de vin. În timp ce la noi primiţi adevăratul trup al lui Hristos, al cărui sânge îl bea preotul odată cu vinul sfinţit.

Bunica e din nou de partea lui. Îi povesteşte că fiul meu nu e botezat.

— Trebuie să vă menţineţi tare pe poziţie! Se apleacă

spre ea şi-i şuieră în urechi: Asta e debandadă pentru că e politică – ei vor să desfiinţeze biserica, cel mai puternic pilon pe care se sprijină omenirea, şi cine crede în ea, e greu să devină terorist. Să-i spuneţi asta nepoatei dumneavoastră!

Bunica arată ca un arici într-o cursă cu un iepure. Îi spune drăgălaş:

— Am să mă plâng preotului de băiatul acela cu pantaloni scurţi şi braţe goale, de îndată ce se-ntoarce din concediu.

Face o grimasă care lasă să se înţeleagă că discuţia s-a încheiat şi îşi ia rămas bun de la preot cu un gest obosit.

Încui uşa. Îmi dă o biblie de voiaj înaltă de zece centimetri şi cinci monede de argint:

— Trebuie să fii de-a dreptul bătută-n cap, dacă nu tragi nicio concluzie din vorbele preotului – şi-apoi mai pleci şi mâncată acasă.

ÎNSEMNARE 4

MAI SUNT ŞI EU AICI!

Azi mi-a strecurat iar unul dintre răvaşele ei clandestine, cu textul: „D. m. Frănzla, se – m. te rog pentru chestia cu pămătuful, Buni”. N-am nevoie de biletele ei. Iaţi-le cu tine în groapă, biletele tale! Dar ia-l şi pe ăsta pe care-l scriu acum:

Dragă bunico, fă-mi odată loc! Lasă-mă să respir! Mă striveşti. Îmi răpeşti timpul. Pretinzi prea mult, să-ţi ascult zi de zi văicărelile. E un chin să nu pot ajunge să trăiesc, pentru că tu nu te hotărăşti să mori. Vrei să mă reduci la zero, să-mi sugi tot sângele. Noaptea scrâşnesc din dinţi. Mă sustragi de la tot: de la bărbat, de la copil, de la serviciu. Lupta e pe viaţă şi pe moarte, şi în cazul meu. Ia seama: Eu notez totul, fiecare cuvânt; în timp ce tu încerci să mă devorezi, am să te înghit, dar pe altă cale. Este groaznic să fiu obligată să-ţi respir zilnic praful, groaznic. Îmi vine să vărs când mă gândesc la moartea ta care nu mai face doi bani. Notez totul, singura mea armă îndreptată împotriva ta, în rest nu mai am nicio putere.

GARANŢIA PE STICLA

„NU VREAU SĂ-I RĂMÂN nimănui datoare” spunea bunica cu un aer războinic, când ne asmuţea împotriva vreunuia din cele douăzeci de tante, să-i facem o „atenţie”: o pălărie de pai lucrată de ea sau, la Crăciun, un prunc de ceară, cu scutec auriu, din seria „Copilul Iisus într-o coajă de nucă aurită”, tot opera ei.

Îmi amintesc de când eram mică de toate acele buchete, cutii de fondante, invitaţii, primite drept mulţumire. Cadourile erau un fel de bumerang şi trebuie să recunosc că aşteptam să primim ceva mai substanţial decât ceea ce trimiteam. Cam la fel proceda bunica şi în relaţiile ei cu Dumnezeu: Din capul locului ne-a învăţat că Domnul nostru aplică proverbul: „Do ut des”. Când bunica păcătuia, cantitatea de luminări pe care o dona bisericii devenea la fel de importantă ca şi spovedania. Adesea am auzit-o rugându-se şi ameninţând: „Dacă îmi faci rău, îţi fac şi eu Ţie”. Uneori îşi cumpăra o bucăţică de rai dând mită Celui de sus: „Am să fac aşa, doar dacă Tu...” Acest mod de a-i promite daruri lui Dumnezeu cu un scop anume m-a făcut să-l socotesc egalul meu, totul părându-mi-se firesc, pentru că vedeam în aceasta adevărata credinţă. Dar vai de cel care, nefiind Dumnezeu, îndrăznea să i-o ia înainte bunicii mele. Îi arăta ea, atunci, de ce era în stare. Parcă mă văd bătând drumurile împreună cu sora mea. Eram îmbrăcate şi pieptănate la fel. Abia mergeam sub povara contra-darurilor cu care trebuia să ne anihilăm adversarul pe căi ocolite; alegeam cu precădere acele zile, în care victima zăcea lanat (de preferat: în spital, total imobilizată, cu fractură de femur sau aproape în comă). Uneori, când eram în vacanţă, transformate într-un fel de iobagi ai bunicii, trebuia să pătrundem, în mod clandestin, în locuinţa vreunui „unchi” sau a vreunei „tanti”, imobilizaţi la pat, pentru a le scoate, cu slabele noastre puteri, grămada de gunoaie din casă. După câte îmi amintesc nu prea eram răsplătite cu laude pentru aceste intervenţii. Arma folosită cel mai des era descinderea noastră în dublu exemplar la spital: înflorate, dantelate, cu

şorţuleţe, parcă văd cum ne aşezam pe paturi şi scoteam din geanta bunicii – taşca de moaşă, cum o numeam – cadourile, înşirându-le în jurul nostru, despachetându-le, împăturind hârtiile („Să aduceţi hârtia asta scumpă înapoi!”), strângând sforicelele şi făcându-le să dispară, pe neobservate, înapoi în geantă, apoi căutând apă pentru flori („Soră, vă rog, o vază...”), stropind din belşug trupul bolnavului cu apă de colonie, fără cea mai mică intenţie de a umili pe cineva. Gândindu-mă la toate acestea, încep să cred că am fost angajate pe postul de „Marlenehen pe front”, în dublu exemplar, spre a o ajuta pe bunica să obţină pensia de văduvă de colonel. Aşa am apărut la frageda vârstă de şase şi opt ani într-un spectacol organizat în cinstea soldaţilor veterani. Amândouă aveam în gură nişte aparate metalice oribile pentru îndreptarea dinţilor şi ne sileam din răsputeri să-i distrăm cu un iodel – o idee frumoasă, dar, din păcate, nu tocmai fericită.

Stăpâna noastră ne trimitea destul de des la culesul fructelor. Deoarece nu aveam o grădină proprie, eram angajate cu ziua la „tanti” Carola, care trebuia să fie bucuroasă că îi strângeam recolta: „În nădejdea ei oricum se duce totul de râpă şi ar fi păcat de fructele alea frumoase”.

Bunica ne povestea adesea cum culegea împreună cu fratele ei violetele din grădina părintească, şi cum le legau în buchete ca să le vândă la piaţă: „Ce palmă am mai primit atunci! De aşa o palmă nu mai au parte copiii în ziua de azi, altfel n-ar fi toţi nişte căzături!”

Mie îmi plăcea mai mult altă istorioară pentru că dădea la iveală legătura strânsă care exista între străbunica şi bunica: „De îndată ce se coceau coacăzele şi agrişele, toate cinci surorile ne apucam de treabă şi, dacă era prea multă linişte, mama ne striga pe fereastra de la bucătărie: Fluieraţi! Fluieraţi! Să vă aud, ca să fiu sigură că nu aveţi gura plină. „Bunica primea în fiecare săptămână un maldăr de prospecte publicitare. Le citea pe îndelete, le sorta şi punea câte-o cruciuliţă din loc în loc. Spunea că reuşitele noastre la şcoală demonstrează că nu

suntem bătute-n cap şi că nu se poate să nu fim în stare să facem şi noi ce fac ăia. Ne punea să trimitem texte de reclamă diferitelor firme. „Dacă o să scrieţi în fiecare săptămână un text, într-un an deveniţi milionare”. Am scris fel de fel de reclame ca de pildă: „Când bărbatul întârzie, caută-l la berărie”; desenul la acest text (ideea îmi aparţinea) înfăţişa o halbă uriaşă în spatele căreia se întindea deşertul, altceva mai bun n-am găsit. O altă reclamă suna aşa: „La marile magazine de vei intra, vei avea ce înmagazina”. Pentru firma Lodentrey nu-mi venea nicio idee mai de doamne-ajută. Ştiu însă că ne-am încăpăţânat să trimitem, de trei ori la rând, textul „Nicio fată nepudrată” pentru că ni se părea o găselniţă excelentă. În cele din urmă firma ne-a trimis un baticuţ minuscul de cea mai proastă calitate. Şi când te gândeşti că acolo, în vitrină, erau expuse cele mai extravagante pălării în faţa cărora bunica visa ore în şir. Rezultatele muncii noastre n-au întârziat să se arate. Au început să curgă sticluţe miniaturale cu eşantioane de bere sau lichior, pixuri, şerveţele de hârtie, flacoane liliputane de produse cosmetice, un tampon de probă de la firma Camelia şi – cred că acesta a fost cel mai gras peşte – un plic auriu cu o pereche de ciorapi de la firma Arwa. „Vedeţi că a meritat”, ne-a spus bunica.

Ne duceam la zarzavagioaică şi o întrebam, luându-ne o mină de oameni nevoiaşi, dacă nu are, din întâmnlare, ceva pentru doamna von Krenlein. Obţineam „pe sub mină” (o expresie care o incintă şi azi pe bunica) o căpăţână de varză ofilită. Ne duceam la Glück, măcelarul, şi-i ceream nişte „resturi pentru doamna von Kronlein, dacă se poate, pentru un gulaş”; privirile noastre, care ar fi mişcat şi pietrele, şi felul cum rosteam „mulţumesc”, intonându-l pe – mese în terţă la mulţune garantau reuşita. Mergeam la Caritas *; ne dădeam bine pe lângă soră, căreia îi duceam, ca din întâmplare, un buchet de gălbenele, culese cu mina noastră, şi ne întorceam cu două perechi de şosete albe. O însoţeam pe bunica la o întrunire de cucoane şi ne aruncam de gâtul unei „tanti” care era

gazda. Se înţelege că ne primeam trataţia (nu mergeam niciodată în vizită „mâncate”), iar bunicii i se oferea pe deasupra şi un pahar de coniac. Apăream la dr. Piindter, când ea se convingea cu ochii ei că acesta s-a întors, („în sfârşit şi-a terminat plimbarea pe Leopoldstrasse, a venit acasă”.) Aveam, pentru orice eventualitate, declaraţia fiscală la noi („Numai în cazul, când are timp”). Neajutorarea noastră era autentică doar când ni se strica aspiratorul sau radioul începea să aibă pa

— Societate pentru ajutorarea săracilor.

l/!

raziţi: Atunci îl „vizitam” pe „unchiul” Horzak şi totul se termina cu bine. Acesta venea cu noi „sus” şi controla „stricăciunea”. Cuvintele „garanţie” şi „patent” rostite de bunica iradiau o forţă magnetică; când ceva prezenta garanţie, era întocmai ca o rugăciune, te ridica mai aproape de cer.

Acum doi ani a simţit, pentru întâia oară, că o lasă puterile; a făcut atunci, de hatârul meu, ultima ei călătorie în Altotting, unde locuise, o perioadă mai lungă, în timpul războiului. Şi-a făcut rost de un bilet printr-un oficiu de voiaj care oferea o excursie frumoasă cu autocarul inclusiv vizitarea unei fabrici de obiecte de cult. Ajunsă în capitala industriei religioase din Bavaria a închiriat şi ea – ca să nu facă opinie separată – o cruce, pe care a purtat-o un ministrant în jurul bisericii.

Pe vremuri, când era încă în puteri, şi-o ducea singură şi nu se sfia să se târască în genunchi, văitându-se în jurul urnelor princiare şi a madonei negre – o privelişte care avea ceva nesănătos, obscur, medieval.

Seara bunica făcea vizite acolo unde o mânau anumite interese: la Gretl şi la Mudl. Nu-i ieşea din cap caseta pe care o lăsase în păstrare la Gretl în 1945: „I-am cerut caseta, pentru că era sculptată de mână şi pe vremuri ne ţineam cărţile de rugăciuni în ea. Ce crezi că mi-a răspuns: «Darul rămâne dar, şi ce ne-ai dat, ne aparţine. De altfel caseta s-a desfăcut demult în bucăţi!» Nici nu s-a uitat la mine când îmi vorbea”.

Deci n-am să văd niciodată caseta aceea.

Şi a doua manevră de a recupera un obiect „lăsat în păstrare” era cât pe-aci să eşueze.

— Am avut o copie valoroasă după un tablou de Murillo. Înfăţişa Sfânta Familie. Această pictură reprezenta pentru tata binecuvântarea casei noastre. Doamna Dongrătz, care a ţinut la ea tabloul în timpul războiului, mi-a spus într-o zi: „Kathi, ascultă-mă şi ia pictura la tine, noi tot o să murim”. Mudl tocmai îşi aranjase locuinţa. Mi-a venit o idee: „Foarte bine, Mudl, ţi-o dăruiesc să ţi-o pui în casă”. În ultima zi pe care am petrecut-o în Altotting m-am dus la ea şi i-am spus: „Mudl, ştii ce m-am gândit? Să lipesc pe spatele cadoului un bilet – îl aveam în geantă – că ţi l-am dăruit. Cu o singură condiţie – tu n-ai copii, eşti trecută de şaptezeci, nu vreau să ajungă în mâini străine, ci în mâinile nepoatei mele, care are un băiat. Ce spui, eşti de acord să-l lipesc?” Voiam să rezolv chestiunea fără alte formalităţi. A făcut o mutră, dumnezeule, ce mutră! I-am repetat: „Mudl, îl lipesc chiar acum, să se ştie că ţi l-am dăruit. În felul acesta ai dovada negru pe alb şi scapi de necazuri mai târziu!”

A doua zi, în staţia de autobuz, mă pomenesc cu Sepp. Face şi ăsta o mutră şi îmi vorbeşte cum nu şi-ar fi permis nimeni să-mi vorbească vreodată. I-am repetat că n-am făcut decât să-mi exprim o dorinţă, ceea ce nu este ceva neobişnuit în cazul unui cadou, dar Sepp o ţinea pe-a lui: „Uite-l aici, împachetat, mi-a fcOS

spus, ia-l şi drum bun! Ce nu-i al nostru, n-are ce căuta la noi în casă!”

Nu mă las: „Mentalitate de ţăran”. Şi el: „Copiii tăi abia aşteaptă să mori”. Eu: „Copiii mei habar n-au nici de tablou, nici de moarte, aşa că tacă-ţi gura!”

Când o să moară ea, tabloul îmi rămâne mie, pentru că e ele la tatăl ei şi reprezintă, în continuare, binecuvântarea căminului. Abia acum am venit acasă! Ce tenacitate franconă se ascunde aici, ce forţă, ce viclenie de văduvă mi se dezvăluie: viclenia de a supravieţui, de a păstra. Şi povestea se termină, şi de data asta, la fel.

Bunica îmi dă sticlele cu o mină de contrabandă, aşa că-mi dau seama imediat că ceva nu e în regulă.

— Fii atentă să nu te înşele Trautendorfer! Ala îşi opreşte totdeauna garanţia, trebuie să i-o smulgi de fiecare dată cu cleştele. Dacă încearcă din nou, îi spui că e dreptul tău şi garanţia pe care o scoţi de la el îţi aparţine.

Vorbele ei sună aşa de parcă ar fi o prinţesă care mă supune la proba hotărâtoare; dacă trec examenul obţin mâna ei şi întregul regat: şaizeci de pfenigi garanţia pe sticlă.

MUCURILE DE ŢIGARĂ

ÎN DIMINEAŢA următoare nu mă duc la slujbă. Am avut o noapte neliniştită. Plec imediat la ea.

Şovăind, mă strecor pe vârfuri până la patul ei. Bunica se trezeşte şi-mi spune imediat:

— Cine-i individul de pe pieptul tău?

Sunt surprinsă şi mă uit în jos să văd la ce se referă. E vorba de noul meu tricou.

— În fine, oftează şi îşi freacă ochii, cred că ar cam trebui să… Se ridică în şezut. Ce mai e şi asta? Nu-şi ia privirea de pe cizmele mele western. La fiecare cuvânt al ei simt cum creşte în mine indignarea, mă întreabă: Piele veritabilă?

Deci nu e vorba de ţintele aurii. Zâmbesc *şi* scot din geantă şosetele pe care i le-am cumpărat.

Le ia în mână şi le cercetează cu atenţie.

— Astea-s din alea supraelastice, nu-s bune de nimic, îmi strâng degetele deasupra năzii. Le aruncă cât colo.

Mă aplec şi le ridic, le pun în geantă ca să le schimb.

UN

— Să nu văd şosete din astea în casa mea – şosetele astea îmi grăbesc sfârşitul.

Când e gata îmbrăcată şi pieptănată („Ştiu că le vine uşor azi femeilor tunse, aşa, à *la garçon*”) căutăm bastonul.

— Uite, bastonul nostru. 11 pescuieşte de undeva, din fundul subpatului. Tare aş vrea să ştiu cum se umblă cu un baston, pentru că nimeni nu ne învaţă aşa ceva.

Bunica mânuieşte bastonul prin casă ca pe o floretă, îl agită deasupra scaunelor de parcă s-ar teme că sunt ocupate; îl ridică-n sus, în chip de paratrăsnet, şi te loveşte cu el peste fluierul piciorului, dacă o superi, sau îl lasă din mână, în clipa când îşi pune pălăria… atunci trebuie să vin repede în spatele ei, cu grijă să n-o sperii, ca un paznic al acestui trup nesigur şi s-o prind la timp, dacă îşi pierde echilibrul. În parc îi împinge pe copii cu bastonul să-i dea locul.

Aşa se întâmplă şi de data asta. Aş spune chiar că se stăpâneşte să nu-l lase schilod pe copilul care-şi înfulecă sandviciul. El sare ca ars de pe scaun şi urlă cât îl ţine gura frecându-şi piciorul, pâinea îi cade pe jos desfăcându-se în două felii.

Locul nostru obişnuit, pe care nu-l schimbăm pentru nimic în lume, e liber.

Avem patru asemenea locuri. Când ieşim la plimbare mă întreabă mereu la fel:

— Unde mergem azi? În Orient, la africanii zuluşi, la circ sau la azil? şi de fiecare dată simt că începe să mă mănânce pielea.

III

Azi ne-am hotărât pentru Orient. În timp ce ne aşezăm bunica spune satisfăcută:

— Alţii călătoresc special până acolo, cheltuiesc bani, nu glumă.

— Mamă, iar a venit doamna aia bătrână cu baston.

Aud strigăte de dojană într-o limbă străină, văd gesturile de ameninţare ale mamei. Grijulie îi împing bunicii o foaie de plastic sub fund; „noi” nu ne facem iluzii, copiii ăştia se comportă şi aici la fel ca la ei acasă.

— Curat asediu! strigă bunica. Sărmană Germanie! Unde mai găseşti azi în cimitir un îngrijitor german, îl întreb pe un creştin, unde? Priveşte vizavi spre azil, zăreşte un turc care mătură gunoiul din care sclipesc capsulele din plastic colorat ale unor ouă-surpriză.

În Orient e o larmă asurzitoare. Copii tunşi se distrează alergând pe pietriş, încoace şi încolo. Mame,

care „ar trebui să se întoarcă de unde au venit”, îi privesc cu îngăduinţă, ceea ce îi dă bunicii de gândit. Mormântul lui Theodor Trautwein, unul din fondatorii Asociaţiei alpilor, este împodobit cu un peisaj Lego.

— Şi nu orice Lego, ci unul american, spune bunica, îţi dai seama că ocupă şi mai mult snaţiu!

Un plod tuciuriu îşi face nevoile pe jos \ peste zece ani o să facă la fel.

copii format din felurite piese cu ajunse pot realiza diverse construcţii.

— Dar e complet dezbrăcat, remarcă bunica. După o pauză: Ce e, băiat sau fetiţă?

Îmi încordez privirea să văd mai bine, dar nu pot să disting.

— Imaginează-ţi că e băiat, constată ea în sfârşit.

De la azil vine spre noi o fetiţă neagră plină de candoare. Îi zâmbim înduioşate.

— Ştii că te joci pe ogorul lui Dumnezeu? o întrebă bunica. Aici nu e un parc, e lăcaşul morţilor. Un cimitir.

Fetiţa a adunat mucuri de ţigară în şorţuleţ.

— Asta e frumos din partea ta, că te-ai gândit să strângi gunoiul ăsta, o laudă bunica. Aşa ceva nu se face, să arunci mucurile pe jos, darămite pe morţi.

Fetiţa zâmbeşte şi înşiră chiştoacele la picioarele îngerului de marmură, din apropiere, care ţine între gleznele lui un sarcofag de copil dintr-o piatră cu striuri albe şi roşii.

— Nu-i voie să faci aşa ceva, ţipă bunica şi dă să lovească fetiţa cu bastonul. Mămica ta cred că nu aruncă mucurile de ţigară pe jos.

— Mămica, ba da, mămica nu are vreme.

Bunica trage aer în piept:

— Aşa, n-are timp. Ăştia sunt oameni, oameni sunt ăştia! După o pauză de gândire: Dar în casă foloseşte totuşi scrumiera, nu?

— Mămica, nu, o ţine fetiţa pe-a ei.

— Pfui! cu asta se încheie discuţia.

Un negru în haină de pieie neagră se opreşte în faţa

noastră.

as

— Trebuie să ne ţinem gura, şopteşte bunica.

Bărbatul traversează; vizavi sporovăiesc câţiva africani zuluşi şi-şi caută capetele de păduchi.

Printre ei mişună micii lor cimpanzei care se caţără din creangă în creangă.

O hughenotă şi o hotentotă se ceartă cu unul din Itaca în faţa mormântului familiei Wittelsbach. Ne uităm una la alta. Cu siguranţă că morţii se răsucesc acum în groapă.

Nu mai îndrăznim să ne legăm de copilul care se joacă cu pietrele Lego. Bunica aruncă o privire prudentă spre negru care tot îşi mai pierde vremea pe acolo fumând în compania unei negrese în bikini. Lego-ul american împodobeşte acum placa de marmură de lângă noi, pe care se poate citi că sculptorului i-au murit întâi un copil, apoi nevasta. Copilul, dăltuit în marmură de tatăl său, stă pe un sarcofag purtat de patru figuri asemănătoare sfincşilor. Două din ele au aceleaşi chipuri ca şi îndoliata mamă-înger, cu haina numai cute mărunte, prinsă doar pe un umăr într-o agrafă, atât de lejer, încât i se vede un sân gol – poate că cineva s-o fi gândit să mai fie şi în cimitir un lucru vesel, ca acest sân de femeie.

Observ că cei doi sfincşi din spatele sarcofagului sunt decapitaţi. Opera prietenilor noştri americanii! Copilul tuns scurt se caţără pe un palmier de piatră.

Trebuie să recunosc, bunica e suverană. Îşi ia andrelele, ghemul albastru şi trei sculuri de lână mov, roz şi roşie pentru „ultima ei cuvertură”. Îmi dă sculul mov să-i caut capătul, dar lina e atât de încurcată că nu-l găsesc. Nerăbdătoare, apuc firul fals, mereu un fir fals, în timp ce bunica se lasă mai comod pe speteaza băncii.

O femeie cu un căruţ de copil ne strigă în batjocură „polaci”, copilul ne arată cu degetul. Bunica smuceşte firele, încercând să le desfăşoare şi e gata să-mi taie degetele.

— Unde e cimitirul? Negrul e din nou în faţa noastră.

Bunica îl ia peste picior:

— Speraţi să căpătaţi un loc aici când veţi închide ochii? Aşa, unul peste altul ca-n junglă? Noi nu suntem societate filantropică.

Negrul se îndepărtează şi ne salută scurt cu o floare.

— E o adevărată tortură, murmură bunica.

Ne mai înveninăm puţin comentându-l pe cel din junglă să ne treacă ora. Apoi ne plângem la îngrijitorul turc şi mergem acasă.

De astă dată primesc de la bunica zece mărci într-un plic şi un dar pentru fiul meu: o legătură mică, multicoloră, formată din fâşii de plastic, cum se folosesc la legatul pungilor şi al sacoşelor, agrafe de prins ermetic ambalajul în care se împachetează feliile de pâine, linguriţe roz şi bleu, beţişoare galbene de plastic, pe care scrie MELITTA, o clemă, ţepuşe de lemn, întrebuinţate odinioară la delicioasele sardele Rollmops, o plăcuţă colorată de plastic, cu o floare pe ea, având următorul text: *Rapsodia – Violete de Uzambara originale*. *Menţinerea florilor garantată*, şi un obiect lunguleţ tot din plastic cu vârful în formă de stea pe care se află pictat un copil cu flori colorate. Pe suprafaţa obiectului, de jur-împrejur, se poate citi: *Poinsettia* (*Crăciunică*). *A se păstra în locuri umede şi luminoase*. *Se va uda regulat cu apă călduţă*. *MB Sedert 1889 Olanda*.

Fiul meu aruncă obiectul în coşul de hârtii. Eu îl scot de acolo şi-l folosesc la presatul scrisorilor.

CARNEŢELUL CU ADRESE

— Pe Asta îl ştergem i

Bunica cere guma. Am deschis în faţa ei carneţelul cu adrese. Ultimul nume la litera E e DR. VON EIBLE, notat fin cu creionul.

Carneţelul cu adrese al bunicii, îmbrăcat cu mâna ei în brocart şi prins în margini aurite de metal, cuprinde numele şi adresele prietenelor, ale adoratorilor şi doctorilor ei. Aici, între aceste coperţi, fiecare are de parcurs diverse stadii. Nenumăratele decepţii, pe care i le-au pricinuit oamenii, au determinat-o să noteze numele

mai întâi cu creionul. Abia când unul îşi dovedeşte meritele, devine demn de trăsătura suplă, graţioasă a peniţei de stilou. În caz de deces acest nume se şterge printr-o linie şi în dreptul lui se face o cruciuliţă. Numele scrise cu creionul se şterg simplu cu guma atunci când bunica constată o abatere. Carneţelul cu adrese seamănă cu un cimitir.

Reflectează un timp; toate gândurile ei se concentrează asupra lui Dr. von Eible. Ezită o clipă: „A fost totuşi un domn”. Începe să folosească guma la prefixul DR. care formează, împreună cu numele un bloc orizontal perfect: „Un Dr. În cazul unui medic este oricum lipsit de sens”. Particula „DR” este înlăturată cu ajutorul radierei care alunecă acum peste cuvântul VON: „Şi aşa e de rang modest”. Apoi îl exclude definitiv şi pe EIBLE din viaţa ei.

Funcţia de demiurg pe care şi-o exercită bunica în carneţelul ei de adrese i-a făcut pe mulţi medici să parcurgă între aceste coperţi stadii de viaţă identice cu cele reale. Captiv în indexul ei de adrese, insul trebuie să ducă o luptă permanentă, care se sfârşeşte de obicei cu victoria bunicii. De când o ştiu, relaţia ei cu medicii a fost conflictuală; oscilează între supunere agasantă şi neîncredere, sfârşind de cele mai multe ori pe picior de război: „Ăla nu e bun de nimic”.

În ierarhia ei personală, imediat după Dumnezeu urmează preotul şi abia după aceea medicul. A cunoscut specialişti de renume pe care i-a transformat, cu o simplă mişcare de mână, în firimituri de radieră; au fost vraci, la care s-a dus în pelerinaj şi i-a obligat să capituleze în faţa încăpăţânării ei. Chiar şi un oftalmolog, în care a crezut orbeşte vreme de douăzeci de ani, nu a fost în stare să poarte lupta cu ea până la capăt. Mulţi ginecologi şi medici internişti i-au murit pe parcurs sau au fost înfrânţi de ea şi scoşi din rânduri; în asemenea situaţii, nu se dădea în lături nici de la intrigi.

Doar radiologul, care poate privi prin cuşca pieptului în interiorul omului, este, după părerea ei, cel mai aproape de Dumnezeu. Pentru un asemenea medic bunica e gata să

cadă într-un extaz mistic.

De douăzeci de ani îşi admiră constant medicul casei – înscris în carneţel la litera X, deoarece i se adresează familiar pe numele mic, Xaver – care. ce-i drept, nu reuşeşte să se lase de băut şi de fumat, dar pe ea o consideră mai exnertă în probleme de sănătate decât este el însuşi. Sunt amândoi de aceeaşi nărere în privinţa aiurelii superstiţioase legată de consumul de hapuri, care nu ajută la nimic. Tonul lui colţos o încântă pe bunica. Cu Xaver bea totdeauna un coniac dublu în timp ce el îi prescrie valeriană fie care nu se foloseşte niciodată! şi vată. Medicul casei este un adevărat căpitan al timpului liber şi nu suportă nicio femeie pe vasul lui. Şi în război a luptat ne mare, avându-i pe ruşi în ceafă. Cei doi se întele» de minune când e vorba de abuzul meu de tranchilizante. I-am văzut odată împreună la cârciumă; şedeau la masă şi sporovăiau despre război. Când bate foehnul, doctorul obişnuieşte să se cam cherchelească. Atunci poartă chipiul de căpitan şi strigă în sala de aşteptare:

„Înainte, la luptă, camarado!” Bunica se ridică, îşi îndreaptă ţinuta şi îl urmează, lăsându-i pe bolnavii „civili” să aştepte. I-a prescris mereu felurite băi şi cure de ape minerale în centre balneare frecventate de veterani.

Când doctorului i se ridică prea mult vinul la cap şi nu poate părăsi patul, bunica îl vizitează, înarmată cu taşca ei de moaşă, doldora de prăjituri şi de vin. De cele mai multe ori, după plecarea ei, doctorul reuşeşte să se pună iar pe picioare: „Trei săptămâni a zăcut broscoiul! îşi spune singur. Acum, slavă Domnului, fumează din nou!”

ÎNSEMNARE 5

FII RECUNOSCĂTOARE bunicii pentru toată grija pe care ţi-a purtat-o!

Fii recunoscătoare pentru că a născut-o pe mama ta, şi fii recunoscătoare mamei tale că te-a născut! Fii recunoscătoare străbunicii, deoarece fără ea nu ar fi existat bunica ta ş.a.m.d.

Deci: Fii recunoscătoare bunicii, care rumegă zi de zi alături de tine aceeaşi ordine, ca să-ţi intre bine în cap.

CONCIUL

„SUNT LA AUTOSERVIRE”.

Găsesc biletul după ce descui tremurând de frică pentru că din casă nu vine niciun semn de viaţă („poţi să aştepţi mult şi bine, până...”) A ieşit în oraş. Semn bun. Pe biletul mâzgălit cu un scris dezordonat se află o rolă de bandă adezivă şi deasupra următorul ordin: „Lipeşti tot, cum am convenit!” Mă apuc să lipesc locuinţa. Încep cu podeaua acoperită în întregime de covoare ce-şi arată colţurile de sub preşurile întinse ca nişte poteci de la care n-ai voie să te abaţi. Lipesc până şi comoda în stil baroc, măsuţa Biedermeier veritabil, vitrinele şi policioarele dichisite cu milieuri, deoarece e mai normal să fixezi milieurile decât să ai în casă mobilă fără milieuri. Şi pe mine mă scot din sărite aceste permanente împiedicări şi alunecări, nu mai suport să văd mereu ceştile de cafea răsturnate; în definitiv o locuinţă nu e un vapor.

Fac totul meticulos şi temeinic.

Când am terminat treaba, apartamentul de două camere seamănă cu o mumie; am lipit şi husele pe fotoliile cu urechi şi pe sofaua Biedermeier şi pe noile calorifere cu petrol („Năclăiesc totul de sus până jos”) şi constat că fiecare obiect din casă poartă urmele degradării. Colţurile şi canaturile dulapurilor, ale măsuţelor şi comodelor au furnirul plesnit („Nu e colţ în casa asta de care să nu mă fi lovit”), husele de catifea sunt uzate („Locuinţa asta n-a fost niciodată folosită atât de mult; acum abia de mai sunt singură”) vopseaua bej se jupoaie de pe calorifere şi covoarele sunt pline de firimituri, pe care mă fac că nu le observ, când e bunica de faţă, pentru că e exclus ca tocmai ea să facă murdărie.

Curăţ podeaua şi mă gândesc: Căminul ăsta al ei nu-i mai poate oferi securitate, nu mai există în el nicio ascunzătoare; în fiecare crăpătură a intrat moartea luând forma murdăriei sau a urmelor de degete. Până şi draperiile de pluş sau pernele de mătase cu care şi-a umplut casa sunt complet uzate; porţelanul, abia acum observ, e ciobit la margini, cuvertura brodată de pe

canapea s-a ponosit şi zace aruncată acolo ca un semn al declinului.

În bucătărie totul e răscolit; aceasta face parte din „Acţiunea veveriţa”: cutiile de urgenţă lipsesc sau sunt deschise, pe jumătate golite, orezul pentru vremuri de criză e de asemenea pe sfârşite, ca şi grisul pentru cazuri de forţă majoră, şi chiar „rezerva de fier” pe care o ţinea ascunsă din motive de siguranţă în colţul cel mai dosnic, până şi acolo a umblat, a împins-o mai în faţă, a băut din pahare de hârtie provizia de apă minerală pentru eventualitatea unui asediu, şi a mâncat din farfurii de carton cu linguriţe de plastic raţiile de terci care se poate prepara rece, în caz de bombardament, când se întrerupe curentul.

Nu-mi pot lua ochii de la sticla de coniac. Oare a început să bea? Car cu grijă şi fără să fac zgomot cinci sticle de vin goale, cutii şi ambalaje de carton la gunoi. Deodată observ cele două păhărele. Sunt încă pe jumătate pline cu coniac. Ei, să fie… cu cine?

Mă duc în cameră, direct la calendarul ei. E acolo, lângă carneţelul cu adrese printre scrisori. Bunica primeşte zilnic scrisori, deoarece expediază în fiecare zi epistole ciudate şi în cel mult trei zile îi vine răspunsul. În calendar îşi notează intrările şi ieşirile scrisorilor sau vizitele.

Pentru azi nu a însemnat nimic.

Trag adânc aer în piept.

— Frănzla!

Tresar. Cred că am stat prea multă vreme cu ochii ţintă la calendar. Bunica râde de mine. Îşi ridică voaleta ruptă deasupra pălăriei, aşa că pot vedea obrajii ei fardaţi, gura vopsită strâmb cu ruj roz.

Din spatele ei răsare ciuful galben oxigenat al vecinei. Doamna Weiser se sprijină cu o mână vârâtă în buzunarul bunicii, cu cealaltă agăţată de braţul unei doamne înalte, complet lipsită de vlagă, pe care o vedeam pentru prima oară. Bunica dă drumul celor două cârje ale doamnei Weiser, pe care le purtase până atunci ca o puşcă

pe umăr, şi îşi scoate pălăria.

E limpede că a fost la coafor.

Are o tunsoare nouă, *à la garçon*. Părul ei argintiu e tăiat în scări la ceafă iar bucla de pe frunte s-a transformat în. r-un onduleu amplu. Bunica şi-a făcut permanent. Niciodată părul ei nu mi s-a părut mai des şi mai înfoiat.

Observ că are o bluză nouă de mătase mov, puţin pătată în faţă.

— *Ketchup*, spune triumfătoare, de la cârnăciori. Am fost cu Erna – arată spre doamna Weiser – şi cu noua ei însoţitoare – nu ştiu cum o cheamă – la Sassoon. E o tunsoare englezească autentică. Nu-i aşa că-i grozavă? îi zâmbesc aprobator.

Bunica îşi scutură capul şi se prinde repede de braţul Ernei Weiser.

— Mă chinuiesc o viaţă întreagă cu blestematul ăla de coc şi trebuie să ajung aproape de o sută de ani ca să mă pot mişca în voie, fără să mă tem că-mi cade conciul ăla nenorocit din vârful capului. Le târăşte pe vecină şi pe doamna cea lipsită de vlagă prin vestibul în bucătărie, umple două pahare de carton cu coniac, pentru mine şi pentru noua îngrijitoare, şi spune: Erna, noi nu ne-am golit paharele, prosit!

Amândouă chicotesc. E rândul Ernei să ridice paharul:

— Pentru Sassoon, spune, şi pentru odihna veşnică!

— Da, de la vorbele astea ne-am luat, explică bunica. Erna, ce-i drept, nu prea poate merge, în schimb vede admirabil – mi-a adus azi dimineaţă o pernă pe care a brodat cu mâna ei cuvintele „veşnică odihnă”. Numai în cruciuliţe. Am băut un rând împreună. Perna era aici pe masă. Când am ajuns la jumătatea sticlei, Erna a izbucnit: „Nu vreau să mai văd perna asta. Ce mi-a venit să brodez cuvintele alea pe ea?”

— Vreme de patruzeci de ani am lucrat clandestin şi nu primesc decât o pensie socială, că bărbatul meu a murit, ce-i drept, în război, dar nu de glonţ, ci de o boală internă, şi aşa poate oricine să ridice pretenţii, deşi când

te gândeşti că se risipesc anual o sută de milioane de litri de benzină în ambuteiaje, încearcă Erna să se scuze.

— Nu te mai justifica acum, că mereu repetai: „veşnică odihnă!” Pe urmă am citit amândouă de mai multe ori cuvintele brodate.

Erna strănută, încep amândouă să râdă, se plesnesc peste şolduri şi ţipă:

— Veşnică odihnă! Veşnică odihnă!

Şi mie mi se întâmplă asta. Când privesc multă vreme un cuvânt sau îl repet mecanic de mai multe ori, îmi pare din ce în ce mai caraghios.

— Ce mi-am zis, mi-ajunge atâta odihnă, şi de veşnicie o să tot am parte, continuă Erna. Am sunat-o pe însoţitoarea mea să ne ajute să coborâm.

— Şoferiţa care ne-a dus cu maşina, intervine bunica, era foarte frumos coafată. M-am interesat la ce coafor îşi face părul? Mi-a răspuns: „Numai la Sassoon. I-am spus deci: „Duceţi-ne la Sassoon!”

Erna îşi scutură mândră părul ei galben.

— Îţi închipui că eram cele mai tinere cliente, se amuză bunica. Celelalte ne găseau de-a dreptul copilăroase. Sassoon-şeful s-a uitat la părul meu şi a decis: „Aici nu există decât o soluţie: Tuns şi permanent”. Pe urmă ne-am dus la „Urzica”, pe Leopoldstrasse, înainte am trecut şi pe la Hertie. Bluza e de mătase naturală, pune mâna să vezi! Am şters-o cu ea, cât ai clipi din ochi. Aia nu se pot plânge că au făcut un schimb prost. Bluza mea gri era proaspăt spălată şi călcată. Nu doriţi o cafea?

Doamna fără vlagă aprobă din cap; acum pare complet epuizată.

Bunica toarnă în ceaşcă apa caldă, direct de la robinet, peste o jumătate de linguriţă de ness.

— Lapte? Zahăr? Să dăm gata şi crabii! Deschide frigiderul şi pune pentru fiecare câte trei crabi pe farfurioară.

— La întoarcere am urcat scara dansând, nu-i aşa, Erna? îşi bagă degetul în gâtul sticlei goale de coniac.

— S-a dus şi asta! Ne-am cam făcut de cap, ce zici?

Au, acum nu mai pot să scot degetul.

Sar s-o ajut; Erna şi cu mine tragem de bunica; doamna, de sticlă.

— Nu aşa tare, strigă bunica, în definitiv, nu-i nicio nenorocire.

Apucă cu mâna stângă sticla goală care-i atârnă de mâna dreaptă, se duce în cameră şi se aşază în fotoliu.

— Ce caraghios arată degetul tău în sticlă! chicoteşte Erna.

— Seara, când se răcoreşte şi mi se dezumflă degetul o să iasă mai uşor. împinge măsuţa de servit lângă mine!

Fac ce-mi spune, Erna aşază pe masă sticla cu mâna înţepenită deasupra ei şi nu se poate opri din râs.

— Daţi-mi cel puţin o sticlă plină, spune bunica. Curge apa undeva?

Şi eu aud un clipocit. Dar robinetul e închis.

— În noiembrie o să meargă cu siguranţă, o consolează Erna, atunci se face frig de-a binelea.

— Tocmai, răspunde bunica.

— Uneori e rece şi în septembrie, îşi continuă Erna reflecţiile despre starea vremii… Ea e nouă. Arată spre însoţitoare. Aceasta îşi păstrează în continuare expresia crispată. Îmi dau seama imediat: Doamna Weiser este primul „caz” în cariera ei de îngrijitoare la bolnavi.

Niciuna din noi nu se mai agită să elibereze degetul bunicii.

— Foarte bine, conchide ea, atunci să aşteptăm până în septembrie. Nu ţi se pare că aici miroase ceva?

— E banda de lipit, îi răspund.

— Uneori am impresia că miros viermii din maţele mele, rosteşte ca pentru sine. Fac atâta larmă de parcă aş fi deja moartă. Oricum, primul strat s-a dus.

Erna ia un şal şi-l drapează în jurul mâinii captive.

— Nu mai pot s-o văd, şopteşte.

— Ce-i asta? Bunica face semn spre un milieu de brocart: N-are ce căuta pe masă! Ai auzit şi tu?

— Ce?

— Bolboroseala din mine.

— Nu.

— Vrea să-şi scoată capul, tenia, diavolul ăla blestemat! Abia de mai ţin minte, cum era, când Dumnezeu locuia încă în mine. À-propos, sun-o pe domnişoara von Rauch!

Bunica şi Erna încep iar să chicotească.

— Atâta timp cât nu mă vizitează noaptea niciun răufăcător, trebuie să accepte ideea că o să mai dureze. M-am consultat şi cu Erna în privinţa asta. Acum ştiu ce am de făcut. Formează-mi te rog numărul.

Sun la serviciul de pompe funebre „Pacea” şi o conduc pe bunica până la măsuţa pe care se află telefonul. Aşez cu grijă lângă aparat sticla cu degetul captiv.

— Aaa, uite-o c-a şi venit vulpea asta şireată, exclamă bunica tare, în receptor. Bună dimineaţa, domnişoară von Rauch! Cum aţi dormit? Priveşte spre Erna, aşteptând aplauze. Foarte bine, am vrut doar să vă spun ceva referitor la majorarea cheltuielilor mele de înmormântare. Să presupunem că aş fi deja moartă şi aici ar mirosi deja a hoit şi nepoata mea vă anunţă... Ce faceţi în această situaţie? Tocmai. Şi pe urmă, dacă începe să pută mai rău şi trebuie chemată poliţia?... Tocmai... Şi pe urmă? Da, dar dacă n-o să fie de acord şi nu vă plăteşte niciun pfenig, nicio leţcaie? înviere gratuită – frumos, n-am ce zice! îi face Ernei cu ochiul. Ştiţi ceva, în ce mă priveşte, nepoata mea poate să mă lase să zac aici până mă descompun de tot: Copia după contract va fi trimisă îndată ce voi muri împreună cu contestaţia mea la Direcţia poliţiei. O să vedem noi atunci, cine plăteşte. Până la urmă va trebui să mă şi îmbălsămaţi; o să primiţi ceea ce meritaţi, nicio grijă!

Bunica pune receptorul în furcă; obrazul îi radiază.

— Cred că domnişoara von Rauch a rămas perplexă, spune Erna.

Bunica îmi întinde mâna cu sticla şi o conduc înapoi la scaunul ei, lângă măsuţa de servit. Se uită la doamna fără vlagă şi spune:

— Data viitoare o să-i ofer cozonac.

Doamna se scoală de pe scaun şi o ridică şi pe Erna.

— Deci aşa rămâne cum ne-am înţeles, Erna, îi aminteşte bunica, dacă la ora opt ziarul tău e încă în faţa uşii, e semn că ai păţit ceva şi vin într-un suflet la tine.

— Şi viceversa: Dacă n-ai luat semnul din faţa uşii tale, mă reped eu până la tine, o linişteşte Erna. Dar să nu uiţi să-l pui! Face un semn discret cu mâna, ca nu cumva să ne prindem, însoţitoarea şi cu mine, despre ce este vorba.

— Şi roag-o pe doamna să ia din uşă biletul pe care i l-ai scris poştaşului, îi atrage bunica atenţia, în timp ce le conducem pe cele două, spre ieşire. Dacă biletul cade în mâna unui cerşetor şi află că nu mai poţi umbla şi de aceea renunţi bucuroasă la toate fleacurile alea pe care ţi le aduce poştaşul, o să-ţi spargă uşa nemaivorbind că şi pe mine mă va paşte acelaşi pericol. Trebuie să te adresezi la Direcţia poştelor. Nu mai fi atât de încăpăţânată, ce dumnezeu!

— Mersi, la fel! Erna îi face o mică strâmbătură şi o trage pe doamna cea nouă, după ea, în vestibul.

— De n-aş avea picioarele atât de reci! se vaită bunica scuturându-se de frig. Stăm toate patru de vorbă în vestibul. Doamna fără vlagă îi arată doamnei Weiser ceasul. Aceasta se face că nu observă. Atunci, doamna o ciupeşte de braţ. Erna îi face cu ochiul bunicii:

— Te rog, mai vino şi pe la mine să bem un păhărel!

— Ca să-mi povestească iar de suferinţele ei, de război şi de pensie, se trezeşte bunica gândind cu glas tare.

— Putem vorbi şi despre prietenul tău Max şi cum a zburat el cu avionul la cel mai mare oftalmolog din lume, fără niciun folos, îi răspunde prompt Erna.

— Ala e milionar, ce vrei, îşi poate permite să zboare.

Bunica are o aversiune faţă de avioane.

— Sau, dacă preferi, despre sora ta. Ochii Ernei devin deodată strălucitori: Ce zici?

— Mâine vine iar nemâncată, pentru că aruncă mâncarea pe care i-o face fiică-sa. Aici, în schimb, cum se

face şase, începe să întrebe: „Când mâncăm şi noi ceva?” Bunica a rămas pe gânduri.

— Ar fi un subifect interesant, nu? sugerează Erna.

— Aia, care nu mai termină cu discuţiile despre bani, cu nebunia ci de a face avere? Care nu se jenează să-şi alinte pisica în faţa musafirilor. Îi trage întruna cu palavrele alea învăţate de la televizor, fiindcă dumneaei vrea să ştie ce se petrece în Beirut şi să mă aducă în situaţia să nu vreau să mai văd şi să mai aud nimic de război. Ea cu veşnicii ei noduli, ba aici, ba acolo. Sau cu ştirile despre calamităţi, mi-a împuiat capul cu ele. Să aud iar câţi bărbaţi a avut începând din 1909, salteaua asta ofiţerească, sau din 1918, când a fost prima femeie-pilot într-o cursă automobilistică, îmbrăcată în chestia aia oribilă de piele… Bunica face un pas energic înainte.

— E isterică, izbucneşte Erna.

— Îţi dai silinţa să rămâi cel puţin un simbol şi vine una ca ea şi distruge tot, continuă bunica. Aşa, nu se mai poate. Sau povestea aceea, cum chestionează pensionarele ca să afle ce-au făcut ca să obţină o pensie mai mare, şi pe urma o vezi că îşi încasează suma de la autorităţi. Sau cum le întreabă pe paciente când se duce la doctor: „Cu ce semne începe boala?” După aceea are şi ea aceleaşi simptome şi cere să i se prescrie acelaşi tratament.

Erna face un semn mustrător cu degetul.

— N-au lovit-o cu nuiaua unde trebuie, asta e, conchide bunica pe un ton ridicat. Sau cum se curvăsărea cu băiatul ăla de ovrei, în drum spre mănăstire – că a învăţat la maici –, ştii doar, în cartierul jidovesc, unde puţea de-ţi lua nasul din loc, pentru că ăia îşi afumau casele cu pucioasă.

Doamna Weiser pare că-şi simte brusc unul din picioare, deoarece se scarpină la genunchi.

— N-a fost niciodată supusă ca mine, spune bunica şi-şi aruncă pe spate capul tuns, ducându-şi mâna la gât unde e totdeauna descheiată. Cu toate astea mă port frumos cu ea, deşi a fost cuiul la cuşciugul părinţilor mei. La mine găseşte oricând o felie de pâine cu unt şi nu vreau s-o

vorbesc de rău; în definitiv e sora mea. Dar ca să mai aud încă o dată toate astea, fie şi povestite de mine, şi să mă las torturată din nou de… nu, mulţumesc, mi-ajunge!

Încuiem uşa în urma lor.

Bunica traversează camera lipită în lung şi-n lat şi spune:

— Dacă mai cădeam odată nu mai scăpăm. Ce-i drept, asta – şi arată spre opera mea – nu e în stilul meu, dar oricum mai bine decât cu fractură de femur cum a păţit domnişoara Interwald. Acum nu-ţi rămâne decât să mă lipeşti sau să mă prinzi într-un bold şi pe mine ea pe un fluture mort; din punct de vedere clinic, se pare că, după toate aparenţele, sunt deja un cadavru. Oricum, cred că e o performanţă mult mai mare să te descurci cu un singur ochi la vârsta mea, decât dacă m-aş fi născut fără văz.

Face brusc o mişcare cu mina şi deodată îi scapă degetul din sticlă.

— Vezi, asta e din cauza nervilor. E destul să mă gândesc la soră-mea şi slăbesc câţiva pfunzi, poţi să te şi otrăveşti, fiindcă pe toate le face în ascuns şi îşi vâră nasul pretutindeni. Ü să mă distrugă definitiv. Cum, n-ai lipit ghiveciul de flori? Păi ăsta e cel mai periculos, dacă uit de el şi îl lovesc, şi cade de aici de sus, nu omoară un om? Cum de nu te-ai gândit la asta? Mare sărăcie trebuie să fie în sufletul tău. Doamne ajută! strigă deodată şi aruncă ghiveciul în stradă, privindu-mă peste ochelari. Ia uită-te, dacă n-am nimerit pe cineva!

Din fericire nu a trecut nimeni prin faţa casei.

— În fond e mai bine aşa, mormăie bunica pentru sine. Oraşul ăsta e un morman de cranii pe care ea n-ar călca pentru nimic în lume cu picioarele goale, pot ei să-l acopere şi răsacopere cu verdeaţă, că ea nu a pus nici în propria ei casă, vreme de patruzeci de ani, piciorul gol pe podea.

Îmi cere botoşeii pentru dormit.

Dau cuvertura la o parte. Se lasă pe marginea patului şi spune:

— Erna. are măcar răbdare. Iar zace aşa cu

membrele neputincioase şi eu mă uit la ea şi nu pot scoate un cuvânt, „ca un bou”. O ajut să se întindă pe pat şi începe iar să vorbească:

— Ciudat, că nu simt nicio rezistentă, când mă culc, asta e ceva nou la mine. Înainte simţeam întotdeauna o rezistenţă, un fel de reacţie ostilă faţă de pat. Mă aşez lângă ea în timp ce se roagă: Şi ne iartă nouă greşalfele noastre, precum şi noi… miluieşte-ne, Dumnezeule, după mare mila ta.

De data asta nu-mi primesc bacşişul. Când plec zace deja ţeapănă ca o scândură în pat. Doarme în poziţie de drepţi ca un soldat şi salută cu bastonul.

CARTEA DE VIZITĂ ŞI RIDICHILE

BUNICA STA ADESEA aplecată asupra unei cărţi de vizită pe care i-a trimis-o viitorul ei soţ în anul 1905.

— Bietul Otto, nu s-a despărţit de ea decât în clipa morţii. A purtat-o o viaţă întreagă în buzunarul de la haină.

Părinţii au măritat-o la şaptesprezece ani cu admiratorul ei din Betburg, tânărul von Kronlein.

— Doamne, dumnezeule, ce vremuri! Ce curte-mi mai făcea! Opa m-a văzut pentru prima dată în grădină, aveam cincisprezece ani. S-a gândit imediat cum să facă să mă cunoască. Atunci i-a venit o idee: A trimis un băiat să-i dau chipurile ridichi din seră. „Asta nu e treaba mea, i-am spus băiatului, adresaţi-vă tatălui meu la birou!” Tata m-a chemat la el şi m-a luat la rost: „Să nu te prind că te încurci cu haimanaua aia de ulan! Oi fi tu domnişoară, dar de ulani nu vreau să aud!” Slavă domnului, că până la urmă şi-a schimbat părerea. După un timp m-am întâlnit cu Otto pe aleea cu vişini. Tocmai mă aşezasem pe o bancă şi atârnasem scutecele frăţiorului meu – erau toate ude şi miroseau – pe crengile unui pom. Şi iată-l că vine la mine şi-mi spune: „Ce mai face copilul nostru?” I-am răspuns abia ţinându-mă să nu-l obrăznicesc: „Copilul nostru? Ce vorbe-s astea?” Peste un an, când am fost în vizită la Berlin, ce mi-am zis: Cât a umblat tânărul von Kronlein după mine şi nu s-a ales cu nimic. N-ar fi rău să-i trimit o carte de vizită, să-i fac o bucurie. Imediat mi-a răspuns

chiar pe spatele cărţii de vizită: „Vin, porumbiţa mea!” Aşa a început.

Îşi strânge cartea de vizită ia piept şi-mi ordonă să-mi scriu numele pe douăzeci de plicuri şi să le pun la îndemână lângă caseta cu bani.

— Din păcate Opa nu era student, a fost un simplu ofiţer, dar cavalerist. Ieşeau la instrucţie dis-de-dimineaţă, pe la patru sau cinci, şi piuă la zece seara erau gata beţi şi călăriseră deja trei cai! Pe urmă îmi arată o fotografie în care împăratul dăruieşte regimentului o tobă: Asta de aici e Kaiserul, cu ţigara în colţul gurii, nimeni în afară de el nu şi-ar fi permis aşa ceva, şi aici e Opa. Kaiserul tocmai îi spune lui Otto, ştie pesemne că e bavarez: „Aveţi grijă să nu umpleţi toba cu bere!”, dar Opa nu se lasă intimidat: „Cel mult cu şampanie, maiestate!”

Îşi priveşte mâinile:

— Ce m-a mai răsfăţat. Numai el ducea gunoiul, eu nu aveam voie să mă ating de murdărie. „Mâinile tale sunt prea gingaşe”, spunea mereu.

Ca toate astea Mudl din Altotting o auzise adesea în toiul nopţii pe bunica strigând: „Nu, Otto, nu!” Totdeauna a fost o femeie foarte arătoasă, dar nu mi-o puteam închipui senzuală. Fusese frumoasă, cu un corp bine clădit, cu sânii plini şi obraznici, în contrast cu expresia chipului ei de călugăriţă. Ce nu-mi puteam explica în copilărie, erau ieşirile ei violente de furie, acele crize însoţite de bufeuri insuportabile. „Mă sufoc!” urla şi deschidea toate ferestrele. Fusese o femeie care nu făcea haz de jocuri, iar simţul umorului l-a dobândit abia cu vârsta. Dar a avut întotdeauna ceva vulgar în ea, ceva teluric, poate că nici nu era atât de rece, pe cât voia să pară, nu ştiu de ce. O măgulea când se spunea despre ea că este o „frumuseţe rece”, la fel ca şi epitetul „severă”.

— Ascultă-mă pe mine, e mai bine să respingi decât să cedezi. Când spune asta, îmi face ştrengăreşte cu ochiul ei sănătos. Pune cartea de vizită la loc în caseta plină de comori trecătoare.

SECRETUL;

BUNICA ŞTIE LUCRURI pe care nu mi le dezvăluie.

Priveştea asta nu se poate spune decât mistificând-o, dar ea e totuşi adevărată, pentru că Opa adăuga de fiecare dată când mi-o povestea: „E purul adevăr, Käthla, aşa a fost, dar adevărul e periculos, de aceea lasă-l mai bine să rămână acolo în casetă”.

Ştie de pildă cum s-au petrecut lucrurile atunci când a venit la putere „parvenitul ăla de Hitler”, pentru că soarta Bavariei era pe atunci în mâna bunicului. Se punea problema „Berlin sau München?” şi Opa a optat, fireşte, pentru München. Puciul din noiembrie 1923, din celebra berărie, nici nu a eşuat; focul de armă tras de Hitler în tavan a fost doar un bluff. În realitate, Opa nu s-a temut nicio clipă şi n-a făcut decât să joace teatru ca de altfel şi comisarul general de atunci Gustav Ritter von Kahr sau comandantul poliţiei statului, colonelul Seisser. În realitate, niciunul din ei nu s-a grăbit să facă ce le cerea Hitler, iar Ludendorff, care se căsătorise a doua oară, cu Mat-hilde, fosta nevasta a lui von Remnitz. – îi ştii doar pe Onkei Fritz, fiul lor – ea era de familie burgheză, de aceea Ludendorff a luptat alături de ea, pe bună dreptate, împotriva iezuiţilor, vrând să ajungă la credinţa adevărată, şi pe Ludendorff ăsta, Kaiserul l-a concecediat în 1918. Asta a fost o greşeală, deoarece Ludendorff a devenit, de atunci, duşmanul oricărei puteri suprastatale, pierzând însă din vedere faptul că Opa a fost, în cartierul său general, întotdeauna contra lui Hitler şi pentru Kaiser. În realitate a fost cu totul altfel, dacă aş şti unde am pus scrisoarea. De fapt, în realitate, lucrurile s-au petrecut aşa: Când oamenii lui Röhm au defilat, a doua zi după faimoasa întâmplare de la berărie, traversând Marienplatz şi îndreptându-se spre Odeonsplatz, s-a tras un foc de revolver. Toţi şi-au pierdut nervii, în afară de Ludendorff; Hitler însuşi a fugit ca un laş. Şi azi se mai fac cercetări să se afle cine a tras primul, iar Seisser a murit abia acum câţiva ani, dar nimeni nu l-a întrebat nimic în legătură cu asta.

În Augsburg trăieşte unu) care se ocupă cu

genealogia familiilor germane, din păcate acesta deţine de la bunica doar varianta falsă. Adevărul nu-l cunoaşte decât ea, deoarece posedă o scrisoare redactată în comun de Opa şi Ludendorff. Acolo se spune totul negru pe alb.

Cu scrisoarea aceasta ar fi putut să obţină, de mult, o pensie mai mare; familia Stauffenberg primeşte şi azi o sută de mii de mărci anual doar pe motiv că numitul conte nu şi-a atins ţinta. Şi bunica spune:

— Când o să mor, poate că lumea o să afle, de asta Opa a aşternut totul pe hârtie, exact cum a fost în realitate. Dar adevărul n-o să-l cunoască nimeni. Aşa de bine l-am ascuns, încât uneori nici eu nu-l mai găsesc, şi nici până azi nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să-l ard.

ÎNSEMNARE 6

ÎN TIMP CE ERA la masă am cotrobăit din nou peste tot, dar n-am reuşit să găsesc până acum vreo notiţă despre cum s-au petrecut lucrurile în realitate, în noiembrie 1923. Îmi dau seama că are ascunzători pe care nu i le pot dibui.

N-ar fi exclus, merge atât de departe cu viclenia, încât va trebui să deschid sicriul putred, ca să scot întreaga poveste la lumină.

LISTA

HOBBY-UL BUNICII MELE nu are o valoare socială. De fapt nu are niciun fel de valoare. Doar dacă ne încăpăţânăm să-i atribuim noi o calitate celui ce caută cu stăruinţă ceva.

Pasiunea ei e cotrobăiala.

De câte ori are chef începe să scotocească. Îşi găseşte nenumărate pretexte, dar şi condiţii ca să răstoarne casa. Lupta împotriva dezordinii devine astfel mai variată, mai interesantă.

Când bunica e prost dispusă, caută un lucru anume, un inel sau un şerveţel. Între timp uită ce caută, deşi îşi notează în prealabil pe o foaie de caiet obiectele respective, dar ori pierde bileţelele, ori dă de ele, mai târziu, în coşul cu hârtii, sau sub maşina de tocat, ori renunţă să mai caute, fiind convinsă că a şi găsit ceea ce

căuta. Uneori găseşte bileţelele după ce obiectul cu pricina a apărut, dar a dispărut din nou, aşa că se apucă iar de scotocit. Când dă în sfârşit, de el, tot procesul acesta complicat, care e opera ei, poate fi considerat încheiat.

După aceste victorii, ce-i drept, devine alt om, dar nu se poate spune că e pe deplin satisfăcută. Din păcate, obiectul găsit apare prea târziu; această mică izbândă o lasă rece.

Ceea ce îmi place, de fapt, în toată nebunia asta, e acest soi de cotrobăială în cerc, o căutare, în centrul căreia nu se află obiectul dispărut, ci noi două.

Totul începe, de cele mai multe ori, cu obişnuita frază a bunicii: „Azi am chef să cotrobăiesc”. Ştiu atunci că avem timp berechet. Nelimitarea temporală ascunde în ea un fel de emoţie a incertitudinii. În realitate poate să dureze un an sau mai mulţi până reuşim să recuperăm totul.

Bunica a refuzat totdeauna să arunce ceva. În amintirile ei păstrează o lume, în care oamenii erau indisolubil legaţi de obiectele lor. Apoi a venit potopul şi a fost aruncat peste bord tot ceea ce nu avea o valoare economică. Chiar şi în vremurile acelea bunica s-a ţinut tare pe poziţie. A luat cu ea în arcă, cât putea duce şi bineînţeles ce se afla încă în stare bună („Ami” distrugeau totul, de bună seamă trebuie să fi fost şi piei roşii printre ei”).

A meritat osteneala. Acum e din nou nevoie de toate astea. Nu a dormit, a păstrat. Se află iar pe solul sigur al convingerilor ei, este iar capabilă să se gospodărească înconjurată de teancurile ei de hârtii, de sticlele luate pe garanţie de la Coop „de gajuri şi eşantioane.

Tot ce a moştenit, achiziţionat şi depozitat, e trecut pe „liste”.

Nu poţi scotoci decât cu ajutorul listelor.

Există fel de fel de liste.

Prima e LISTA PROPRIU-ZISĂ. Ea conţine o enumerare a tuturor obiectelor, care ar trebui să mai aparţină locuinţei bunicii, dacă imaginea pe care şi-a făcut-o la nuntă despre „prosperitatea vieţii ei” nu ar fi fost

desfigurată de războaie şi alte prăbuşiri. Atunci moştenirea mea ar fi fost de zece ori mai mare.

În clipele noastre cele mai frumoase lucrăm cu această listă curentă din anul 1906. Uneori trăim o adevărată revelaţie. Cu totul pe neaşteptate dăm peste acele superbe huse de brocart, cuverturi de mătase şi perne de dantelă şi le drapăm, le transformăm, le înnoim. Bucuria noastră este atunci desăvârşită.

Ziua este compromisă, când trebuie să parcurgem LISTA DE ÎNVĂLUIRE. Sensul ei strict militar constă în necesitatea de a ascunde de duşman poziţiile, mişcările şi deplasările de la locul iniţial al mobilelor, paharelor şi al altor obiecte de valoare aparţinând bunicii. Această mascare minuţioasă este necesară în caz de război, cum au fost cele două pe care le-a trăit până acum şi cum va fi în curând şi al treilea – lucru de care este absolut sigură. În acest scop se întocmesc liste secundare, aduse la zi, în care bunurile ei sunt trecute ca obiecte izolate, astfel încât un venetic de „Ami” ar putea părăsi locuinţa, neştiind că alături de masa Biedermeier mai există şi o comodă în stil baroc. Bunica încearcă să înşele şi să oprească duşmanul, încă din prag, cu ajutorul unei LISTE DE ÎNVĂLUIRE OFENSIVA, scrisă cu caractere de tipar în limbile germană şi engleză, pe care a atârnat-o, în spatele unei foi de plastic, chiar lângă uşa de la intrare. Această listă cuprinde enumerarea obiectelor unei locuinţe de oameni nevoiaşi. Din motive de „corectitudine” bunica a trecut în dreapta numelui fiecărui obiect puncte de suspensie. S-a gândit până şi la „bietul Ami care nu-şi face decât datoria” şi a atârnat pentru el, lângă listă, o raţie de campanie conţinând pâine de front (se găseşte iar în prăvălii pentru că se păstrează proaspătă zile în şir), ceapă şi ovăz pentru cal. Alături de toate acestea a agăţat şi „raţia spartană redusă” destinată nevoilor proprii, cuprinzând biscuiţi şi conserve de carne, în cazul unui atac prin surprindere din răsărit. În acest fel, ar fi destul ca Ami, folosindu-se de asistenţa acordată, să-şi arunce privirea pe listă, pentru ca să plece lăsându-şi treaba neterminată, dar sătul.

Cea de-a patra listă, LISTA, reflectă întocmai aşa-numita realitate. De aceea alcătuirea ei a fost atât de complicată. Ea se află la loc secret, în plic sigilat, iar copia e depusă în safeul unei bănci.

Bunica a conceput-o după toate normele exactităţii, aşa încât chiar şi cei Ce se îndoiesc de veridicitatea datelor să fie convinşi că o anumită denumire indică un anumit şerveţel de brocart şi nu altul. Cine citeşte liste. trebuie să aibă imediat în minte imaginea respectivului obiect. În acest scop bunica a folosit creioane speciale şi culori, motiv pentru care munca a durat foarte mult.

LISTA e un formular dintr-o hârtie groasă, rezistentă. Pe frontispiciu figurează numele, adresa şi data naşterii bunicii, la care se mai adaugă un număr, al cărui sens secret nu mi l-a dezvăluit nici până azi. (Dacă există în paralel şi o altă listă falsă sau dacă aceasta pe care o cunosc ascunde ceva scapă cunoştinţelor mele.) Coala o împărţită în patru rubrici prin linii trase cu creion roşu. În rubrica din stânga se află denumirea obiectului. A doua rubrică de la stânga spre dreapta cuprinde descrierea exactă a acestuia. Aici se mai menţionează de unde provine obiectul, locul şi anul când a fost confecţionat. A treia rubrică indică preţul iniţial dar şi preţul la care obiectul este evaluat azi, în majoritatea cazurilor o sumă enormă.

Rubrica din dreapta, pe care nu o reproduc cern aici, înfăţişează imaginea obiectului. Bunica a desenat fiecare lucru cât mai exact cu putinţă, folosind pentru aqeaşta culorile corespunzătoare.

albă, damasc de prima calitate (Bemhehner, München 1909), 1 x 1 m; Model: motive turceşti cu trandafiri (imprimate în ţesătură), semnat K. v. K. – jblazonul familiei (coroana cu şapte colţuri): Broderie de şaten (lucru de mină, domnişoara Humserer, Betburg), margine cu tiv ajurat, garnisită cu colţişori de dantelă (croşetaţi de mina mea) *

*) nefolosită; ultimul spălat: 1982.

Rufăria nefolosită din zestrea bunicii, cuprinzând

lenjerie şi aşternuturi de pat pentru optsprezece persoane, se spală şi se calcă, din doi în doi ani, ca să nu-şi piardă din strălucire şi să nu se îngălbenească. Dacă cei de la spălătorie îşi închipuie că o pot păcăli, se înşală amarnic. Bunica anexează la predarea rufelor o listă de control scrisă de mâna ei.

Odată au încercat să-i strecoare în locul feţei de pernă care este o adevărată operă de artă, una de calitate mai proastă şi fără tiv ajurat pe margine; n-au ţinut pesemne cont de listă. În prezent avem o spălătoreasă foarte bună, pe Roşa. Ne telefonează special:

— Ce lucru frumos, doamnă von Krdnlein, ca nou! îţi dau lacrimile nu alta 1 Şi această listă nemaipomenită! O raritate, ar trebui pusă în ramă aurită, zău aşa!

Bunica e încântată şi-i descrie Rosei rochia ei de casă din mătase crem cu care îşi primea musafirii şi porţelanurile chinezeşti şi evantaiul negru din pene de struţ, prins în panglici de atlaz şi ştraifuri din lemn de abanos pictate cu lac auriu, lucrătură chinezească veritabilă. „Ah!” oftează Rosa nostalgic de la celălalt capăt al firului. Bunica ţine să sublinieze că acum trebuie să întrerupă convorbirea, deoarece are de numărat rufele, şi nu e chiar atât de oarbă să nu observe absenţa vreunei rozete. Garantează că şi de data asta lipseşte una. Şi are dreptate, îi punem pe toţi în mişcare ca s-o găsim, dar căutările noastre sunt zadarnice. Rozeta este pierdută definitiv, pierdută e ziua, viaţa! Şi fiindcă m-am arătat profund indignată şi am promis că, până la urmă, tot vom da de urmele rozetei, bunica îmi dăruieşte un plic pe care stă scris PERSONAL şi mai jos, caligrafiată cu cerneală roşie, lozinca PESTE NOAPTE DEVII MILIONAR. în stânga este imprimată o siglă. Deschid plicul şi-mi explică:

— Aici, în text, se spune că fiecare al doilea număr e câştigător, şi acolo sunt trei. Loteria de stat este o instituţie serioasă şi mi-a oprit special pentru tine trei lozuri la alegere!

Mă duc la poştă şi plătesc pentru această atenţie o sută douăzeci de mărci.

ÎNSEMNARE 7

MI-AM PROPUS să acord până şi cehii mai neînsemnat moment din viaţă bunicii mele o atenţie minuţioasă. Am încercat să mă pun pe mine însămi în umbră.

Dar culmea, în ciuda prinosului de fărâme divine pe care reuşeam să i le smulg pentru scurtă vreme, ca să le aştern pe hârtie, am constatat că propriul meu eu devine tot mai sărac. Nu aveam în mână lucruri mărunte, aveam doar idei mari în cap.

Zgârcita, în schimb, îşi încleşta tot mai mult mâinile în jurul obiectelor ei.

PANGLICA DE ATLAZ

— CE VEZI TU AICI, e ruina frumuseţii mele de odinioară! exclamă bunica, privindu-se în oglinda barocă, dar de logodnă de la Qpa, şi îşi prinde părul creţ cu o panglică ponosită de atlaz alb, pe care şi-o petrece în jurul frunţii.

Când stau azi şi privesc această ruină, frumuseţea ei trecută se reîncheagă, aproape neatinsă, sub ochii mei. Uneori, în anumite momente, la o mişcare oarecare, îmi pare a fi însăşi forma goală a acestei frumuseţi, o fotografie la minut, o variantă surprinsă în clipa morţii şi atât de palpabilă, o anulare a timpului. Ceea ce a dispărut acum trei decenii, definitiv, de pe pământ, poate astfel să reînvie pentru câteva secunde.

— În biserică s-au urcat pe bănci să mă vadă, atât eram de frumoasă!

Îmi place să ascult povestea asta şi cea de la nunta ei; au străbătut în trăsură oraşul şi un prieten al lui Opa călărea în faţa cortegiului strigând: „Vine Viktoria Unise 1” Treceau pe străzile ornate cu ghirlande şi steaguri. Mulţimea arunca buchete de flori şi chiuia. Apoi celelalte istorioare, ce bărbaţi neasemuit de frumoşi îi făcuseră curte: ofiţerii aceia unguri cu barbişon à la Menjou, şi iuncherii prusaci cu epoleţii lor, şi baronul acela celebru, şi prinţul cu tâmplele cărunte, şi alt nobil din cap până-n picioare numai alb şi auriu, care se plimba, în sus şi-n jos,

prin faţa casei ei, în sus şi-n jos, şi doar când şi când, îşi ridica ochii spre locul de unde îl pândea ea, ascunsă în spatele perdelelor de muselină, în capotul de dantelă. Doamne, cât era de frumos!

Bunica îşi coboară pleoapele ofilite şi se lasă în voia gândurilor. Eu o îndemn nerăbdătoare: „şi mai departe, mai departe!” Vreau să aud cuvintele acelea aprinse de dorinţă, iată-le în sfârşit: o să fugă de acasă.

A fost la un pas de a fugi cu el, fără să fi schimbat o vorbă împreună. Ce sfântă sălăşluia în ea, de n-a făcut-o! Trecem la alt subiect, şi revenim, Iat-ă-l vine în galop pe aleea parcului, descalecă, băiatul prinde calul de căpăstru. Auzim zgomotul copitelor. Din nou el, în alb, prinţul şi bunica mea, prinţesa. Mai păstrează încă biletul pe care scria: „Doar cel ce cunoaşte dorinţa...”. Străbunica l-a găsit acum optzeci de ani în cartea de rugăciuni şi a bătut-o pe bunica. Doamne ce-a mai bătut-o, „ca niciodată în viaţă”. Cu toate astea el a continuat să apară în fiecare zi în faţa ferestrei ei şi ani în şir s-a plimbat în sus şi-n jos. Uneori complică povestea, începe să inventeze, spune că a fugit cu el şi iată-i străbătând în trăsură, deserturi, înaintând, van vis, pe ţărmuri de mare până la orizont. Atunci îşi pierde şirul. Să fi avut el un balon? Cum puteau să se înalţe deasupra orizontului? Nu, cu siguranţă, a încurcat lucrurile, un balon ar fi fost prea scump.

Apoi se înfierbântă din nou. Bunica purta corsajul ei de dantelă şi rochia verde de bumbac cu broderie albă lucrată de domnişoara Humserer: verde şi alb, pe vreunui, culorile ei preferate. În părul ridicat în sus, îşi prinsese o panglică albă de atlaz. Ducea pe braţ un coş cu lăptuci. Tocmai atunci a apărut Opa călare, a salutat-o din şa şi i-a spus: „Lăptucă, lăptucă, nu vi se pare că inima dumneavoastră e prea jos?” şi a plecat. Roşind până-n vârful urechilor, bunica şi-a coborât privirea şi. Într-adevăr, tocmai în mijlocul fustei i se and + a se de broderie, în timn ce lucra în grădină. O inimă de lăptucă. Un obraznic, Opa, un venetic, piei drace!

Îmi cere să-i aduc caietul, legat în piele, cu poeziile

lui. Citesc: „De-o fi să mă despart cândva de tine, fetiţa mea”. Ea răsfoieşte mai departe şi suspină.

— Am presărat trandafiri roz pe mormântul acelei femei în numele lui, când era pe front şi nu aflase încă de moartea ei, trandafiri roz pentru frumoasa Hudot, fosta lui iubită, care a murit de oftică după ce a divorţat de un fabricant de coniac.

Trandafirii roz mă apasă; mă obligă s-o admir.

— N-a uitat asta niciodată şi mi-a dăruit, în schimb, în fiecare an, de ziua morţii ei, trandafiri roşii.

Bineînţeles. Era clar. Clar ca lumina zilei. Numai bunica putea să facă demonstraţia unui asemenea tact, incluzând-o şi pe frumoasa Hudot în stratagema ei: trandafiri roz, pentru că o iubită primeşte numai roz, pe când o soţie primeşte roşii.

Îşi scoate panglica de atlaz şi o aşază pe măsuţă, sub oglinda barocă, deasupra pelerinei cu buline, din batist şi dantelă, pe care-o pune pe umeri când se coafează.

ASPIRATORUL

— GERMANIA nu mai e demnă de mine, spune bunica în timp ce scot din debara aspiratorul cel nou. E destul să te uiţi la lucrurile astea şi-ţi dai seama imediat ce marfă mizerabilă ţi se vâră pe gât.

Cândva eram un popor care producea bunuri durabile. Acele, şnururile şi aţa realizate în fabrica străbunicului sunt bune şi azi.

Dar acum, să luăm de pildă aspiratorul ăsta, cumpărat doar cu cincisprezece ani în urmă, care a devenit un monstru pus pe distrugere. În loc să aspire, împrăştie praf în toată casa.

Şi să nu credeţi că a fost ales la întâmplare. Bunica s-a documentat în prealabil, a supus aparatul la probă şi, după nenumărate verificări, s-a convins că aspiratorul acesta este cel mai bun.

La fel i s-a întâmplat şi cu „beţişorul magic”, cu fierbătorul de ouă, cu râşniţa de piper, cu presa de portocale, cu maşina de prăjit şi măcinat cafeaua, cu aparatul de făcut napolitane şi cu prăjitorul de pâine, ca să

numesc doar câteva.

În clipa de faţa însă nu o enervează decât aspiratorul. Acest monstru subminează supremaţia bunicii mele asupra prafului. De trei ori a fost la firma respectivă, a reclamat, a scris un memoriu, a chemat specialiştii la faţa locului, să-l verifice. Toţi parcă aveau ochelari de cai. O ţineau morţiş pe-a lor: că aspiratorul funcţionează perfect. Nici n-auzeau ce spune bunica.

Chiar şi prietenele ei foloseau neobosite aspiratorul, fără să observe că gunoiul le-a ajuns până la gât.

Bineînţeles că în această situaţie apar prompt şi justificat cele trei întrebări capitale ale bunicii: Cum de au toţi ochelari de cai? Câte sunt dispuşi să înghită oamenii ăştia? Şi cum se face că mai şi cred orbeşte că au cumpărat tot ce-i mai bun?

După teoria bunicii, omul de azi nu se revoltă suficient împotriva lipsei de valoare care-l asaltează din toate părţile, pentru că s-a învăţat, de mic, cu lucruri proaste, cu ciurucuri. E de aşteptat deci, că va alege din sac ciurucul care i se va pare mai colorat şi mai sclipitor decât celelalte – o concepţie bazată pe relativitatea ciurucurilor ce ni se pun la dispoziţie, în fond această adunătură de lucruri viu colorate şi fără valoare are drept unic scop, după părerea bunicii, să le fixeze şi mai bine oamenilor apărătoarele pentru ochi, răpindu-le astfel vederea clară şi făcându-i incapabili să reacţioneze în vreun chip, împotriva producţiei de ciurucuri.

Bunica mea continuă să se revolte împotriva acestei industrii de aruncat praf în ochii lumii. De fapt revolta ei împotriva aspiratorului exista chiar înainte ca acesta să fi fost inventat. Dintotdeauna a simţit un fel de respingere faţă de obiectele din crom sau tablă care înlocuiesc mâna omului. Dacă aceste lucruri nu răspund exigenţelor ei şi nu durează veşnic, bunica se vede obligată să ia atitudine.

Această reacţie se leagă de o nevoie permanentă de a-şi extinde furia nobilă, declanşată de aceste mărfuri proaste, asupra oricărui tip de existenţă lipsită de valoare. În acest fel încearcă să găsească o ieşire din labirint,

declarându-se adepta unui nou circuit biologic bazat pe metoda verificată: cărăbuşul mănâncă păduchele de frunză, şoarecele îl mănâncă pe cărăbuş, pisica prinde şoarecele, vulpea prinde pisica, bunica îi vine de hac aspiratorului.

Mânia îi e întreţinută de faptul că lumea continuă să facă mereu acelaşi lucru. Fără distrugerea zilnică a unei specii animale sau vegetale, fără betonarea zilnică a unui kilometru pătrat de pământ şi fără producerea în serie a aspiratorului, bunica nu ar fi ajuns niciodată la intensitatea acestui strigăt lăuntric care îi dă puterea să lovească.

Blestemele şi rugăciunile ei ţintesc deopotrivă clinii ce-şi lasă excrementele peste tot, vagabondind printre maşini cu priviri chinuite, hăituite, ca şi pe primarul care e satana în persoană fiindcă nu-i pasă că blocurile din oraş se prăbuşesc peste cetăţeni; ţintesc şi poliţia care, în loc să vegheze spaţiile verzi, îngăduie cimentarea lentă a bieţilor orăşeni, ba chiar şi pe preoţii ce nu mai pridideşc să-şi facă datoria lor morală – să predice, din amvon, sfântul cuvânt al cârtiţei.

Faptul că îşi dă seama că nu se rezolvă nimic şi că lumea este ferm hotărâtă, în pofida tuturor intervenţiilor, să se autodistrugă, ar trebui s-o facă mai rezonabilă. Dar nu! Nu va renunţa să fie o rebelă atâta timp cât o vor ţine puterile.

Aşa încearcă bunica să-şi impună punctul de vedere. Corespondenţa ei cu autorităţile – cu funcţionarii de la primărie şi cu primarul însuşi – referitoare la blocuri va intra în analele oraşului. Vai de col ce îi răneşte orgoliul, vai de primarul care nu renovează imediat blocul! Va primi scrisori de ameninţare în care bunica îl numeşte călăul omenirii, şi nu peste mult va fi invitat să-şi admire cadavrele strivite sub dărâmături. Până acum a mai reuşit, ce-i drept, să se impună, dar ce noroc că epoca aceea de aur, respingătoare, sterilă, lipsită de bacterii şi de praf nu a sosit încă.

Aspiratorul ăsta o îmbolnăveşte. Îi vine să moară numai când se gândeşte la el, de atâta iritare! Lucru

dracului, un adevărat blestem!

Nu destul că bunica a fost obligată să-şi pună ea însăşi ochelari de cai, când a înlocuit aspiratorul, chipurile uzat, cu unul nou, dar, silită de împrejurări „şi-a modificat şi punctul de vedere să nu sesizeze că aşa-zisul aspirator nou se va îndrepta într-un ritm mai alert spre declin decât predecesorul său, L-a cumpărat, a jucat rolul clientului, l-a plătit.

— A trebuit să ajung de nouăzeci şi patru de ani ca să plătesc cu bani gheaţă – două sute patruzeci şi nouă de mărci şi cincizeci de pfenigi pentru un aspirator nou: Mai scuteşte-mă de porcăriile astea! Şi nu e vorba doar de preţ; ca să-l ducă acasă a trebuit să ia un om care pretinde bacşiş şi pe deasupra îi află adresa şi „individul”, ştiind unde locuieşte bunica, ar putea oricând să comită o spargere. Până acum a fost totul în regulă, pentru că niciun bărbat străin nu i-a trecut pragul. Dar dacă ne gândim la biata Alice pe care a atacat-o negustorul de mărunţişuri, ca să nu mai vorbim de puştiul ăla de şaisprezece ani despre care scria în ziar că a violat patru octogenare în locuinţele lor, „pe toate patru”!

Deci „individul”, căruia îi spusese, în prealabil, de câte ori trebuie să sune – altfel nu i-ar fi deschis – se prezintă, sună de trei ori, dar nu aşa cum au convenit la început, altfel, cu totul altfel, aşa că nu l-a lăsat să intre. A telefonat mai întâi la magazin, să se intereseze dacă e chiar omul pe care l-a tocmit. Dar cei de acolo nu ştiau! Sâmbăta viitoare a început totul de la capăt. Omul a sunat fix la opt şi, din nou, altfel de cum stabiliseră. Dar bunica mă postase jos în faţa intrării ca să spionez trecătorii; în cele din urmă am sunat eu corect.

Onml cară sus obiectul cel nou, ambalat într-o cutie uriaşă, o cutie atât de mare nu a văzut bunica niciodată; îi cere s-o ia imediat de aici, pentru că ea nu o poate duce jos. Şi omul spune că n-are loc în maşină şi ea-i răspunde:

— Dar l-aţi adus până aici cu maşina, deci puteţi lua cutia înapoi. Eu îi sunt martor. Înfrânt cu propriile-i argumente, băiatul cedează în silă.

Bunica despachetează obiectul în faţa lui.

— Dacă nu funcţionează vă dau pe mâna poliţiei, îl ameninţă ea.

„Individul” bagă ştecherul în priză şi face aspiratorul să uruie ca s-o convingă. Dar ea mai are ceva de adăugat. Scoate aspiratorul cel vechi care arată ca un şarpe cu o burtă enormă, spune că e ca nou şi-l roagă politicos pe tânăr să-l ia cu el:

— Am pregătit totul, aici sunt toate accesoriile şi certificatul de garanţie, puteţi avea şi un profit, îl puteţi vinde. „Individul” nici nu se uită la obiect, şi răspunde că s-a învoit să ia cutia, dar în maşină n-are loc şi mai suferă şi de discopatie.

Acum trebuie să fac sluj şi să-l demasc că are un Combi mare; mă ofer chiar să-l ajut să care aspiratorul cel vechi până jos, numai să-l ia.

Cu cât sunt mai tineri cu atât sunt mai ai dracului, conchide bunica. Toţi au câte ceva, societatea noastră e formată numai din infirmi, să te ferească dumnezeu să ai nevoie de ei!

Băiatul e foarte grăbit. A şi ajuns la uşă. Renunţă şi la bacşiş. Uşa se închide cu zgomot. Bunica îmi dăruieşte „zece mărci şi niciun pfenig în plus”, pentru că primesc pe deasupra aspiratorul. îl car până jos şi-l atârn de bicicletă. Îmi spune din prag, clătinând din cap:

— Abia aştepta s-o şteargă de aici. Nici duşmanilor nu le doresc să îmbătrânească în halul ăsta, ca să nu ajungă să-şi dea seama ce tare se grăbesc tinerii să scape de bătrâni.

TAŞCA DE MOAŞĂ

— IA TAŞCA DE MOAŞĂ, mergem la târguieli!

Ori de câte ori se simte bine, trebuie să ies cu ea.

Ne ducem la prăvălia lui Weiss; îmi face semn cu cotul să vorbesc:

— O jumătate de Camembert mai moale, vă rog, pentru doamna von Kronlein.

Ea stă lângă mine, vrea să demonstreze că e clientă şi nu parazită. De aceea îmi mai dă un ghiont ca să

continui:

— Şi vă rog să faceţi plata şi pentru doamna von Kronlein.

Negustorul trebuie să vadă că noi ne achităm separat cheltuielile, deoarece bunica nu vrea să accepte de la nimeni nimic pe gratis.

Din acelaşi motiv repetă cu glas tare, după ce am terminat cumpărăturile:

— Trebuie neapărat să ne socotim, aminteşte-mi să nu uit! Sau mă întreabă de câteva ori: îţi mai datorez ceva?

Respect regula jocului şi o asigur cât mai convingător că nu-mi datorează nimic.

În asemenea ocazii am învăţat să nu dau atenţie celorlalţi clienţi care ne privesc părând a spune: Ah, ce impresionant, că aveţi atâta grijă de făptura asta neputincioasă, săraca de ea, mai bine ar lua-o Dumnezeu!

Când taşca de moaşă e plină, respir uşurată.

Abia ne târâm pe trotuar. Pe stradă observ aceleaşi priviri compătimitoare. Îmi pun braţul pe după umerii bunicii ca s-o ocrotesc de ochii trecătorilor.

BOCCEAUA CU GUNOAIE

— VREAU SĂ-MI DUC ORDINEA cu mine în mormânt, spune bunica, bătând cu sete pernele. Cine păstrează ordine în jurul lui are ordine şi în suflet, cine e ordonat în viaţă, e ordonat şi în moarte.

Trece la perna următoare. La ea ordinea nu poate fi concepută fără obiectele ei. Obiectele sunt mai demne de încredere decât oamenii. Ele ştiu să tacă. Se lasă mângâiate, se lasă chinuite.

Dacă şi-ar pierde lucrurile, ar fi definitiv pierdută.

Până şi gunoiul zilnic e o pierdere. Gunoiul e moartea. O pată e moartea. Murdăria e moartea.

Nimeni nu o poate înţelege pe bunica, dacă nu ştie ce legături există între ea şi toată mizeria aceea pe care o numim cu un termen general – gunoi.

Iau bocceaua: o pungă de plastic ce urmează să fie sacrificată. E legată cu un şiret petrecut de trei ori de jur-împrejur, având la capăt un nod triplu, deoarece conţinutul

e secret. Nimeni nu trebuie să vadă ce aruncă bunica. Ca o pisică îşi acoperă murdăria să nu lase urme, ca o vrăjitoare îşi strânge fiecare fir de păr să nu i-l ia vântul, altfel ar ajunge în iad.

Părul, unghiile şi ciornele scrisorilor se ard.

Mă joc cu capătul boccelei şi aştept.

Înainte de a o arunca trebuie să o controlăm de trei ori. În timpul acestei operaţii, tragem perdeaua, ca niciun ochi străin să nu privească pe fereastră înăuntru.

Duminica nu scoatem rufăria afară, ar fi o impertinenţă. Nimeni nu-şi aeriseşte duminica rufăria, la vedere; bunica şi-a educat în acest sens vecinii, şi ei nu i-au ieşit din cuvânt vreme de treizeci şi cinci de ani.

E groaznic să priveşti cum „tipul de vizavi face dragoste cu farfuza aia de alături, duminica dimineaţa pe stradă”. Când cobor să le atrag atenţia, au şi dispărut; nu mai apuc să văd decât cefele celor doi cu părul tuns scurt şi periat spre spate, în clipa când dau colţul.

Dacă atârnăm în cursul săptămânii ceva pe balcon, să zicem că e vorba de o cârpă pătată, o întorceam în aşa fel ca pata să nu se vadă de la ferestrele casei de vizavi. Dacă pata se vede totuşi, o mascăm cu altă cârpă.

Când gătim, spălăm şi curăţăm totul atât de bine, încât nu avem gunoi. Cojile de cartofi curăţate, spălate şi fierte – apa o păstrăm pentru supa de legume – le dăm doamnei Leibl, care, fiind de la ţară, ţine găini. Ce rămâne, să arunce ea la gunoi.

Resturile de pâine şi mâncare le ia poştaşul. Creşte porumbei în grădina lui de la marginea oraşului. Rămăşiţele de lină, aţă, nasturi, vechiturile merg toate la Caritas. Paharele goale de iaurt, bine spălate şi sterilizate, linguriţele de plastic pentru îngheţată, ambalajele de fursecuri şi cutiuţele în care se vând semipreparate, le predau la grădiniţă să se joace copiii cu ele. Toate cutiile se păstrează, toate şnururile le facem ghem şi le punem bine. Doar ciornele bileţelelor, ale scrisorilor şi ale tuturor listelor ei se distrug. În acest scop bunica şi-a procurat chiar o maşină de tocat hârtia.

Încă de acum douăzeci de ani mă trimitea să predau bateriile consumate la magazinele cu obiecte electrice, dar pe atunci nu mi le lua nimeni.

Aş vrea să văd pe cineva în stare să facă pachete ca ea pentru colectarea hârtiei! Drepte ca luminările stau încolonate ziarele militare, flancate de stivele de gazete bulevardiere.

Uneori mai aruncăm câte ceva. Atunci bunica pare complet distrusă.

Sacrificarea unui obiect cunoaşte mai multe stadii. Mai întâi lucrului în cauză i se dă o primă mustrare.

— Asta e! spune bunica şi-i dă un ghiont, de fapt tot nu mai avem ce face cu el.

Obiectul mai suportă şi alte avertismente, ca să fie pregătit. Este mutat disciplinar în rândul din fund. Mustrare simplă, mustrare cu avertisment, arest şi domiciliu forţat. Obiectul face o vreme penitenţă într-un fel de anticameră a iadului, în dulapul din hol. Uneori îl iertăm şi-l aducem iar în casă. Când cade definitiv în dizgraţie, soarta lui e pecetluită. Se procedează totuşi cu delicateţe. Nu mai contenim să ne scuzăm una faţă de cealaltă şi în acest timp obiectul este spălat, împachetat şi depus.

Dar ce e de fapt gunoiul? O materie într-un spaţiu nepotrivit? Şi locul unde şi-a găsit rostul atâţia zeci de ani, ce a fost? Cum a ajuns acolo? Stătea în puterea noastră să înlăturăm această materie? Şi dacă locuinţa asta fusese un loc nepotrivit, pentru ea, unde ar fi fost locul ei adevărat?

De câte ori nu s-a înşelat considerând inutil un obiect, care s-a dovedit mai târziu a avea o valoare eternă. Numai când se gândeşte la istoria acelui tablou de Murillo; din fericire îl voi moşteni totuşi. Va fi – cu certitudine – declarat de un expert, în cel mai scurt timp, lucrare originală sau cel puţin o copie renumită. Când se uită azi la el, exclamă satisfăcută: „Ce noroc, că este iarăşi al meu”.

Cea mai bună dovadă rămâne însă petecul acela de mătase cu scena execuţiei Mariei-Antoaneta; capul reginei a căzut, corpul îi atârnă deasupra ghilotinei, şuvoiul de

sânge se scurge de pe postamentul de scânduri peste mulţimea de oameni dornici de spectacol. (Bunicul i l-a dăruit împotriva migrenei). Tabloul, încadrat într-o ramă Biedermeier veritabil, ocupă azi un loc de cinste deasupra fotoliului. Cum ar fi descoperit bunica valoarea acestui petec de mătase, dacă nu ar fi apărut atunci, din întâmplare? – lăudat fie cerul – asociatul unei mici fabrici de tâmplărie, un experimentat restaurator, şi nu ar fi privit cu atâta interes tabloul cu pricina, când „Ami” tocmai se pregătea să-l împacheteze în hârtia aceea ordinară, folosită imediat după război. Vremuri grele; preţul de cumpărare – o pâine – în care bunica îşi şi înfipsese dinţii. Cum şi-ar fi putut da seama ce duh sălăşluieşte în petecul acela, care părea doar o simplă bucată de mătase? Cui i-ar fi trecut pe atunci prin minte că această execuţie avea un viitor, că acest obiect deţinea o putere în stare să-l ridice din nou la suprafaţă şi să-i confere brusc valoare? (Expertiza specialistului: Original din epoca victoriană. Valoare inestimabilă.)

Aşa se explică slăbiciunea bunicii pentru acele „nimicuri” pe care le numim gunoi. Nu şi-ar fi iertat niciodată greşeala fundamentală, şi de fapt nici nu i-a fost uşor să-şi susţină obiectul în neaşteptatele lui salturi calitative, cu atât mai mult cu cât „Ami” nu mai voia să ia înapoi bucata de pâine din care ea muşcase. Dar unde există acel obstacol care să poată să-i stea în cale bunicii mele.

Cei care aruncă tot, au ceea ce merită.

Primesc exact ce le trebuie: gunoi, murdărie, zdrenţe şi tărâţe. Sunt mai rău ca porcii, care înfulecă tot ce li se aruncă.

Această tagmă nu cunoaşte categorii.

Şi ordinea îşi are ordinea ei.

Fiecare obiect are în principiu un loc al lui, acolo unde se cuvine să stea.

Multe lucruri se află azi în locuri nepotrivite. Copii în cimitir: eroare. Gladiole printre lalele: eroare. Bach printre corurile prietenilor munţilor: eroare. Plastic între pulpiţele

sugarilor: eroare. Arpagic în mărar: eroare.

Trăiască telalul, neguţătorul de fiare vechi, tinichigiul, spoitorul de tingiri, ascuţitorul de foarfeci, magazinul unde se calcă pălării, atelierul de recondiţionat vechituri, arhiva, grămada de bălegar, mânecuţele negre care împiedică uzura stofei la coate, poamele uscate, biscuiţii! Trăiască tot ceea ce durează!

Da, e vorba de lucrurile simple şi importante, cele mai umile, e vorba de universul obiectelor: crude, fierte, opărite, reglate, sterilizate, acţionate, obiecte binecuvântate, obiecte fără identitate şi fără echivoc.

— Fiecare lucru are un loc al lui.

Stau pe scaunul Biedermeier, locul destinat mie, şi ascult.

— Fiecare lucru are limitele lui.

— Bine dar omul? Omul?

— Nu mai face atâta caz de asta! Ce se vede, e doar învelişul. Când voi muri, am să-mi părăsesc învelişul. Atunci voi adormi pentru ultima oară. Fireşte, nu voi mai reveni în came şi oase, dar tu o să mă vezi, altfel, refăcută, odihnită, plină de vigoare.

— Cum? Cum am să te simt? Cum o să vii?

— Să zicem – chipul bunicii se luminează de satisfacţie – că atunci când voi întâlni viaţa din nou, o să-mi caut, în ciclul încolţirii mele, un trup tânăr, în el voi intra, cu forţe noi.

— În cine? în cine vrei să intri?

— În băiatul tău, spune bunica şi-mi pândeşte respiraţia, bineînţeles cu condiţia să-l botezaţi până atunci.

Cât pe ce să răstorn scaunul în graba mea de-a fugi cât mai repede de-acolo. Sunt deja la uşă; mă strigă să-mi dea bocceaua cu gunoi şi plicul cu cincisprezece mărci. Cobor scările şi mă cheamă iar înapoi.

— Ţine aici două mărci să-ţi cumperi un măr.

Mai înfăşor a patra sfoară în jurul boccelii şi o arunc.

STELUŢELE

— UN EVREU RĂMÂNE un evreu, spune ea în timp ce frecăm braţele lustrei din alamă cu frunze de coada

calului; am făcut o oră jumătate cu autobuzul pentru procurarea lor deşi nu se folosesc decât la curăţarea obiectelor de cositor. Lampa e un dar de la colega ei de şcoală, Betty. Numită şi Glückl.

— Evreul ţine întotdeauna cu ai lui. Glückl a fost singura evreică divorţată. S-a despărţit fiindcă aşa a vrut ea, că nu era în stare să aibă urmaşi – în rest nu s-a pomenit în tot Betburgul să existe un singur evreu divorţat.

Din toţi nearienii, care au locuit în vremea aceea la Betburg, azi nu mai trăieşte acolo decât Glücklbetty[1].

— Acum trei ani, pe strada Polarbăr, zăresc o femeie; mai fac câţiva paşi şi mă opresc. Ah, ce des ţi se întâmplă asta în oraşul tău natal. Mergi pe stradă şi vezi un om, începi să-ţi storci creierii: Pe ăsta sau pe asta, parcă îi cunosc de undeva”. E dureros că nu mai ştii de unde să-i iei.

Bunica îşi şterge cu o batistă ochiul bolnav şi îşi trece mâna prin păr.

— De data aşa n-a fost aşa. M-am oprit şi m-am uitat în urma ei. S-a oprit şi ea să vadă ce fac. Fiecare am făcut trei paşi una spre alta şi ne-am căzut în braţe: „Käthla! Glückl! Käthla! Glücklbetty! De unde ai apărut?” o întreb. Şi ne umflă plânsul pe amândouă. Glückl nu mai conteneşte să povestească de una, de alta şi scoate din geantă un caiet; caietul ei cu amintiri. Pe prima pagină a scris: „Evreii din Betburg”.

Niciunul din ei nu mai e, nimeni, doar singură ea! Caietul e un cimitir unic; în loc de cruce, în dreptul fiecărui nume o steluţă.

Bunica plânge.

— Doamne, biata Glückl! Ultima oară o văzusem în cel de-al doilea război, a trecut pe lângă mine acoperindu-şi obrazul cu palma şi mi-a şoptit: „Îţi mulţumesc Käthla că mă mai saluţi, îţi mulţumesc, dar nu te opri, mergi înainte, grăbeşte pasul!” Ce oameni fini evreii ăştia: Grünbaumotto mort, Rosenwalzjenny moartă, Fuchsbaumdavid mort,

1 In traducere „Betty cea cu noroc“.

Ebenwaldbemhard şi Wassermannjulius, care mi-au făcut curte, ucişi mişeleşte, asasinată întreaga familie Reichmann, pe Gimpeltheo l-au omorât zdrobindu-i capul de zid, cum îşi omoară ţăranii pisicile. Răsfoiesc cu lacrimi în ochi caietul, cunosc fiecare nume, cei din familia Ginsberg, morţi în lagăr, familia Ehrlich gazată, distinsa şi eleganta Brenerheddy, care avea două slujnice, un grădinar şi un şofer – în fiecare zi la ora opt fix îi venea moaşa să o spele jos – moartă şi ea, soţul ei gazat, un evreu textilist din Łódź, ce bărbat elegant, parcă-l văd când trecea pe stradă cu căciula lui înaltă şi cu gulerul mare de blană!

În Betburg existau patru categorii de evrei: evreii pielari, evreii textilişti, evreii bancheri şi evreii negustori de hamei. Toţi comercianţi, care foloseau salariaţi. Soţiile lor nu mişcau niciun deget. Poate că există o fărâmă de adevăr în povestea aceea cu poporul ales, mai cu seamă în ce priveşte ştiinţa lor de a face bani! Erau bogaţi, atât de bogaţi, încât foloseau câte trei covoare veritabile suprapuse; de pildă Wertmann sau Tatzhermann au şi azi magazine, oameni grei, bogătaşi.

Foarte aproape de casa părintească a bunicii mele se afla sinagoga unde se celebrau slujbele iudaice, logodnele şi nunţile.

— Numai căsnicii trainice. Aşa sunt ei toţi. Bărbatul îşi apără căsnicia. În comparaţie cu noi, evreul e mult mai credincios, mai fidel, mai serios. Sunt legaţi ca tusea cu junghiul. Din acest punct de vedere le sunt superiori germanilor. Apropo, ce mi-e dat să aud azi la radio: „Fiecare al doilea german e un delapidator”. Asta li se spune oamenilor. Niciunul nu protestează! Mersi de aşa critică. Nicio căsnicie evreiască desfăcută, îţi dai seama?

Poate că tocmai de aceea a fost evreul hulit şi prigonit de „ştii tu cine” pentru că are un simţ al familiei atât de puternic. Ce altceva li se putea reproşa? Azi, când Betburgul a fost „epurat de evrei”, nu mai vezi oameni eleganţi: Evreicele nu ar fi umblat niciodată în blugi pe stradă!

În 1896, bunica avea pe atunci şapte ani, a ieşit cu tatăl ei la promenadă.

— L-am văzut pe Schattenfrohjosef şi am strigat: „Papa, Papa, tare mi-ar plăcea să fiu palidă ca ăla, e aşa frumos palid”. Am încasat pe loc o palmă, de mi s-a înroşit tot obrazul. Vorbele mele însemnau o încălcare a celor definitiv hotărâte: „A fi aşa cum ne-a creat Dumnezeu”.

Bunica admiră la ei mai ales frumuseţea copiilor:

— Copiii de evrei, ce copii superbi! Atât de palizi şi cu părul acela negru. Rosenwalzjenny purta încă din clasa întâi părul tuns. Îi stătea minunat. M-am dus la coaforul mamei şi ce crezi că-mi zice: „Ţi-a dat în scris că mă lasă să te tund? Dacă nu, şterge-o!” Rosenwalzjenny mi-a spus: „Hai cu mine”. Am mers cu ea la coaforul ei evreu, care m-a tuns fără multă vorbă. Să te ţii după aceea. Mama: „Katharina nu-ţi scoţi bascul?” Eu: „Nu, mi-e frig!”, „Scoate-ţi imediat bascul!” a ţipat mama şi trosc o palmă.

Râde cu poftă la amintirea acestei întâmplări. Rosenwalzjenny avea o piele tare frumoasă şi pe pomeţi o nuanţă roş-brună splendidă. Am aflat de la ea că cicoarea – aia de se vindea în batoane pentru cafeaua cu lapte – colora pielea feţei. M-am frecat cu ea pe obraz, cât am putut. Dar a venit ploaia şi vopseaua mi s-a scurs pe bluză.

Întâlnirea cu Glückl nu-i iese din cap.

— Mi-a spus: „Käthla, îţi dai seama, sunt singura care s-a întors, toţi ceilalţi au fost ucişi. Aici se vede negru pe alb”. Ne-am aşezat pe o bancă şi-am răsfoit împreună caietul cu amintiri. „Unicul document al decăderii epocii noastre”, aşa spunea. Toţi erau acolo: Rosenzweigjenny, care îşi pictase numele cu scrisul ei de copil şi alături o crenguţă; deasupra a lipii o petală veştedă de tranaaiir, Gimblermari cu un scris spălăcit, Hillmannlilly, cu literele ei mari importante, vanitoasă ca de obicei, doar făcea parte din elita oraşului, Tatzhennette a scris uşor înclinat: O mima nobila nu scoate scântei / ci arde tăcut în proiunzimne ei / Goetue; Ginsberg, xata pielarului a lipit în caiet o bucată de piele. Apoi am dat de bucla neagră legată cu fundă roz a micuţei Eichbergwaili – toate îmi fuseseră

colege de şcoala, multe locuiau chiar pe strada noastră. Un adevărat câmp ne luptă acest caiet plin cu fantome. Erau şi taţii acolo, pe foile acelea îngălbenite, cu literele lor armonioase, şi mamele cu trăsături fine, rotunjite de peniţă, scrisul lor elegant în cerneală neagră – morţi! Morţi toţi! A fost o lectură amară pentru mine. Mai erau şi câţiva caporali, care-mi făcuseră curte, doi fraţi, Grünebaumhans şi Grünebaumjosef, parcă-i văd cum mă pândeau din spatele perdelei, când mergeam la şcoală; şi Käppla, aşa îi spuneam lui Hirschferdi fiindcă taică-su, negustorul de hamei, nu ieşea niciodată din casă cu capul descoperit; şi apoi Eibischfranz, care a scris ceva americăneşte în caiet; Glückl l-a întâlnit din întâmplare la New York, la aeroport, când a emigrat, şi fratele lui figura acolo printre file pe o foaie lipită ulterior; locuia în Canada şi i-a trimis lui Glückl bileţelul. Şi Hochschiediritz, care era în drum spre casă, dar, cum a ajuns ia Betburg, s-a întins pe şine şi şi-a luat viaţa. La fel şi Grünbaumotto: în 1952 eram la Betburg şi mi-a trimis vorbă prin menajera lui, o creştină – care îi salvase se ia moarte în timpul războiului – să mă roage să vin până ia ei: „Doar să-mi iau rămas bun”, aşa spunea. Eu n-aveam cum să ştiu că asta însemna pentru totdeauna! Ziua următoare şi-a pus pistolul la tâmplă.

Parcă se trezeşte dintr-un coşmar: Tot Betburgul deratizat, dezinfectat, sterilizat de evrei.

Mă trece un fior pe şira spinării, când o aud povestind. Niciodată n-am s-o uit pe Rosenwalzjenny sau pe Hillmannlilly îmbrăcată din cap până-n picioare în mov; se căsătorise cu un prieten de-al lui Opa.

— Când o evreică lua un ulan, acela îşi poleia coroana cu aur! aşa se spunea în Betburg. Evreii erau obligaţi să presteze serviciul militar, dar nu puteau depăşi gradul de caporal. Nu existau ofiţeri evrei. Un evreu nu putea face carieră militară. Totdeauna a fost aşa.

La fel era şi cu titlurile nobiliare.

— Nu există nobilime evreiască, eu habar n-aveam de toate astea, spune bunica, dar e foarte probabil că, dacă

un ulan îşi poleia coroana cu aur, sângele evreiesc să fi pătruns pe această cale în armată şi în nobilime.

În general aceste căsătorii mixte se făceau cu prăpădiţii ăia de toacă cizme de la infanterie, foarte rar cu cavaleriştii.

— Şi dacă totuşi se întâmpla ca o evreică să ia un cavalerist, acesta nu putea face parte decât din cavaleria uşoară. (Jameni mici cu cai mici. Cât despre uianii imperiali, ia ei nu se pomenea aşa ceva. Opa avea doi metri şi titlul nobiliar – coroana cu şapte colţuri. Călarea un pur sânge solia şi şeful lui direct era Kaiserui Wilhelm în persoană. Sărmana Hillmanniiliy! exclamă deouată. Nici căsătoria cu uianul nu a salvat-o. Au omorât-o şi pe ea. Asta n-ar fi trebuit să se întâmple.

Dar adăugă imediat prevenitor: Să nu te abaţi nici măcar în gând pe un teren atât de primejdios! Eu am spus totdeauna: Lasă-l în pace pe ştii tu cine: fireşte n-am uitat ce nenorociri ne-a adus, dar e mai bine să nu-l mai dezgropăm! apoi îmi şuieră confidenţial la ureche: Să nu-i mai rosteşti niciodată numele, auzi, niciodată!

De data asta nu-mi dă niciun pfenig. Primesc în schimb o vestă dintr-un postav de uniformă şi o copie de mină a arborelui ei genealogic.

— Asta o să-ţi prindă bine cândva, în viitor, ţie şi băiatului. Să-l păstrezi cu sfinţenie pentru eventualitatea că ăia vin iar la putere. E certificatul tău de ariană. E mai preţios ca orice!

ÎNSEMNARE 8

DINTOTDEAUNA M-A CHINUIT spaima că aş putea orbi. Până şi un ulcior la ochi mă face să-mi pierd minţile.

Bunica nu a făcut tapaj când a aflat că va fi operată de cataractă pe 18 aprilie anul acesta. Fireşte, am sperat că în urma intervenţiei îşi va recăpăta vederea.

Dar n-a fost aşa: cu un ochi vede ca prin ceaţă, iar celălalt este complet mort.

În faţa acestei situaţii m-a cuprins groaza. Disperarea mea purta în ea germenele fricii că într-o zi ar putea să mi se întâmple şi mie acelaşi lucru.

PRAF DE PUŞCĂ ŞI MIERE

ÎN FIECARE AN, cu prilejul aniversării Kaiserului, când scoatem paharele de argint cu emblema regimentului lui Opa, bunica spune:

— Cu siguranţă că după cel de-al doilea urmează şi al treilea război mondial – aşa s-a întâmplat mereu, de la Hanibal încoace!

Bem şampanie împreună cu Erna care serbează cu noi acest eveniment. Când dopul sare din sticlă şi se-aude detunătura, războiul devine iminent.

De câte ori bunica întâlneşte pe stradă un soldat de la aviaţie îl roagă să-i transmită salutări lui Opa, acolo sus, în cer:

— Dacă o merge tot aşa, o să-l vadă ei înaintea mea.

Răsfoim jurnalul de război al bunicului, sortăm cărţile poştale de pe front din 1914 – 1918, aflăm ce a spus Kaiserul după bătălia de la Tannenberg: „Toţi cei căzuţi, în picioare! Avem nevoie de fiecare bărbat!” – avea umor marele Wilhelm. Erna ridică paharul de argint, bem „în sănătatea Kaiserului”, aşteptând nerăbdătoare să ne povestească bunica aventurile ei de pe front.

— Veniţi mai aproape, dacă vreţi să aflaţi ceva despre război.

Îi aduc Ernei scaunul de piele, care îşi avea locul pe vremuri în camera de lucru a lui Opa, şi-l împing cât mai lângă masă.

— Ascultaţi de ce erau în stare femeile în timpul războiului. Pe vremea aceea nu-şi pierduseră încă instinctul de a ieşi cu bine din orice situaţie. Când am fost bolnavă de difterie şi eram gata-gata să mor sufocată – doctorul tocmai se pregătea să-mi facă o incizie în trahee – mama şi-a făcut cruce, a spus: „Doamne ajută!”, mi-a băgat pe gât o linguriţă de miere cu praf de puşcă şi m-am vindecat.

Îşi mai toarnă şampanie şi ne îndeamnă şi pe noi. Bem paharul până la fund.

— Ca femeie, trebuia să profit de prilejul pe care mi-l oferea primul război mondial. După doi ani, până şi cea

mai bună nevastă, cu cea mai fericită căsnicie, tot se plictiseşte. Totdeauna mi-am dorit să merg pe front. Mai întâi am fost soră de caritate într-un spital în Alb. M-au trimis la staţionarul de bătrâne să le spăl şi să le curăţ. Doamne dumnezeule, n-am s-o uit niciodată pe mama Platscheder: în fiecare dimineaţă, mânjită până la gât, înotând în rahat, mama Platscheder din Aligäu. Dar fiindcă o îngrijeam atât de bine mi-au dat în curând tot staţionarul pe mină. Sau biata Mari, tocătoarea de zdrenţe: A murit mai mizerabil decât toate celelalte, din cauza muncii blestemate ia maşina de tăiat cârpe, i-a putrezit toată carnea pe ea, şi-i curgea puroiul din degetele alea otrăvite ca la leproşi, era neagră, neagră, neagră! Ce să mai vorbim de moartea copiilor la staţionarul lăuzelor! Aceste sărmane făpturi muribunde, subponderale! Toţi intoxicaţi cu praf! Familii întregi!

— Atunci a văzut bunica pentru prima oară o adevărată locuinţă de oameni săraci: Am vizitat-o pe Emma cea tăbăcită de praf la ea acasă; o gaură murdară, sordidă, întunecată. Nici nu-i de mirare că se prindeau toate bolile de ea. Dar chiar ele, femeile, erau primele care se înghesuiau să lucreze pe maşini.

Ne relaxăm sprijinindu-ne ceafa de speteaza comodă a fotoliilor, îmbrăcată în huse dantelate, ştim bine că, peste câteva clipe, va trece la primul război mondial. Bunica plânge de fiecare dată când îşi aminteşte de invalizii de la spitalul militar:

— Băieţaşul acela plăpând, şaptesprezece ani, îşi pierduse ambele braţe în luptă contra flancului rusesc de nord. Eram abia de-o zi la staţionar, nu trecuseră decât trei săptămâni de când se dăduse lupta de iarnă la lacurile mazuriene. Eram singura femeie între treizeci de bărbaţi şi trebuia să-i dau băieţaşului să bea din sticlă. Mă aşez pe patul lui şi-l ţin aşa cum se ţine un sugar. Să fi văzut moacele alea de bărbaţi din staţionar, cum au început să se hlizească la mine şi să râdă. Doamne, ce-au mai râs! Şi ce ruşine mi-a fost! Am fost pur şi simplu şocată. Am fugit plângând la doctor şi i-am spus: „Nu mai vreau să fiu soră,

dacă soldaţii au astfel de maniere, şi rid când o biată femeie trebuie să facă aşa ceva!” Ce-am mai plâns! Eram tare mâhnită. Dar şi medicul-şef le-a făcut un tărăboi.

Bunica îşi şterge ochiul cu batista.

— Eram prea delicată, aşa-mi spunea mereu medicul-şef: „Soră Katherina, sunteţi prea delicată!” Grămada aceea de răniţi cu urletele lor, când trebuia să li se scoată bandajele, ah, cât suferam de fiecare dată la smulsul pansamentului şi la vederea rănilor sângerânde! Dar doctoru-mi spunea: „Treaba asta s-o faceţi cât mai repede şi fără să plângeţi, altfel nu sunteţi bună de soră!” Nu ştiam o mulţime de lucruri, dar aceşti oameni, fiecare cu soarta lui, erau acolo, în faţa mea, atât de reali, pat lângă pat, şase în fiecare rând, şi nu puteam să mă opresc din plâns şi văicăreală. Atunci, chiar în camera în care vedeam de băieţaşul acela, un soldat mi-a dăruit o suzetă. Doamne dumnezeule, ca să ştiţi şi voi, aşa erau soldaţii!

Şi pentru că la episodul acesta îi pun mereu aceeaşi întrebare, bunica povesteşte mai departe nelăsându-mă s-o întrerup:

— Asta m-a impresionat foarte mult. De atunci sunt împotriva războiului, deşi îi înţeleg pe bărbaţii care spun că războiul îi oţeleşte. Primul război m-a călit atât de tare, încât în al doilea mulţi şi-au găsit un sprijin în mine şi sunt sigură că şi în al treilea aş fi mai dârză decât tineretul de azi. Când mă gândesc la toate astea ochiul meu orb nici nu mai contează atât de mult: Am văzut destule, am făcut totdeauna ce-am vrut şi dacă azi pot sau nu să citesc ori să scriu, e totuna.

Erna dă aprobator din cap. În memoria bunicii stăruie până în cele mai mici amănunte episodul acela, când a pornit la drum să-şi caute fratele. Mai bea o gură de şampanie. Bunica se aşază mai bine în fotoliu şi începe:

— Gunter, mezinul, zăcea rănit la Königsberg. Eu nu ştiam altceva decât „soţul meu e aşa, soţul meu e pe dincolo” – acum era departe în Franţa.

Schiţează o mimică cu care vrea parcă să alunge replica mea dezaprobatoare, la care eu renunţasem de

mult. Erna şopteşte în spatele palmei puse la gură:

— În vremurile alea soţii nu erau pe primul plan. Bunica îi ia vorba din gură:

— Dar fratele meu! îţi dai seama, rănit la Königsberg! Dumnezeule! De cel puţin şase săptămâni nu mai ştiam de el. Tata mergea încoace şi-n colo, încoace şi-n colo; grele zile, grele nopţi! Chipul palid, lipsit de expresie al mamei! Şi niciunul nu lua o hotărâre. Tăcerea asta putea să le înnebunească. Cineva trebuia să acţioneze.

În dimineaţa următoare bunica găseşte soluţia:

— Când m-am trezit ştiam ce am de făcut. Peste noapte mi-am pus la punct strategia. Tata subvenţionase inaugurarea unei secţii la spitalul de front din Königsberg. El nu putea sau nu voia să recunoască, că aici trebuia căutată soluţia.

Bunica era o fire aventurieră şi ardea de curiozitate. Nu doar sentimentul ei familial o mina în război. O priveam pline de admiraţie.

— Tata s-a împotrivit. Nu putea admite ca o femeie să plece de capul ei pe front. A trebuit să mă impun, de dragul fratelui meu. În sfârşit, am obţinut aprobarea lui şi autorizaţia specială pentru călătoria la Königsberg. Eram fericită. Femeile care aveau posibilitatea să vadă cu propriii lor ochi războiul, erau păsări rare. Celelalte nu au cunoscut decât nişte băieţi răniţi, simpli soldaţi.

În câteva ore şi-a făcut bagajul.

— Mă temeam că papă s-ar putea răzgândi. Am plecat ca din puşcă!

Înarmată cu actul de donaţie al străbunicului şi cu o recomandare specială din partea medicului-şef, în care acesta evidenţia spiritul ei de sacrificiu, cu ultima scrisoare de pe front a lui Gunter „lângă inimă”, bunica a pornit spre câmpul de luptă.

— Eram îmbrăcată într-un costum simplu de voiaj din camgarn gri-argintiu, şi cu o bluză albă; pe cap cu o pălărie tot gri de voiaj la care purtam o voaletă cu picouri mărunte în aceeaşi culoare, mănuşi glacé gri, ciorapi şi pantofi negri. Îmi luasem în geantă trusa cu ruj, săpun,

pasta şi periuţa de dinţi, mănuşa de prosop pentru baie, apă de colonie, şi cămaşa de noapte, atât. În geamantan două schimburi de lenjerie de corp, săpun de rezervă, două bluze, étui-ul de manicură, hipermanganatul împotriva infecţiilor, un pachet de „strictă utilitate pentru soldaţii noştri pe front” – hârtie igienică germană –, bineînţeles marmelada de măceşe, fiartă de mine, o caserolă cu carne conservată, lebărvurştul de casă, untura de porc pentru Gunter şi o pernă de voiaj cusută cu mina mea special pentru rănitul nostru, pe care am brodat cuvintele: „Acea naţiune va câştiga al cărei consum de alcool este minim!” – o maximă a Kaiserului extrasă dintr-o cuvântare ţinută în faţa corpului de armată german. Deasupra textului am aplicat un vultur cu aripile desfăcute. Mama mi-a dat o ilustrată superbă cu trei fetiţe în aşteptare.

Şi iată-ne deci în drum spre răsărit, tronând pe scaunele noastre confortabile: Berlin, Frankfurt pe Oder, Posen, Hohensalza, Allenstein, Insterburg, Königsberg.

— Călătoria a decurs fără incidente, toţi se purtau plini de respect faţă de mine. Găsesc spitalul, îl găsesc pe Gunter – dumnezeule, nici nu mă mai cunoaşte –, îi las merindele acolo… Ce găseşti de râs în asta, Frănzla, îţi închipui că mi-a făcut plăcere după o călătorie atât de lungă, el să nu observe nimic, atât de grav era săracul!

L-a lăsat acolo cu alimentele, să rămână unde e.

De aici încolo, Erna şi cu mine trebuie să recunoaştem că ne cam lipseşte instinctul războinic, fiindcă n-am fi fost în stare să folosim ca ea prilejul de a simţi în nări mirosul aspru al câmpului de luptă:

— Nu puteam să mă mulţumesc doar cu atât şi să fac cale întoarsă; ca soră de caritate era de datoria mea să mă informez la faţa locului, chiar dacă tu, Frănzla, mă priveşti cu atâta suspiciune!

Trag de sub masă taburetul brodat; Erna îşi întinde picioarele pe el.

— Era în 17 septembrie 1915, după retragerea ruşilor. Ofensiva încetase de mult, de aceea armata putea să înainteze pe urmele lor, până la lacurile mazuriene.

Călătoresc până la Angerburg, rămân peste noapte la Schirwind, întâlnesc o pereche de bătrâni, singurii supravieţuitori ai oraşului bombardat, îmi fac o cafea.

Bunica scoate din teancul de corespondenţă o ilustrată.

— Uite-mă aici, fotografiată de Kühlewind, fotograful curţii şi totodată fotograf de război, elegant, nu? 1915 în Pillkallen. Citeşte pe verso-ul vederii: „20 septembrie 1915, am vizitat paisprezece morminte de eroi germani, ora 13 şi zece”.

Noaptea următoare ajunge la Stalluponen, înnoptează într-o casă bombardată fără acoperiş.

— Uite cartea poştală, o întoarce, citeşte: „Vizitat piaţa, ora 5 şi zece”.

A doua zi e la Eydtkuhnen.

— Mi se fură geamantanul, dar mai am în geantă periuţa, pasta de dinţi şi cămaşa de noapte. În mână ţin o schijă masivă de grenadă. Asta e.

Ne arată presspapierul prelucrat din schija găsită la lacurile mazuriene. Pe postamentul de metal e o etichetă: „Schijă de grenadă de la atacul asupra ruşilor, Angerburg, găsită la 18 septembrie 1915, ora şaisprezece şi treizeci şi cinci”. În compartiment se urcă un soldat tânăr cu un trandafir roşu în mână. Bunica intră în vorbă cu el, îi spune printre altele: „Am venit aici să-mi văd fratele”, şi când coboară, soldatul îi dă trandafirul ca talisman.

La Eydtkuhnen trebuie să-şi întrerupă călătoria. Staţie de graniţă. Acolo e Rusia, îi arată domnul şef de gară. Erna şi cu mine simţim un nod în gât, totul trebuie să fie îngrozitor de întins, de pustiu, de vast. Acum bunica vorbeşte cu domnul şef de gară, acesta spune: „Dacă-mi permiteţi, v-aş da un sfat, să nu luaţi primul tren, să mai aşteptaţi”.

Aşteaptă. Soseşte trenul următor şi cine coboară din el, nerăbdător să ajungă în stepa rusească, să-şi mai dezmorţească puţin picioarele? Kaiserul! Coboară vioi, e foarte distins în ciuda călătoriei obositoare, foarte simpatic şi mai ales e ceea ce se cheamă un bărbat bine; ce vreţi,

Kaiserul. O vede pe bunica ţinând într-o mină trandafirul, în cealaltă schija de grenadă, şi ce-i spune? – „Dar dumneavoastră, ce căutaţi aici?” Bunica nu se pierde: „Trebuie să învingem, maiestate!” El dă să-i sărute mâna, ea găseşte iar replica cea mai bună: „Ce preferaţi, maiestate, grenada sau trandafirul?” şi face o mină dulce de copil: „stingă sau dreapta?” Şi el spune: „De la dumneavoastră, trandafirul”. Maiestatea sa mărşăluieşte cu trandafirul roşu spre imperiul rusesc.

COLŢURILE

— DA CU PENSULA printre colţuri!

Stau cocoţată pe scară şi curăţ blazonul familiei sculptat în lemn care este fixat deasupra uşii.

— Stejar german, masiv, îmi strigă bunica de jos.

Blazonul lui Opa are două colţuri în plus, asta înseamnă că e din vremea cavalerilor rătăcitori, casta celei mai vechi nobilimi.

Îmi aruncă de jos cutia cu lac de mobile; abia la a treia aruncare reuşesc s-o prind.

Prin toată atitudinea ei, bunica a fost întotdeauna un fenomen de verticalitate.

— La noi nu exista să mergi strâmb, să stai strâmb, niciun lucru nu era strâmb. Toate drepte ca luminarea. Aşa am fost educaţi. Şi dacă se întâmpla vreodată să-mi pierd timpul cu o carte, mamei îi sărea imediat ţandăra. Să stai degeaba şi să citeşti, aşa ceva nu s-a pomenit la noi. Mama nu ne slăbea o clipă din ochi. Mereu neobosită, mereu la pândă. Nu-mi permiteam să lâncezesc o secundă, imediat mă punea la treabă, de-mi ieşeau fulgii! Nu cunoşteam „timpi morţi”, cât era ziua de mare.

Frumos, dacă eşti făcut pentru asta…

1898		1982	
6, 00	Scularea	6, 00	Scularea Strânsul patului
6, 15	Spălarea cu apă rece	6, 15	Deschidere a feres trelor la

			dormitor
6,20	Îmbrăcarea, strânsul patului	6,20	Spălarea oalei de noapte
6,45	Micul dejun	6,55	Ştirile pentru cei mici
7,00	Drumul spre şcoală	7,00	Cafeaua Ştirile de dimineaţă
7,15	Slujba religioasă la începerea orelor	7,30	Făcutul patului de zi Închidere a ferestrelor din spate Deschiderea ferestrelor din faţă
8,00	Orele de curs	8,00	Spălatul veselei de cafea
		9,00	Baia
10,00	Recreaţia	10,00	Pauza Picioarele în poziţie ridicată
		10,15	Curăţenie în camere
		10,45	Pe timp frumos scurtă plimbare în jurul blocului Cumpărături la băcănie
1	Termina	11	Masa de

2,00	rea cursurilor	, 30	prânz		
12, 15	Masa de prânz	, 30	12	Drumul spre casă o plimbare în jurul blocului	
12, 45	Plimbare cu mama	,00	13	Siesta de după masă Picioarele în poziţie ridicată	
13, 45	Drumul spre şcoală				
14,00	Orele de curs	,00	15	Cafea cu fursecuri	
		, 20	15	Spălarea veselei de cafea Preparare a cinei Eventual vizită	
16,00	Terminarea cursurilor				
16, 15	Cafea caldă cu pline cu unt				
16, 30	Cumpărături cu mama	, 30	16	Pregătire a cinei	
17, 30	Lecţiile pentru acasă sub supraveghere	, 30	17	Picioarele în poziţie ridicată	
18, 30	Cina	,00	18	Cina	
19,00	Culcare – adormita	,00	19	Somn	

imediat

E vorba aici de formarea unei atitudini de viaţă, de o continuă revigorare şi întinerire, ce nu poate fi atinsă decât prin punctualitate şi disciplină.

— Dacă această disciplină nu ţi se dă de acasă, cura să ajungi la un sentiment patriotic? Iată cauza catastrofei actuale! Cum să-şi iubească o mamă cu adevărat copilul, dacă nu-l naşte în chinuri? Cum să căleşti un copil, dacă îl speli de mic cu apă caldă? Cum să înveţi azi un tânăr să pună mina pe armă, dacă nu a învăţat nici măcar să se trezească punctual ca un soldat? Raportarea la viaţa militară îşi pune pecetea pe imaginea unui om. Germanul este prin firea lui ca un lac fără fund, de aceea trebuie să i se dea o formă precisă!

Ramura arborelui genealogic pe care stăm este de oţel. Încă din primele luni de viaţă bunica a fost călită, conform principiului natural, prin băi reci. Nu-şi aminteşte să fi venit în copilărie în contact cu apa caldă. Doar mama ei mergea o dată pe săptămână la baia turcească din Betburg, acolo se făceau băi calde.

Odăile lor nu erau niciodată încălzite.

— Copiii de azi sunt crescuţi ca în seră. Nici nu-i de mirare că au ajuns să degenereze ca plantele din cauza tratamentului artificial şi a stropitului intensiv.

De mică îşi cunoştea îndatoririle: Noi am fost lăsaţi de la dumnezeu aşa, drepţi: copilul se foloseşte de exemplul părinţilor ca să în înveţe cum să-şi folosească darurile. Părinţii noştri au fost oamenii cei mai severi şi cei mai cinstiţi. De neclintit! Consecvenţi în îndrumările lor! Binele ne-a intrat în sânge, vezi, asta înţeleg eu prin educaţie.

Să faci binele în mod voluntar şi să ocoleşti răul! Să nu te încovoi niciodată! Să nu te laşi îngenuncheat! Plimbări de două ori pe zi! Cu bastonul între umeri – drepţi ca luminarea! Sugarii să doarmă în scutec! Copiii în perioada de creştere să doarmă numai pe spate! Mâinile întotdeauna deasupra cuverturii! Elevi: Mâinile pe bancă!

Răul îşi arată colţii de timpuriu!

Copilăria bunicii nu a fost năpădită de bălării şi a dat doar muguri aleşi. Nicio buruiană! Viaţa e arta renunţării! Să-ţi refuzi mereu câte ceva, totul! Să nu te bucuri de nimic! Să nu-ţi permiţi nimic! Să exersezi duritatea! Şcoala mersului pe jos! Să nu-ţi exteriorizezi sentimentele! Copiii n-au ce căuta în societatea celor mari! Copiii nu trebuie lăudaţi niciodată!

Scaune regulate! Igiena digestiei! Evacuarea în fiecare zi la şapte dimineaţa! Nu se mănâncă şi nu se bea nimic între mesele principale, nici apă; ca să nu-ţi strici pofta de mâncare! Circulaţia perfectă! Metabolismul perfect! Refuzul preparatelor la grătar! Control riguros! Niciun fel de rafinament! în fiecare recreaţie: exerciţii fizice! Supraveghere permanentă! ¿Aerisire! Igiena jucăriilor! Sterilizarea lor din timp în timp! Hainele de joacă se fierb! Nu orice fel de joc e util. Selecţionarea jocurilor şi supravegherea lor! încălcarea dispoziţiilor se pedepseşte! Nicio îngăduinţă pentru jocul de-a teatrul! Fantezia nesănătoasă trebuie îngrădită! Jocuri serioase!

Băi reci! Vacanţe scurte. Excursii în familie! Nicio abatere de la drumul drept! Bărbia sus, capul sus! Cinstea înainte de toate! Cinstit şi drept! Părul strâns! Să nu fluture nicio şuviţă pe obraz! Bretonul interzis! (Bunica a descoperit că în magazine se vând bretoane false, care se prind cu o sârmuliţă). Atenţie la mişcările inutile ale mâinilor! Când se vorbeşte, nu se gesticulează! Nu se râde cu glas tare – se zâmbeşte doar! Pentru asteniile pubertăţii se recomandă: gimnastică, gimnastică! Obligatoriu pentru fiecare copil în creştere: Niciodată nu va sta lungit pe pat, dacă e treaz sau pe jumătate treaz! Dimineaţa: Scularea la comandă! Ordonat şi curat! Spatele drept! Respectul faţă de sine! Hărnicie! Ţinută demnă! Orice pedeapsă e justă, nicio palmă nu e în plus! Copilul pedepsit trebuie să ceară iertare! Răul trebuie să se distrugă prin el însuşi! Orice defect se combate! Spovedania! Băţul! Cu elan! Fără odihnă! Corecţie! Spirit german! Ireproşabil, fără cusur! Răspundere! Trezirea instinctelor soldăţeşti în fiecare

individ!

— Da, aşa era pe vremea mea. „Viaţa ne oţeleşte, spunea tata, ne face de oţel!” Bunica repetă propoziţia accentuând cuvintele şi îşi înalţă capul să vadă dacă dau bine cu pensula.

Azi îmi dăruieşte un bilet de intrare la „Carnavalul bătrânilor”, care a avut loc astă-primăvară şi zece mărci. Plec. Am uitat, mi-a dat voie să iau şi o pensulă pentru acasă.

ÎNSEMNARE 9

APARŢIN UNEI SPECII de insecte devoratoare, dominate de femele grase şi puternice regine, care se hrănesc cu urmaşele lor plăpânde, de îndată ce acelea s-au înmulţit, asigurând astfel continuitatea speciei.

Fiicele îşi trăiesc toată viaţa într-un fel de exil, de frica mamelor.

Când le sună ceasul, totul se răstoarnă cu sasul în jos. Obosite de disputarea masculilor şi epuizate de creşterea larvelor, fiicele se oferă de bunăvoie să fie devorate de mamele lor. Sunt mature pentru ultima contopire cu supravieţuitoarele.

În timp ce notez aceste gânduri, bunica mea de nouăzeci şi patru de ani, pe jumătate oarbă, stă la plită şi-mi prepară o omletă cu sparanghel şi unt. E de părere că arăt prost pentru că mă hrănesc la ore neregulate şi insuficient.

O mărturisire: Ar fi nedrept dacă n-aş recunoaşte că de când mă ştiu, cea mai bună mâncare am mâncat-o ia bunica.

APĂ ŞI FOC

MAI ÎNTÂI AVEM SPERANŢE.

Stăm şi aşteptăm:

Ca de obicei – nimic.

Atunci, simt nevoia să mă ridic.

În definitiv, zicem noi, Pia ar trebui să-i mulţumească lui Dumnezeu că are o soră la care găseşte întotdeauna o cafea; în genunchi ar trebui să se târască, dar cu ea nu mai e nimic de făcut.

Afară bate un vânt cumplit. Stau şi mă uit prin fereastra întredeschisă, ca să nu intre frigul în cameră; atât ar aştepta Pia.

Bunica se duce la telefon şi o sună pe fata surorii ei: Ce face Pia de nu mai vine. Fata ei nu ştie pe unde umblă maică-sa. E tipic pentru ele.

Eram naivă, dacă propuneam să sunăm direct la Pia acasă, pentru că asta ar fi fost calea cea mai comodă.

Aşteptăm în continuare, până sună telefonul. Pia are obrăznicia să întrebe dacă să mai vină sau nu. Afară s-a lăsat ger. Şi-apoi mai are şi un genunchi umflat.

La toate astea bunica îi răspunde, pe bună dreptate, că aşa păţesc femeile care se scaldă la tinereţe în pielea goală şi ne fac să aşteptăm ore-n şir. Îi trânteşte telefonul.

Sună din nou. Pia ne anunţă că lasă totul baltă şi vine. Bunica mormăie printre dinţi: Vreau s-o văd şi pe asta.

Pia se plânge că bate un vânt îngrozitor.

Bunica o asigură că am remarcat şi noi şi închide telefonul.

Stau la pândă. Bunica e convinsă că telefonul Piei a fost doar o formalitate, deoarece „stricata asta” mai mult ca sigur că o să-şi scutească drumul până la cofetărie şi banii pentru prăjituri. Îi spun intrigată că am cumpărat destule prăjituri pentru noi trei: doar e vorba de „principiu”.

Principiul este că Pia profită de bunica.

Sună din nou să ne spună că e deja pe scară, în drum spre noi. Bunica o face mincinoasă; şnurul telefonului nu poate fi atât de lung. Pia ripostează că nu a minţit niciodată. Bunica pune indignată receptorul în furcă.

Trebuie să-mi îndeplinesc cu şi mai mult zel misiunea de cercetaş.

În sfârşit, pot să raportez. Pia îşi face apariţia, la capătul străzii, târând un picior. Coteşte în dreptul cafenelei, unde se vând prăjituri. Umbrela şi-a prins-o de spate cu bretelele rucsacului. Vântul suflă cu atâta furie încât o ia pe sus.

Bunica se repede la telefon şi o anunţă pe fata Piei, că mama ei a fost reperată. Fiica s-a liniştit. Musafira noastră aşteaptă nehotărâtă în faţa casei. Bunica îmi ordonă să strig fără jenă pe deasupra acoperişurilor: Tante Pia, eşti aşteptată!

Vizavi, priveşte cineva pe fereastră. Pia se smuceşte din tot trupul şi sună.

Mă duc să-i deschid. Intră oftând. Se scuză că iar trebuie să mă deranjeze. O eliberez, în partea de sus, de umbrelă, de cârjă, de curelele de piele, de fluierul prins de un şnur în jurul gâtului, de palton; în partea de jos, de două obiecte indefinibile prinse cu catarame de pantofii ei. Seamănă cu nişte instrumente de tortură prevăzute cu zimţi ascuţiţi la tălpi. Aceste încălţări şi le-a făcut după modelul bunicii, pentru că ea nu are niciodată idei, iar sora ei mai mare ştie întotdeauna ce e practic. Chiar acum îi cad ochii pe sirena de buzunar pe care o foloseşte bunica, atunci când vrea să traverseze strada. Pia declară imediat că fluierul atârnat de gât e demodat.

Precis o să-şi cumpere chiar mâine una la fel.

Ne enervăm că n-am ascuns la timp sirena de buzunar, ca să n-o vadă.

Acum o despăturesc de tante Pia, o răvăşesc de tot şi apoi trebuie să mă trudesc să-i pun la loc toate părţile componente de la talonete până la mânecuţele negre şi toate astea în prezenţa bunicii, care are mult mai multă nevoie de ajutorul meu pentru că stă acum în holul întunecat şi nu vede „absolut nimic”. O sprijin pe tanti Pia de perete să nu cadă şi mă reped la bunica fiindcă s-a lovit de ceva.

Deodată, sora ei începe să ţipe că e gata să se prăbuşească. O aşez pe bunica pe canapea, dar nu vrea deloc să şadă; o domină pe Pia din priviri ca să se potolească odată. O trag după mine pe musafiră, împreună cu cârja ei şi o depun pe scaunul acela incomod fără braţe, pe care e pedepsită să stea de fiecare dată. Mă întorc clin nou la bunica, pe care o enervează canapeaua şi o aşez pe tronul ei, le servesc prăjituri şi cafea, atentă să le

mulţumesc pe amândouă. Apoi începe conversaţia: TANTE PIA: E un polei pe stradă…

BUNICA: Trebuie să te ţii mai bine pe picioare.

TANTE PIA: Mi-e frig, mi-e frig.

BUNICA: Îmbracă-te mai bine şi fă mai multă mişcare.

TANTE PIA: Ştii doar că nu mai pot să mă mişc. Mi-e frig, mi-e frig.

Mă învârt în jurul lor ca un titirez, le servesc. Mersi, spun, mersi şi oftează.

TANTE PIA: Mi-ai pus şi zahăr?

BUNICA: Aşa-i că mi-ai pus zahăr?

(Acum încearcă Pia să o întreacă pe bunica la capitolul neajutorare, dar nu-i merge – asta e specialitatea noastră!)

TANTE PIA: Mi-ai pus şi lapte?

Îi răspund că nu ştiu cât obişnuieşte. Bunica oftează uşurată şi devine deodată vorbăreaţă:

— Ce noroc c-o am pe Frănzla, fără ea aş fi fără mâini şi fără picioare!

Ştim amândouă că „măgăriţa asta de Pia” îşi bate joc întruna de fiică-sa, deoarece aruncă mâncarea pe care i-o pregăteşte zilnic biata femeie.

Acum spun amândouă deodată:

— Nu vrei să-mi mai amesteci puţin cafeaua?

Amestec şi-i ofer bunicii ceaşca, pentru că azi e total oarbă şi pentru că tante Pia nu va înţelege niciodată că a avea artroză e o nimica toată pe lângă a fi orb şi a avea pe deasupra şi artroză.

— E bună prăjitura, de unde e? întreabă Pia obraznic şi-şi pocneşte oasele.

— De la Schöne, ca de obicei, îi răspund.

— Ah da, spune Pia şi tace.

Bunica izbucneşte într-un acces de vorbărie, pentru că noi ne distrăm de minune când „Pia îşi ţine gura”. Povesteşte despre tatăl lor, ce bărbat era, un om de aur, un negustor galanton ca un rege; zece pfenigi să fi câştigat, îi lăsa intermediarului o jumătate de pfenig, dar azi, sulurile

de hârtie igienică sunt atât de lejer înfăşurate, încât plăteşti şi aerul din ele. Apoi trece pe nesimţite la cele două milioane de trântori, care nu vor să muncească şi la celelalte milioane care umplu sanatoriile fără să-şi facă niciun scrupul din asta, ceea ce duce inevitabil statul la faliment.

O priveşte insistent pe soră-sa, care a profitat destul de pe urma artrozei. La cei optzeci şi opt de ani ai ei a fost „spitalizată” de nouă ori mai des decât bunica: „La optzeci de ani eram ca o fată mare” îi dă peste nas nonagenara. „Ăştia trimit ia tratament oameni care n-au nici pe dracu’!”

Din cine ştie ce motiv Pia nu se lasă azi prinsă în joc. Mănâncă şi spune:

— Mai dă-mi o bucăţică!

Îi dau. În aceeaşi clipă bunicii îi cade o firimitură pe jos, chiar sub scaunul Piei. Musafira noastră nici n-apucă să înghită că trebuie s-o ridic de pe scaun şi să înlătur corpul delict.

Când ne aşezăm din nou, Pia spune pentru a suta oară:

— Ce se aude?

E soba cu gaz care o costă pe bunica o sută de mărci pe lună „cum mă vezi şi cum te văd”. Oricum pe Pia încălzirea o costă mai puţin, pentru că foloseşte petrol şi nu face foc decât într-una din cele cinci camere ale ei, dar oricâtă economie ar face, tot îşi iau ei partea leului pentru curentul electric sau pentru telefon, gangsteri, nu alta, de consumi sau nu tot aia e, şi firul telefonic costă o avere, lună de lună!

— Trebuie să renunţi la el, e de părere bunica.

Pia e dezolată că în acest caz nu ar mai avea posibilitatea să discute cu nimeni.

— Mereu vii cu aceeaşi placă, singurătatea ta, toate cunoştinţele tale ştiu asta, nu faci decât să te repeţi. Pe vremuri am trăit foarte bine şi fără telefon, i-o retează bunica scurt.

Pia tace şi amestecă în cafea. Mi se face frig.

— Ce picură? întreabă ea deodată.

— N-are niciun rost să o ţii întruna cu robinetul ăsta care picură, dacă picură, picură şi basta, se răsteşte bunica la ea.

Amestecăm. Pia îşi aminteşte că şi-a pierdut un cercel acum doisprezece ani. Bunica nu are răbdare s-o mai asculte, pentru că nu învaţă odată „să gândească”; ce s-a dus, s-a dus. E o risipă de energie prea mare să te mai gândeşti după un deceniu la un lucru pierdut.

O întreb pe tante Pia ce mâncare i-a mai gătit fiica ei. Nu ştiu că, începând de azi, îşi primeşte „mâncarea pe roţi”.

— Supă de orez, conopidă cu orez şi jumări de ouă, sufleu de orez, un menu „ton sur ton”, spune Pia.

Şi bunica s-a plâns la rândul ei de acelaşi lucru, dar acum îşi iese din fire:

— Şi de ce, mă rog, ar trebui s-o duci tu mai bine!? Orez, orez, orez! Ai să vezi, orez în fiecare zi. Toţi avem acelaşi regim: Copilul lui Frănzla, bietul mormoloc, tot asta mănâncă la cămin, tu, eu, foarte bine, toţi germanii să mănânce aceeaşi mâncare!

Bunica se ambalează. Pia trebuie să meargă la toaletă. Se uită în jos şi constată că planşeul are valuri. O însoţesc la baie. În acest timp, bunica s-a ridicat singură, deoarece trebuie şi ea să meargă la toaletă şi e gata să cadă lângă fotoliu. O prind la timp şi o duc până la baie. Trebuie să aşteptăm la uşă, până termină Pia şi bunica îi strigă:

— Lasă jos capacul!

Iată şi catastrofa: tante Pia deschide brusc uşa şi ne răstoarnă, stricata! Toate trei zăcem moarte de frică pe covoraşul din vestibul. Oftaturi, gemete şi reproş după reproş.

— Mi-am pierdut cunoştinţa! spune bunica. Tante Pia ţipă că de-acum încolo n-o să mai poată umbla de loc.

E o plăcere. Nu ştiu ce să fac mai întâi. Mă hotărăsc să încerc una din figurile clasice de prim ajutor. În sfârşit, o pun pe picioare mai întâi pe bunica, abia reuşesc, nu vrea, se lasă greu, ia pe furiş bastonul şi bate în podea.

Aha, doamna Wirsing! A şi venit, ageră ca o nevăstuică şi tot în capotul ei roz. Le culegem pe cele două de pe jos; îşi ţin răsuflarea ca să se facă şi mai grele, şi, până la urmă, reuşim să le aşezăm alături pe canapea. Îi mulţumesc doamnei Wirsing. Ea mă asigură că urmăreşte de la ea, de jos, tot ce se petrece la noi, că are mereu urechea atentă la bunica; toate astea fac parte de-acum din viaţa ei.

Stăm din nou în jurul mesei.

TANTE PIA: Acum o săptămână m-am lovit rău de tot, când m-am împiedicat de piciorul scaunului.

BUNICA: Şi eu, ieri, când a sunat telefonul – chiar tu erai – şi am căzut peste măsuţă. TANTE PIA: Dar, uite-te aici, piciorul. E vânăt tot.

BUNICA: Asta nu-i nimic pe lângă lovitura mea de la cap. Şi azi mai am ameţeli. Sunt între viaţă şi moarte.

Cele două sunt ca doi luptători prinşi într-o bătălie ciudată. Fiecare se teme să nu fie mai prejos când e vorba de lovituri.

Stăm aici laolaltă, amestecăm şi suferim. Bunica bolboroseşte că e obosită. Tante Pia devine deodată vioaie şi îi aminteşte:

— Ce frumoasă copilărie am avut noi, nu-i aşa? Minunată! Şi Crăciunurile noastre, nimic nu le întrece.

Dar n-avem chef să auzim asta de la un „outsider”, nu putem să-i iertăm echipamentul de motociclistă, salopeta de piele; nu, casa ei părintească nu putea să fie aceeaşi cu cea a bunicii. De aceea îi şi spune tăios:

— Fii atentă la ceaşcă, e ultima!

— Doamne, dumnezeule, ce părinţi am avut! începe din nou Pia.

— Linişteşte-te odată, şi nu-ţi mai roade unghiile într-una! o apostrofează bunica.

Din cauza nervilor Pia nu-şi poate stăpâni mişcările. Umerii îi zvâcnesc tot timpul. Mai sorbim o ultimă gură de cafea.

— Stările astea depresive, oftează ea.

— Nu ştiu ce-s alea stări depresive! Bunica o înruntă din nou, dar tante Pia tot nu dă semne de plecare.

Mă tot gândesc ce am putea face.

Privirea îmi cade pe un album de fotografii. Iată soluţia. Ne aplecăm asupra frumoaselor poze de altă dată.

Într-o fotografie sunt cele două surori, în picioare, lângă bicicletele lor. Stau ca nişte figuri de ceară, una mai frumoasă decât alta. Poartă pălării mici, bluze sport cu guler înalt, fuste plisate, ciorapi şi pantofi de culoare închisă. Fotografia e din anul 1902. Tante Pia spune că aude sunete de harfă.

E rândul meu să oftez când mă gândesc că odinioară se certau pentru rochia cea mai frumoasă şi azi lupta se dă pentru cine cade mai adânc în prăpastie.

Bunica se înverşunează să dea foile mai repede, pentru că ştie ea o fotografie în care apare ca logodnică şi e, fără discuţie, mai frumoasă decât sora ei. Poza datează din anul 1905. Poartă o rochie de tafta neagră, o pălărie cu boruri mari. pe piept un fel de stea din pene şi în mână un manşon ca o pasăre înfoiată. Pe lângă ea, Pia pare o şcolăriţă într-o rochie sobră, de culoare închisă, cu un guleraş simplu.

Tante Pia aude iar sunete de harfă când dăm foile înapoi, dar degeaba, nu se mai poate schimba nimic. Ne aflăm în anul 1914. Studiem cu atenţie o poză în care apare străbunicul la nunta de argint, în faţa unui secretaire, încărcat de sus până jos de fotografii şi picturi, reprezentând pe toţi membrii familiei. Deasupra atârnă un arbore genealogic. Îi cunoaştem pe toţi. Bunica îi explică Piei, de ce nepotul nelegitim al cumnatei ei nu poate să fie continuatorul arborelui genealogic:

— Adevăratul continuator este şi va rămâne nepotul legitim al fratelui meu. Celălalt copil, deşi poartă numele părinţilor noştri, nu va fi niciodată continuatorul legal.

Pia mai vrea să arunce o ultimă privire pe fotografia care o face să audă sunete de harfă, cum însă bunica o refuză – tocmai am ajuns la izbucnirea primului război mondial – aceasta îi reproşează supărată:

— Chestia asta cu continuatorul arborelui genealogie ai spus-o de o sută de ori!

Atunci bunica îi povesteşte pentru a o mia oară – sora mai mică trebuie s-o asculte, pentru că e „musafir” – că pe terenul de joacă, băieţii au tăiat până şi banca cu fierăstrăul. Pia cască şi tace. Bunica trece repede peste fotografia care o înfăţişează pe sora ei cu monoclu, baston, bârzoi şi lănţişor de aur la gleznă. Eu mor să mai văd o dată poza asta, care m-a fascinat de când eram copil, dar degeaba.

Evit să mă uit la tante Pia să nu-i întâlnesc privirile.

Ne aflăm în anul 1925. Amândouă sunt de mult căsătorite; a trecut şi primul război mondial. Amândouă sunt de părere că moda e în declin. Una poartă un *troisquarts* în formă de sac, cealaltă un fel de cazacă, ambele cu imprimeuri stridente.

Pe cap au pălării mari, rotunde, la fel cu feţele lor.

Da, da, aşa e, rostesc într-un glas: a fost şi s-a dus. Asta era ultima lor poză împreună. Străbunicul avea mania fotografiilor, de aceea chema fotograful la fiecare ocazie. Altfel n-ar fi avut bunica o arhivă atât de bogată.

Acum am prilejul să văd poza cu tan te Pia din vremea când fusese deja renegată de ai ei. Pe bărbatul acela străin, un actor oarecare, l-a tăiat bunica din fotografie. Nu se vede decât un picior insistent, împins înainte între gambele Piei.

Pe ăsta bunica n-a avut cum să-l taie.

Pia oftează. În poză arată ca o vampă, are buzele negre, părul platinat, pieptănat în onduleuri mari cu cărarea într-o parte; trage dintr-un ţigaret lung. Bunica dă foaia cu atâta violenţă încât o rupe. Tresărim.

Le privesc pe amândouă. De fapt sunt la fel ca şi înainte, doar puţin mai chircite şi consumate de viaţă. Apoi trecem la „mormintele copiilor”, cel al frăţiorului, „îngeraşul” – amândouă îşi şterg ochii – urmează poza cu mormântul primei fetiţe a Piei. Cea bună, pentru că e moartă:

— Ce copil excepţional, Doamne, de ce a trebuit să piară?

Înţelegere trecătoare între cele două; respir uşurată.

Moartea micuţei Lottchen mă consolează. Aflu cu această ocazie că un adevărat mormânt de copil înfăţişează întotdeauna o mamă cu un prunc în braţe, aşezată pe un sarcofag.

Privim şi alte fotografii cu morminte: Iat-o pe străbunica, deasupra ei e străbunicul, alături fratele Gunter, căzut în primul război mondial şi poze cu mormântul lui Opa, deasupra va fi îngropată bunica. Din nou micuţa Lottchen, lângă ea o vor pune pe fante Pia, să vadă cealaltă fiică cu cine o să rămână. Bunica nu se mai satură privind mormântul lui Opa. Observ pe chipul ei un zâmbet fugar, parcă s-ar bucura că o să-l întâlnească. În fond e de şaptezeci şi şapte de ani soţia lui, cum să nu se bucure că vor fi din nou pereche.

Pia, în schimb, o să zacă acolo, fără bărbat, pentru că a divorţat.

— Ce îngrijorat era bărbatul ăsta bun al meu! Bunica zâmbeşte. Termină odată cu unghiile alea de tigroaică, Pia! Când i-a bătut ceasul îşi făcea griji pentru mine: „Ce-ai să te faci, fetiţo, repeta mereu, ce-o să se întâmple cu tine?” I-am răspuns: „Ori mă tocmesc bucătăreasă la popi ori mă duc la vaci, oricum trebuie să mulg şi eu ceva!” A murit râzând în braţele mele.

Pia îşi aminteşte că acolo sub cuvertură se află televizorul, dar bunica trage puţin învelitoarea şi spune:

— La mine n-ai să auzi lătrăturile mitralierelor din Beirut.

Tante Pia bombăne că a fost o proastă şi a lăsat acasă prăjitura aia mare cu prune; ar fi trebuit s-o aducă. Apoi întreabă:

— Îmi daţi şi masa de seară?

Bunica îi spune că nu. A invitat-o doar la cafea. Nu are în casă decât o conservă de peşte; o îndoapă pe Frănzla cu peşte, e plină de atenţie faţă de mine.

— Ştii foarte bine că nu mănânc peşte din conservă, nimic din conservă! îi răspunde Pia.

Şi iată că acum la sfârşit simt amândouă nevoia să-şi arunce în faţă tot veninul adunat.

BUNICA: Poţi să-ţi păstrezi prăjitura, ia-o cu tine în groapă!

TANTE PIA: Oricum nu puteam s-o car cu artroza mea.

BUNICA: Parcă ne-am înţeles că vii cu prăjituri, nu cu mâna goală.

TANTE PIA: Te-am sunat de două ori ca să ştiu dacă să aduc prăjituri sau nu.

BUNICA: Ai sunat o singură dată şi nici n-ai pomenit de prăjituri.

TANTE PIA: De două ori!

BUNICA: Dar noi nu ne-am mişcat de aici. Am stat două ore şi te-am aşteptat. Eu ciuleam urechile la fiecare zgomot, Frănzla te pândea de la geam, fiică-ta intrase în panică. Distracţia asta mă costă de fiecare dată o marcă, numai telefonul, dar munca mea, dar grijile, ce să mai vorbim. Aşa că i-aţi prăjitura cu tine în groapă!

(Ne mai distrăm aşa o bună bucată de vreme, apoi Pia se hotărăşte într-adevăr să plece.)

TANTE PIA: Ai dreptate, aşa-i.

BUNICA: Chiar aşa.

TANTE PIA: Am să trec pe la farmacie să iau ceva şi să termin odată…

BUNICA: Un ştreang, da, da, un ştreang!

TANTE PIA: Gata, mi-a fost de-ajuns.

Nu o conduc, pentru că trebuie să-i pun bunicii şalul pe umeri şi să împart cu ea îngrijorarea că Pia s-ar putea să nu ajungă, de astă dată, cu bine acasă.

Bunica sună de două ori la fata Piei. Mai întâi s-o anunţe că „poama” a plecat, apoi să se intereseze dacă a ajuns intactă.

Normal că toate convorbirile astea au costat-o pe bunica o marcă, de aceea mă scoate pe uşă fără să-mi plătească tainul obişnuit. Mă cheamă înapoi din prag, mă priveşte complice şi-mi întinde o pungă de plastic. Are două la fel şi se poate dispensa de una. Acasă o despăturesc şi mă uit la ea. E subţire şi neagră, şi pe ea stă scris cu litere mari, aurii următorul text-Serviciul de

pompe funebre „Pacea” – Agenţia de asigurări pe viaţă fondată în 1871.

ÎNSEMNARE 10

O INVIDIEZ PE BUNICA pentru eforturile eroice pe care le face ca să se menţină în viaţă.

Dar cu cât mă gândesc mai mult la asta, la tot ce întreprinde ca să-şi prelungească descompunerea, cu atât devin mai conştientă că mă devoră.

GÂSCA NEAGRĂ

ŞI NU VÁD RESTURI la mine-n casă!

Bunica strânge de pe farfuria mea cartofii prăjiţi şi şi-i îndeasă pe toţi în gură, deşi e sătulă.

— Să nu arunci capacul de la sticla de apă minerală, îl păstrez ca rezervă.

Îi plac cuvintele: rezervă, patent, suvenir, talismán, rabat, contrabandă, schimb, vamă, organizare, pe sub mână şi strângător ca un hârciog. Magia pe care o degajă aceste noţiuni în povestirile ei mă face uneori să regret vremea aceea când toate cuvintele astea se puteau transforma în carne.

Ştie o mulţime de lucruri din timpul acela, în care toată lumea îi aparţinea. A savurat-o până-n cele mai mici amănunte, vremea ei, când nu prea găseai leagăne şi cofeturi pe toate drumurile, în schimb existau mii de trucuri prin care puteai să ţi le procuri.

O văd pedalând pe bicicletă: fusta ei ţărănească umflată de vânt mă plesneşte peste obraz, aveam patru ani şi şedeam în coşuleţul din spate. Eram înfăşurată într-un fel de scutec. Între pânza aceea şi burta mea se încingea o bucată de slănină. Mirosea urât, făcusem pipi şi o udasem. Ne aflam de câteva ore pe drum. Bunica apăsa pe pedală. Înghesuită între spatele ei şi o gâscă opărită şi jumulită, tremuram de frică.

În dreapta şi-n stânga mea atârnau leibărvurşti şi caltaboşi bine ascunşi, de care ştiam numai eu. Nu aveam voie să-mi mişc picioarele, să nu-i murdăresc. Bunica ducea în spate un rucsac încărcat cu borcane de conserve care se loveau de nasul meu şi peste tot, în faţa şi cie-o

parte şi de alta a ghidonului atârnau sacoşe pline până la refuz cu unelte de grădinărit, un aparat ciudat şi o spirtieră.

Mă trimiseseră la bunica, să mă întremez pentru că nu aveam sânge destul. Eram în drum spre graniţă să facem rost, prin contrabandă, de ceva merinde pentru familie. Înainte însă de a ne aproviziona a trebuit să schimbăm nişte bani, să facem troc, să scormonim după comori.

Bunica era singura posesoare a unei scrisori trimisă ei personal de un fizician din Berlin. După schiţa acestuia a pus pe câţiva ţărani neprimejdioşi din regiunea Westfaliei să-i construiască un aparat pentru detectarea comorilor îngropate de armată în timpul războiului. Ne îndreptam spre locul acela secret. Bunica avea bufeuri când treceam prin sate, pentru că erau înţesate de bărbaţi, care umblau şi ei ca turbaţi după comori. Priceperea bunicii de a preface un şirag de mărgele în cârnaţi, altul în zahăr şi ţigări, altul în cafea, îmi părea la fel de miraculoasă ca poveştile cu domnul nostru Iisus Christos. În sfârşit, după nenumăratele zigzaguri ale drumului, am ajuns la o vilă uriaşă vopsită în verde ca un castravete şi cu arcada porţii de o culoare mai întunecată, pe care bunica mâzgălise codul militar secret. După ce m-a bătut bine, pentru că a descoperit slănina pişată, m-a lăsat într-un lăstăriş de arini, şi nu ştiu cum, de frig sau de frică mie iar îmi venea să fac. Ca să nu mai urlu ca o bezmetică, mi-a vârât în gură o sfeclă de zahăr.

Bunica se apucase acum de o treabă care nu i se potrivea deloc. Săpa de zor şi scormonea la temelia zidului ce mărginea poarta, cu aparatul ascuns sub fustă.

De atâta scormonit i se rupseră unghiile, înjura ca un birjar, se uita mereu pe harta militară, şi trudea mai departe. Se întunecă. Ori de câte ori ţâşnea un iepure din tufiş, tresărea de parcă ar fi săvârşit o infracţiune. Nu mai încăpea nicio discuţie: fizicianul era un şarlatan!

Am părăsit vila complet dezorientate. Farul bicicletei nu ne arăta decât pustiul nesfârşit al şoselei. Ajunseserăm

la capătul puterilor şi nu ştiam unde vom înnopta. Până la graniţă mai era cale lungă. Treceam pe lângă mori întunecate; se făcuse frig, aerul era umed. Bunica nu mai putea; o dureau coapsele, mâinile, bicicleta scârţâia, orice derbedeu putea să ne-audă şi de la un kilometru depărtare. Ştiam că fiecare bărbat e o canalie. Muream de curiozitate să aflu ce este o canalie. Poate că numele ăsta le venea de la faptul că erau aşa de mari şi transpirau aşa de tare, poate că nici n-au feţe de om, îmi spuneam, poartă doar nişte măşti şi dedesubt sunt boturile lor groaznice de lei; cu siguranţă că vor s-o mănânce pe bunica mea cea bună şi vitează.

În sfârşit, am descoperit în faţa unui han, pe jumulitoarea de fulgi, o femeie arătoasă şi cu suflet bun, pentru că era grasă. I s-a făcut milă de noi şi ne-a luat la ea. I-am dat în schimb slănina. Mai întâi ne-a refuzat, din principiu, pentru că avea suflet bun. dar bunica nu s-a lăsat până nu a convins-o să primească. Eu am fost răsplătită cu o cană cu lapte. Apoi am mâncat ouă şi pâine cu untură. Patul era moale, moale ca o pilotă.

La ora cinci dimineaţa bunica era din nou pe bicicletă, jumulitoarea de fulgi, înfăşurată într-o pătură de lină, ne-a făcut cu mina la despărţire. Înainte de-a pleca m-a înfăşat şi pe mine într-o pătură de lină. Bunica şi-a săltat şoldurile şi totul a mers ca pe roate, atâta doar că la Simbach ne-a ieşit în cale o „canalie”, care i-a lăudat pulpele. La prânz eram la vamă, dar nu aveam bani. De la cine să cerem? De la preot. Preotul şedea la masă şi mânca friptură de porc cu cartofi prăjiţi.

— Nu am bani de dat, s-a răstit la noi. Ne-am dus la gară să-l căutăm pe domnul expeditor. I-am dat un inel. Acum aveam ceva parale. Bunica mai avea şi crucea de la gât. Voia să meargă cu ea la cârciumă. Tocmai atunci ne-am întâlnit cu doi bătrâni, bărbat şi nevastă. Ne-au făcut cafea şi ne-au oferit un pat.

— Nicio problemă, repetau întruna, nicio problemă.

Eu, copilul, trebuia să trec Inn-ul având o scrisoare pentru nişte bani, ascunsă în faţa aceea înfăşurată ca un

scutec peste burtă. Plicul foşneşte la fiecare mişcare şi înţeapă. Mă plâng că plicul înţeapă; cred că bunica ar fi în stare şi azi să mă „pocnească” pentru asta fiindcă ne aflăm tocmai în faţa domnului vameş, care, din păcate, este unul nou. Pe cel vechi l-au mutat, ne explică acesta, pentru că era comod şi închidea ochii prea uşor, acum nu mai ţine figura. Tremurăm, mai mult ca sigur că e o „canalie”; mă măsoară din creştet până-n tălpi, Doamne, ce puternic e, abia aşteaptă să ne doboare!

Îşi încrucişează braţele şi spune:

— Aşa deci, fetiţa trebuie să treacă dincolo, peste Inn.

— Da, gândiţi-vă, e copil, încearcă să-l impresioneze bunica. Se-ntoarce imediat, doar o jumătate de oră, copilul nu mai rezistă, trebuie să-şi vadă mama.

— Ce tot îi daţi zor cu copilul, se răsteşte domnul vameş. Şi gâsca? Ce nevoie are copilul de gâscă?

Mă îngrozesc când pomeneşte de gâscă. Nenorocirea e chiar în mâinile mele. Deodată îmi vine în minte şi plicul; la fiecare mişcare e gata să se mototolească şi apoi să se desfacă din nou foşnind îngrozitor.

— Domnul vameş este singurul om care ne poate ajuta ca fetiţa să-şi vadă mama, se tânguie bunica.

Îi răspunde, că în vremurile noastre, nimeni pe lume nu ne poate ajuta şi îi cere autorizaţia.

Bunica îşi iese din fire, pe bună dreptate.

Apoi domnul vameş ţine să ne atragă atenţia că din ordinul securităţii statului o gâscă trebuie să fie însoţită de un certificat de sănătate; unde am ajunge dacă am trece gâşte bolnave peste graniţă.

Acum urmează numărul preferat al bunicii, cure urăşte, de fapt, teatrul şi spectacolele în general.

— Dacă-i aşa, va trebui totuşi să-l deranjăm pe domnul părinte, spune mai întâi, dar când vede că vorbele ei nu au avut efectul dorit – domnul vameş e gata să savureze nenorocirea noastră, fiind încredinţat că popa îşi mănâncă la ora asta friptura – bunica se ridică pe vârfuri ca să-şi ia avânt pentru replicile următoare.

Cu o mină mă bate pe cap, să mă atragă şi pe mine în jocul ei, cu cealaltă îşi smulge crucea de la piept şi o vâră vameşului sub nas, zdrobindu-l pur şi simplu:

— Ştiţi la fel de bine ca mine, că niciun doctor pe lumea asta n-o să-mi dea un certificat pentru o gâscă opărită şi jumulită. Sunteţi un dobitoc! Şi când colosul tresare, neaşteptându-se la această ieşire, se apropie de el şi-i şuieră în ureche: Şi să mai ştiţi, apucă gâscă de un picior şi i-o plimbă împreună cu crucea prin faţa ochilor – aici se află bunica, aici e vameşul, aici Braunau, aici Simbach, aici gâsca şi crucea şi la picioarele noastre curge Innul – dacă vă lăcomiţi la gâsca asta, atunci spuneţi-mi ca s-o arunc imediat în râu.

Şi „canalia” abia îngaimă cu glas pierit:

— Pentru numele lui dumnezeu, copilul n-are decât să ia barca şi să traverseze Innul cu gâscă cu tot!

Bunica nu-l iartă şi-i mai aruncă o dată în faţă:

— Sunteţi un dobitoc! ca să fie sigură că animalul ăsta n-o să-i mai stea niciodată în cale. Păcat, acum aş fi avut o poftă grozavă să-i dau drumul gâştei pe apă.

Însemnare 11

O CARACTERISTICĂ a familiei mele e longevitatea. Toţi sunt predispuşi să trăiască foarte mult. În ultimii patruzeci de ani nu a murit nimeni dintre ei.

De patruzeci de ani sper că familia noastră va fi scutită de obişnuita experienţă a morţii, dar procesul acesta de degradare înspăimântător de lent, prin care trece bunica, îmi jigneşte speranţele.

Găsesc că are dreptate să se scuze pentru decăderea ei.

Cu toate acestea, cred în continuare în nemurire.

TĂIŢEII

ÎNCEPÂND DE AZI bunica foloseşte la masa de prânz tacâmurile ei personale, gravate cu coroana familiei, şerveţelul cu monograma K.v. K. şi babeţica de batist, în colţul căreia e brodat semnul nobiliar. Când intru în sala de mese cu „puiuţul blond” ca s-o luăm acasă, rosteşte cu emfază s-o audă tot „personalul de serviciu”:

— Vezi, puiule, acum are şi buni o babeţică la fel ca a ta. Ce bine că am păstrat-o. Ce bine că eu păstrez totul! Băiatul meu se zbenguie printre picioarele bătrânilor, îi ciupeşte pe sub masă, încasează călcături şi bomboane şi face remarca:

— Dar azi nu stai lângă domnul profesor!

Bunica îi răspunde cu o mină pe care se citeşte enervarea că azi nu a avut chef să stea lângă profesor.

Ne luăm rămas bun de la toţi şi plecăm.

— Fii atent, să nu mă răstorni, puiule! încet, încet. Atenţie, puiule! strigă ea la fiecare pas.

Îi ţin pe amândoi de mână. În dreapta bătrâna, în stânga băiatul. Mă trag de-o parte şi de alta cu aceeaşi forţă. Traversăm strada. împreună avem lăţimea unui Mercedes. Bunica ţipă scurt, ascuţit, de frică să n-o lovească vreo maşină. Călcăm toţi trei în grămada de murdărie pe care am încercat zadarnic s-o ocolim.

Indignaţi ne oprim câteva minute în „Orient”. Oricât am vrea nu putem să ne luăm privirea de la cei doi puştani care taie cu briceagul masa de lângă noi. Ce-or să facă ăştia, când vor avea mai multă putere? Sunt în stare s-o pândească pe bunica când e singură şi s-o taie bucăţică cu bucăţică. Iată că apare şi şcolarul acela sărac, care vine în fiecare zi aici, totdeauna singur, totdeauna obosit. Îşi culcă capul pe taşca ei de moaşă şi spune:

— Aşa-i că o să mă păziţi iar.

Stăm până se odihneşte bietul copil, apoi plecăm. Pe drum nu mai scoatem o vorbă despre derbedeii aceia, nici domnului poliţist care arde gazul pe-acolo, făcându-se că n-aude, nu vede, nu-i spunem nimic. Doar n-o să-l aruncăm în braţele cuţitaşilor, când n-are niciun tovarăş să-i sară în ajutor.

Abia ne târâm pe scări, în faţă copilul – ferească dumnezeu să se împiedice, că atunci cade peste bunica şi bunica peste mine. De aceea merg în urma ei cu mâinile larg desfăcute s-o pot prinde la nevoie. La fiecare etaj ne oprim să ne tragem sufletul.

— Acum ajungem, acum, repetăm mereu, cu voce tot

mai stinsă. În faţa uşii de la apartamentul ei ne joacă obişnuita scenă a epuizării. Spre disperarea mea nu-i găsesc cheia.

A pus-o, bineînţeles, într-un etui special de culoare albastră, pe care l-a ascuns, cum altfel, într-o altă învelitoare de piele, ca nimeni să nu-şi dea seama, că acolo s-ar putea afla cheia ei. Bunica abia de mai poate suporta chinurile la care o supun. E moartă de oboseală.

Cei doi îşi împart patul. Adorm imediat. Căpşoarele lor îmi par la fel de fragile. Fiecare se trezeşte lângă o fiinţă străină. Ar fi nedemn din partea bunicii să încerce să-l îndepărteze pe copil din culcuşul ei cu vorba dulce, de aceea preferă să-l arunce pur şi simplu din pat „cu mizeria lui cu tot”. Acum sarcina mea este să-mi pun băiatul să-şi facă lecţiile; bunica nu mai are lecţii de făcut. Nu mai are nimic de făcut, e inutilă şi amărâtă. Se închide în ea când îi vede caietele, pentru că nimeni nu o s-o mai pună vreodată să-şi scrie temele. Deodată simte un imbold, se ridică şi-l roagă pe copil să-i arate caietele.

Se aşază amândoi la masă. Bunica se joacă cu stiloul transparent în care înoată steluţe sclipitoare. Îi place grozav să încerce creioanele colorate. Le duce la nas şi constată că miros a trandafir! Le învârteşte în ascuţitoarea în formă de şoarece şi e fermecată de radiera care e o pisică roşcată. Caietul de clasa I primară are imprimată pe copertă o droaie de Mickymouse. Din botişorul Mickymousulnişe! ţâşnesc cuvintele: PROTESTEZ!

— Începe bine, n-am ce zice, dar e îngăduit azi aşa ceva?

Anii ei de şcoală au fost o perioadă dură, dominată de nelipsita nuia. Acum nu mai există învăţători pricepuţi. Şi azi se mai visează elevă; pe cât era de severă şcoala pe atunci, pe atât de mare era titlul ei de glorie.

Băiatul meu îi permite să se uite în caietul lui. Iată cum începe prima pagină, primul rând, numai V-uri. Bunica e revoltată, doar alfabetul începe cu A! Sebastián protestează, susţinând că semnele astea ar fi de fapt săculeţele de clasă pe care au avut voie să şi le ia acasă

trei zile la rând pentru a le desena în caiet.

— Ce face?! strigă bătrâna consternată, şcoala de azi foloseşte asemenea trucuri? Unde se va ajunge dacă învăţătorii nu se încumetă nici măcar să mai înceapă cu litera A? Cine spune A trebuie să spună şi B. Dacă un institutor nu e în stare să spună A, cum o să treacă la B?

Bunica s-a făcut roşie de indignare. Băiatului meu îi curge o lacrimă pe obraz: A primit trei steluţe pentru aceste săculeţe, mai bine de atât nu se poate.

— Cum nu se mai pun nici note? Acum e rândul băiatului să urle, ameninţând că e un leu. Reuşeşte s-o intimideze.

Răsfoiesc împreună caietul mai departe. Dar asta aici e o căciuliţă: Nu, asta e un A. Aşa arată un A? Uite cum se face A. Desenează la fel de neîndemânatec ca şi fiul meu. Şi astea, astea de aici, sunt tăiţei? Cum să fie tăiţei, sunt L-uri. Şi aici nu sunt umeraşe pentru rochii, sunt T-uri.

Râd amândoi şi pronunţă fiecare literă. Bunica spune „Hi” în loc de Ea şi „Bî” în loc de Be şi „Ti” în loc dete, cum se învaţă acum în clasa I.

Iată şi primele cuvinte. Când citeşte acţionează după acelaşi instinct ca şi copilul. Datorită ochiului bolnav e obligată să citească fiecare cuvânt începând cu prima literă. Repetă suma literelor întocmai ca fiul meu: G-GI-Gir-Gira-Giraf-Girafă. Un asemenea cuvânt nu-l poţi prinde decât umblând pe vârfuri, trebuie să păşeşti cu atenţie ca să reuşeşti. Repetă, până izbuteşte să fixeze cuvântul în rândul lui; îi vine foarte greu. Se miră, cât de bine se descurcă băiatul. „Girafa” ei se apleacă într-o rână, de parcă ar fi bătut-o vântul. Dar ce caută pasărea deasupra „ariciului”? După punct, „ariciul” se scrie cu literă mare „Arici”. Tocmai de aceea a pus învăţătoarea o păsărică deasupra, îi explică Sebastián. Sper că asta nu e o pedeapsă, când învăţătoarea pune pe un „a” mic o pasăre, spune, încă iritată, bunica.

Urmează caietul de religie. Dar văd că e un caiet de desen. Ce vrea să însemne asta? Aşa V Un copil? Băiatul meu trebuie să-i explice de sute de ori că pe prima pagină

se află el, pe a doua pagină sunt părinţii lui mici şi caraghioşi şi linia roşie dintre ei e din nou el, pe pagina a treia sunt prietenii lui cei mai buni. Cum? Un copil negru, unul galben şi unul cafeniu? Da, primul e Eileen Costa, cel din mijloc e Bernhard Deşi celălalt e Christian Yong. Şi ce mai e şi obiectul acela pipernicit, înghesuit acolo în colţul de jos al paginii, ăla cel mai mic? Păi, e chiar el, Sebastián, un german mititel.

— Cum, germanul atât de mic, şi străinii atât de mari! izbucneşte ea furioasă. Răsfoieşte mai departe. Ajunge la o pagină cu plante, apoi la una cu fructe, apoi la una cu animale, şi de-aici încolo să te ţii! Ce-i asta, o veveriţă sau un leu, aha, e o oaie! Dăm foaia, urmează pagina şapte: stelele, pe pagina următoare: un tufiş. Figura aia roşie e un tufiş? începe să bombăne că şi la religie se umblă cu trucuri, din cauza miilor de chinezi care învaţă la şcolile germane, şi-aici şi-a băgat dracul coada! Acum n-ai nimerit-o, spune Sebastián, pentru că asta e tufa de mărăcini din care murmură Dumnezeu: „mmmmmmmm”. Moise scrie ce spune Dumnezeu pe o tablă şi sub el e o grămăjoară de linte. Ea ar trebui să ştie, spune băiatul meu, că Dumnezeu a vorbit dintr-un nor, fără să se arate, ba mai mult, nu e în stare să recunoască nici pomul cel nostim, care ne face deştepţi. Aici e Tarzan cu nevasta lui, amândoi poartă piei de tigru în jurul şoldurilor şi culeg fructe din pom. Bunica simte nevoia să se răzbune, şi pentru că n-a fost niciodată tare la capitolul Biblie, începe să critice: Marea nu trebuia s-o faci gri, ci albastră, iarba e verde, nu maro. Şi dihania asta ce mai e? Un fariseu! Niciunul nu ştie ce înseamnă fariseu, de aceea tac amândoi încurcaţi. Eu încerc să scap, repetând cuvântul ca să dau impresia că l-aş cunoaşte. Şi asta de pe pagina următoare, femeia asta cu şosete roşii şi cercel de ţigancă, asta e Maria? Şi mâzgăleala de aici e luna?

— Nu ştiu să fac luna, recunoaşte fiul meu.

Amândoi se apucă să deseneze. Fac fiecare un ou. Dar bunica e încântată:

— Vezi, aşa e luna, egal de rotundă peste tot.

Obrazul copilului se face rotund de încordare. Luna lui seamănă cu luna bătrânei, cura seamănă două ouă între ele.

Băiatul îşi face acum lecţiile. Bunica se uită la el cum îşi trece vârful limbii peste buza superioară şi-l invidiază pentru câtă salivă foloseşte la treaba asta. Pentru o femeie bătrână, care pe când era fetiţă a luat la şcoală numai nota maximă; trebuie să fie îngrozitor să-şi irosească viaţa în felul acesta; nicăieri nu mai e nimeni care să-i pună bunicii mele nota unu. De aceea se scufundă din nou în această frământare mută, din care nu o mai poate scoate niciunul din noi.

Copilul a terminat, şi ea îl trimite să-i facă nişte cumpărături. Este încredinţată că există firme care produc mărfuri exclusiv pentru ea. Băiatul meu pare să înţeleagă acest lucru. Merge la prăvălie înarmat cu indicaţiile ei şi repetă în gând: „O sută de grame şvaiţer pentru doamna von Kronlein, un sul de hârtie igienică pentru doamna von Kronlein, miere pentru doamna von Kronlein, ca de obicei”.

Sebastián se întoarce decepţionat, pentru că tot cultul ăsta n-a folosit la nimic şi mărfurile poartă aceleaşi etichete ca şi cele pentru noi. Obiecţia lui o întărită pe bunica. Declară cu un aer de superioritate că asta nu schimbă cu nimic lucrurile.

— Dacă negustorul ştie despre cine e vorba atunci nu-ţi dă orice fel de marfă, ci una anume pentru mine.

Fiul meu mă priveşte complice.

Drept răsplată pentru serviciul făcut, bunica îl lasă să se joace câteva minute cu sabia lui Opa şi cu cravaşa, pe care o ţine după uşă, pentru eventualitatea că cineva ar pătrunde în casă deghizat în poştaş. Sebastián vrea să ştie câţi oameni a spintecat Opa cu sabia. Bunica nu-şi poate aminti de niciunul; în ochii copilului e complet ramolită. Când ne luăm rămas-bun îi dăruieşte un bilet de tramvai, deoarece ea tot nu mai călătoreşte cu niciun vehicul în comun.

Mie îmi numără în palmă treizeci de mărci, luaţi din

caseta cu mărunţiş, ca să vadă copilul că mă plăteşte. Mai îmi dă şi o fotografie veche, îngălbenită.

ALBUMUL

ŢIN ÎN MINA FOTOGRAFIA făcută de fotograful Curţii regale Kühlewind după o idee de-a străbunicului meu. În poză bunica are cinci ani; un îngeraş cu părul blond, numai bucle, într-o cămăşuţă de dantelă ruptă. Stă la o masă şi în faţa ei se află un bătrân cu barbă argintie – e poştaşul Eiwich –, între cei doi se află un craniu.

Sub fotografie se poate citi: BĂTRÂNEŢEA, TINEREŢEA ŞI MOARTEA. Bunica e atât de mirată de ceea ce vede, încât a rămas cu gura căscată, ochii ei exprimă încordarea cu care urmăreşte bolboroseala oraculară a bătrânului, creierul ei de copil face eforturi să audă, să înţeleagă, ce înseamnă bătrâneţe, moarte.

Ori de câte ori mă uit la fotografie, îl văd apărând, ca dintr-un joben fermecat, pe Sfântul Duh în chip de porumbel plutind, într-un nor de fum, deasupra creştetului nins al poştaşului şi aud în acelaşi timp serenada de Tosselli.

Mă gândesc ce drum lung a parcurs bunica, întreaga ei viaţă a fost, încă din copilărie, o cursă de probă în vederea momentului de maximă gravitate.

Momentul acela e moartea.

Poate să vină oricând. Dumnezeu e poştaşul cu barbă albă.

Bunica a supravieţuit mai multor stadii de existenţă: viaţa omului, a măgarului, a câinelui şi cei zece ani ai maimuţei. Timpul s-a scurs repede. Povară după povară s-a adunat pe spinarea ei, zace prin colţurile odăii şi mârâie, deşi nu mai are dinţi pentru muşcat.

Când privesc această fotografie îmi dau mai bine seama cum trăiesc eu trecerea timpului. E o învăţătură în poza asta. Mă uit la ea şi simt că mă descompun.

În această fotografie se află secretul tuturor listelor ei; tomuri întregi.

Ce a determinat-o pe bunica să-şi întocmească atâtea statistici?

Bat fotografia în perete şi mă aşez să-i cercetez arhiva: caiete cu sfaturi pentru gospodine, însemnări de călătorie, calendare pentru ciclul menstrual, liste de inventar, dosare de evidenţă a cheltuielilor, liste de cumpărături, registre de evidenţă a spovedaniilor, caiete de însemnare a vizitelor, calendare meteorologice, tabele de sărbători religioase şi naţionale, tabele în care e trecută febra la diferite ore ale zilei, registre de evidenţă a scrisorilor de pe front, pe scurt inventarul tuturor evenimentelor din anul 1900 până azi.

Şi pe deasupra, împărţite în rubrici şi suburbrici cu linii roşii, albastre şi verzi, statisticile întregii ei activităţi care vor depune mărturie în faţa lui Dumnezeu, cinci o va întreba: „Katharina von Kronlein, cum ţi-ai folosit timpul?”

Atunci bunica îi va arăta statisticile ei. Dar înainte de a ajunge la forul suprem, îmi dă mie dările ei de seamă să i le citesc.

Mie îmi revine deci cinstea să le cunosc înaintea lui!

Iată-mă aplecată asupra acestor hârtii ca însuşi Dumnezeu peste cei nouăzeci şi patru de ani de viaţă ai bunicii mele.

1904, sâmbătă, 16 martie, a plouat. Bunica a şters praful – a opta zi după ciclu – în casa părintească.

Ce să fac cu această informaţie?

1913, 29 august, ora 11, bunica a primit în dar de la logodnicul ei ceşcuţa cea mai dragă.

În această ceaşcă e timpul.

Îi ordonez statisticile, le aranjez în cadrul perioadelor corespunzătoare, le dau o anumită ritmicitate acordându-le un spaţiu de desfăşurare mai mare sau mai mic după caz.

Iată, ăsta e „galopul vieţii ei”.

Fotografiile înfăţişează pista de alergare. Eu trebuie doar să adaug începutul şi sfârşitul. Pentru aceasta îmi iau un teanc de foi albe şi, după câteva minute de gândire, încep să le umplu cu spirale.

Începutul şi sfârşitul se află învăluite într-o ceaţă spiralată.

Prin ea se disting liniile vieţii bunicii mele. Liniile îmi

conduc privirea din nou la fotografie: Tinereţe şi bătrâneţe, viaţă şi moarte într-un dialog liniştit.

E un lanţ. Un lanţ al amintirilor. Schelăria unei vieţi.

Ce a determinat-o pe bunica să dea cont atât de exact de viaţa ei? Trebuie că i-a luat o groază de timp, dacă avem în vedere şi nenumăratele însemnări care au constituit fundamentul acestor statistici.

Timp inutil? Timp pierdut?

Grupez altfel tabelele, las mai mult spaţiu între ele. Aici o nişă, dincolo o nişă. Pe această însă arunc o lumină caldă, pe cealaltă o las în întuneric. Pe aceasta o învălui în albastru, pare o insulă, celeilalte îi dau culoarea roşie de alarmă a semaforului. Nişe în palate, nişe în umbra frunzarelor, nişe cu pete solare, nişe cu ciuperci atomice, nişe cu volane şi dantele. Zo-e de protecţie a naturii.

O însă pentru viaţa de apoi.

Aerul dintre liste freamătă.

Urmăresc feluritele culori în care şi-a notat ocupaţiile. De ce nu a folosit roşu în însemnările care-l privesc pe Opa? A da, înţeleg. Roşu e sângele, acestea sunt „zilele ei”.

Verde: Plimbări, călătorii, mici escapade; verdele e culoarea ei preferată. Albastru: Tot ce ţine de biserică şi şcoală, Galben: Gospodărie, autorităţi, asigurări sociale.

Bunica are clin naştere un deosebit simţ al detaliului. Pe vremuri nu puteam să i-l suport. „Asta se asortează de minune”, „asta se potriveşte aici, asta nu”. Descoperise că detaliile trebuie adunate laolaltă şi puse în ordine. Atunci formează un întreg.

Aşa şi-a scris inventarele, a colecţionat cărţi poştale de pretutindeni şi a scris pe verso dată exactă, ora locală a vizitei ei şi câteva observaţii sau descoperiri personale. A păstrat toate scrisorile, nu doar epistolele de la admiratori, dar şi fotografiile, ceşcuţele souvenir, fundele, dantelele.

Tatăl ei, fabricantul, strângea şnururi, papiote de aţă, şireturi de pantofi, tot ceea ce se lega, îşi confecţionase un album, colecţiona ceasuri şi fotografii. Mama ei aduna ceşti şi calendare. Bunicul ei, decoratorul, strângea

carâmbi de încălţăminte, cordoane, zgărzi pentru câini, şi portretele familiei pictate de el.

Mai demult nu puteam suporta să văd cum totul se chircea la ea în liste, litere şi cifre. Mă gândeam că nu e în stare să iasă în vecii vecilor din pătratul ei.

Azi mi se revelă coloanele, cifrele devin plante ciudate, ale căror frunze îşi împrumută una alteia culorile şi parfumurile, sau organe alunecând molatec unul într-altul, proliferând, înmugurind; sau compartimente de tren în care tronez eu, acum vine tunelul, mă arunc la podea, închid ochii.

Aşa reuşesc fără efort să nu mă las acaparată de ordinea bunicii mele.

Răsfoiesc listele ei şi încep să-mi însuşesc dialogul lăuntric dintre viaţă şi moarte, îl interpretez de la început până la sfârşit. Dar pentru că sfârşitul nu a venit încă, pentru că mai există un viitor, chiar şi la nouăzeci şi patru de ani, depăn firul înapoi: Bunico, aici ai din nou dinţii tăi adevăraţi, aici ai iar sângele tău, ai iar un bărbat şi aici, e mama ta, uite, priveşte, Käthla, asta eşti tu la cinci ani şi ăsta e poştaşul Eiwich, care-ţi explică moartea.

DINTELE DE LAPTE

— ÎMI VINE SA TE PLESNESC, pe Dumnezeul meu!

Stă în uşă şi nu mă lasă să intru pentru că am uitat ceva. Nu-i dau atenţie şi fac un pas înainte.

Atunci ridică mâna.

Mă feresc. Simt că mă furnică palma dreaptă. Plec.

În toiul nopţii mă trezesc sufocându-mă. Parcă am un cordon strâns în jurul pieptului. O sun a doua zi.

— Nu vreau să mai aud nimic! mă repede bunica. Închide. Vrea să fie lăsată în pace.

Şi eu vreau să fiu lăsată în pace.

Suntem sătule una de cealaltă. Am frisoane, mâinile îmi sunt reci, picioarele ca de mort. Parcă s-a stins ceva în mine. Nu mai pot s-o văd. Am nevoie de un concediu. Îi anunţ pe cei de la redacţie că nu mai vin la serviciu. Deşi nu-mi pot imagina că bunica a renunţat aşa, cu una cu două, la filosofia ei de viaţă, şi că zace în pat savurându-şi

odihna, l-am luat pe Sebastián cu mine şi câteva ore mai târziu cutreieram pădurile.

Băiatul meu mă face să râd, când îmi spune că şi străbunica râde, deşi e cu un picior în groapă!

Facem perniţe din muşchi. Sebastián e de părere să oblojim cu ele oasele străbunicii, că tot o dor când stă culcată.

Îmi spune că nu poate suferi spiîncenele ei groase, care-i atârnă peste ochi. Mă face din nou să râd. Acum îmi mărturiseşte că de fapt n-o înghite deloc pe străbunica.

— Gata. Destul. Să nu te prind că mai spui aşa ceva.

Mă prinde mirajul călătoriei. Depărtarea mă atrage tot mai mult. Mai parcurgem douăzeci de kilometri. Băiatul meu are o faţă radioasă. Dar eu nu pot scăpa de gânduri. O sun. Bunica bea coniac cu doctorul casei şi se amuză copios.

Închid telefonul.

— Ce stai aşa, mă întreabă Sebastián, de parcă ai înghiţit un băţ? Mă enervează că nu ştiu să-mi ascund reacţiile. Simt că bunica m-a şi înlocuit.

Băiatul mă trage de mână în cârciumă. Mâncăm trei porţii de friptură de porc şi cinci găluşte. Sebastián vrea neapărat să ne continuăm călătoria. Jubilează când citeşte în ochii mei că încep să scap din mrejele bunicii. Îmi spune că el e lupul, şi o s-o mănânce, hap, hap. Cu o singură condiţie îi va reda viaţa: Dacă mergem la Veneţia. La întoarcere, când vom fi la doi kilometri de casa noastră, o s-o scuipe din nou afară.

Îl înţeleg. I-am promis de sute de ori până acum că-l duc la Veneţia!

M-am hotărât. Intrăm la Oficiul de paşapoarte. Nu spunea bunica zilele trecute că iarba e verde, marea albastră, soarele galben. Ea e bătrână, bătrână, şi e normal să moară. Ştie ea ce face.

Între noi două se cască prăpastia.

La Brenner, lângă vechea baie comunală îi ridicăm un monument din pietricele. 11 lăsăm acolo. Băiatul cântă, eu savurez călătoria, curbele, ocolurile.

În sfârşit, nu mai trebuie să se desfăşoare totul după ceasul ei! Arunc ceasul bunicii în Etsch.

Nu m-am născut să dansez după cum îmi fluieră ea!

Îi arunc fluierul în Canale Grande.

I-am întors spatele şi stau cu băiatul meu pe treptele unui canal îngust din partea sudică a oraşului. Sebastián îşi scuipă un dinte de lapte în apă, îl caut, se face şi el că-l caută. Nimic.

Mâncăm o sută de îngheţate, ne plimbăm cu o sută de gondole, speriem porumbeii, facem pipi în bideul unei contese, seara ne jucăm cu o cutie de cola în piaţa San Marco.

Ni se pare că suntem de o veşnicie la Veneţia.

ÎN NOAPTEA ASTA, bunica se legăna în gondolă.

— Ia adu tu fotografiile de nuntă din Veneţia, îmi spunea ea clătinându-se încoace şi-ncolo, vreau să le văd.

Când bunica s-a urcat împreună cu bărbatul ei în tren, să plece în călătorie de nuntă, Heddy, colega ei de clasă, a ţipat: „Vai de mine, cum arată Käthla! Vai, cum arată!”

„Cum să arate, a repezit-o mama bunicii, nu arată deloc cum crezi tu! A dormit azi-noapte acasă, la noi”.

Bunica a fugit în noaptea nunţii. Alerga disperată, pe străzile întunecate din Betburg, să ajungă mai repede la adăpost în casa părintească. Era convinsă că bărbatul ei şi-a pierdut minţile sau că e beat mort.

— Într-un fel e de înţeles; era un străin pentru mine, îmi spune acum încercând să se justifice.

Se aflau în curtea şcolii, când bunica le-a arătat colegelor inelul ei de logodnă. „Doamne, Dumnezeule! a strigat Heddy, acum eşti logodită, şi ce-ai să te faci, când o fi să fie...? Eu, una, mor de frică! Doamne, Dumnezeule, ce-ai să te faci, Käthla?”

Ziua următoare Heddy a adus la şcoală un anunţ dintr-un ziar: INIŢIERE ÎN VIAŢA

CONJUGALA de DR. RATH. „Trebuie să ne-o comandăm neapărat!”

„Dar cine se duce s-o ridice de la poştă? întrebă

bunica. Doar n-o să mi-o trimită acasă. Eu oricum nu pot să merg s-o ridic. Poate micuţul Karichen, ce zici?”

Heddy nu e de acord: „Nu, asta nu, Karichen ar putea să trăncănească”.

Nu ştiu ce s-a mai întâmplat; bunica nu-şi mai aminteşte nimic în legătură cu călătoria ei de nuntă la Veneţia. Ştie doar atât că doamna locotenent colonel Hüter, pe care a cunoscut-o în cercul ofiţerilor, i-a povestit ce aflase de la mătuşa ei, soţia generalului von Gunten. Spunea că după ce s-au retras toţi musafirii de la nunta generălesei, mireasa ar fi rămas singură cu bărbatul ei. Stăteau, unul lângă altul, tăcuţi. Ea a mai băut un pahar de lichior, el unul de vin. Se făcuse ora douăsprezece. Fiecare şi-a mai turnat câte un pahar, s-a făcut unu. Ea stătea ţeapănă şi crispată şi aştepta. Deodată se hotărî să vorbească: „Nu se întâmplă nimic?”

Generalul se ridică, făcu o plecăciune, păşi în urma ei şi spuse: „Atunci, voi încerca să-mi îngădui anumite libertăţi”.

Şi pentru că toate aceste istorioare erau pline de ghilimele, bunica nu mai ştie ce i-a povestit doamna von Gunten doamnei locotenent colonel Hüter şi nici ce s-a mai întâmplat după aceea.

RÂNTAŞUL

— NU MĂ LAS EU AŞA, cu una, cu două! Bunica e la bucătărie şi fierbe o supă din foi de salată. În cameră, pe măsuţa de ceai, sunt teancuri de scrisori de la admiratorii ei de odinioară. L-a pus pe doctor să i le citească pentru că nu ştia cum să scape de plictiseală. Pe noptieră e. cămaşa de noapte preferată, din batist alb, garnisită cu dantelă şi ajur; a îmbrăcat-o când a venit doctorul, să se convingă că e bolnavă. Iată şi cupa ei preferată de cristal rubiniu lângă sticla cu vinul roşu preferat. În perioada cât am fost la Veneţia, a lansat SOS-uri disperate care au avut un ecou extraordinar. Toţi au venit: Xaver, medicul casei, doamna Wirsing, normal, profesorul, până şi domnişoara Interwald a sosit cu taxiul, plină toată de vânătăi, de la repetatele ei căzături; şi Balbina Aufwinkel din St. Florian şi femeia în

vârstă de la biserică, cea care face manichiura mai prost, dar mai ieftin decât cealaltă femeie în vârstă, care vinde săpun după colţ; şi unguroaica a fost, Bdzsi, ce frumos din partea lor!

Mă duc în camera din fund. Văd acolo o pitică cu obrazul palid ridicată pe vârfuri, încercând să şteargă marginile de sus ale dulapurilor.

Îmi îndeasă în palmă mâna ei cu cârpa de praf, mi-o scutură; plutesc într-un nor înecăeios şi ea mă salută ca pe un oaspete de seamă.

Merg glonţ la bunica. Fac toate eforturile să-mi păstrez o mină calmă. Ea gustă din supa de salată, îşi ia lucrul de mână şi-mi spune:

— Şezi!

Rămân în picioare şi o întreb cât se poate de liniştit:

— Cine e?

— Care? îmi întoarce bunica întrebarea, de parcă locuinţa ar fi plină de pitice.

— Femeia din cameră, o lămuresc.

— A, păi cine să fie, Annalies, îngrijitoarea mea.

Acum mă aşez.

Se pare că bunica şi-a dezvoltat, între timp, noi calităţi vizuale.

— Nu ţi-e bine? mă întreabă. Are o expresie blândă, prietenoasă. Întinde mâna după jurubiţa de mătase pentru cusut, îmi face semn că vrea cămaşa de noapte. I-o aduc. Trebuie să repare ajurul, acolo unde s-a destrămat.

Stau pe scaun alături de ea şi nu îndrăznesc să ating cu picioarele podeaua, să n-o murdăresc. Nu m-am îndurat să-mi şterg tălpile de preş, pentru că ştiam că e din cele bune, cărora le dădea de obicei altă întrebuinţare.

În răstimpul cât am lipsit, bunicii i-a crescut un al treilea ochi. Ţine firul nevăzut de mătase în faţa luminii şi îl vâră în acul nevăzut; se apucă să facă picioruşe minuscule în pânza vaporoasă de batist. Mai întâi trage fire în lungul ţesăturii şi le înfăşoară cu grijă pe o papiotă mică de tot. Apoi desfăşoară din nou fir după fir şi prinde cu ele firele orizontale rămase în ţesătură, formând

picioruşe. Pe cele două margini ale tivului face un lănţişor delicat din puncte în urma acului. Capetele firelor rămase libere le rupe cu dinţii ei cei noi.

E neîntrecută în această artă. Ar trebui să se bucure de protecţia acordată monumentelor. Stau şi casc ochii la ea. N-am să-i învăţ meşteşugul. Bunica bombăne ceva, ia o cârpă ordinară de vase, trage trei fire groase din ea, mi-o aruncă şi mă pune să exersez.

Annalies trebuie să privească cum mă descurc. Reuşesc să stric până şi zdreanţă aceea de bucătărie, încât e nevoită s-o arunce.

Pitica râde îngăduitor, ce frumos, ţine discursuri omagiale, găseşte că e minunat că bunica s-a gândit să-mi transmită mie arta ei. Faptul că nu sunt în stare să învăţ e încă un motiv pentru care în Germania ajurul e pe cale de dispariţie.

Brodez grosolan; îi tai pofta de a-şi duce la capăt peroraţia, întrebând-o nevinovat, de cât timp lucrează aici.

— De alaltăieri, îmi răspunde.

Aşa deci, în cazul ăsta… În cazul ăsta e, cum s-ar spune, încă musafiră. Înţeleg acum de ce bunica are o voce atât de melodioasă – < îi arată deocamdată numai „glazura de ciocolată”. Nu-i dau bietei Annalies mai mult de douăzeci şi patru de ore.

Deja pluteşte ceva în atmosferă. Bunica o întreabă dacă a curăţat totul temeinic şi în genunchi, dacă a dat bine cu pensula prin crăpături. Mormăie când Annalies îi spune că da şi lasă să i se citească pe faţă că nu crede o iotă.

Îşi frământă creierii să găsească o idee, un pretext; l-a găsit.

— Acum o să-mi faceţi un rântaş la conopidă.

Scoate un fel de lătrat, îşi freacă palmele, o împunge pe Annalies cu bastonul în burtă şi merge glonţ în camera din fund. Intră în curbă plină de elan. Paşii se opresc deodată şi auzim o bufnitură: S-a lovit de canatul uşii; numai Annalies e de vină că nu a şters bine prin crăpături.

Pitica ia din nou pensula, bunica stă şi pândeşte ca

un linx, simte încă miros de praf. Când ne întoarcem din cameră o depăşim pe Annalies în vestibul, lipind-o pe perete şi ne terminăm cursa sosind victorioase la marele spectacol: Rântaşul.

Bunica mai cade o dată, pentru că se aşază alături de scaun. Stă cu membrele înţepenite în faţa slujnicei şi pândeşte momentul să-şi pună în aplicare metodele de tortură.

— Să te văd acum! îi spune ameninţător. Aşa, întâi făina. Savurăm scena. Pitica stă neajutorată în faţa plitei şi nu ştie ce să facă cu mâinile.

— Aici, nu se trage chiulul, n-am nevoie de puturoşi! strigă bunica profitând din plin de situaţia privilegiată de a avea şi ea, ca prietena ei Balbina, o servitoare „care costă bani şi cere o găină pe zi şi vrea scurtă de blană!” Pentru mine, care m-am simţit întotdeauna datoare să mă interesez de viaţa oricui, lipsa de biografie a sărmanei Annalies îmi pare ceva de neconceput. Pentru bunica mea, pitica nu are nici trecut, nici viitor. Se află aici la dispoziţia ei, s-a născut exclusiv pentru a demonstra declinul acestei doamne de nouăzeci şi patru de ani. După cât de năroadă se arată a fi până găseşte, în sfârşit, cele trei lucruri necesare pentru un rântaş, justifică, fără să vrea, atitudinea severă a bunicii.

Aceasta e gata s-o lovească, e însăşi. Întruchiparea furiei.

Cum.se face că nu se sfieşte să ordone? Că nu-şi face. scrupule, când îi îngenunchează pe alţii? Acum ea e stăpâna, proprietara mijloacelor. Simţind că deţine toate atuurile, prin care o poate lega pe Annalies de mijloacele ei, bunica devine o adevărată dinamită.

Degajă o asemenea tensiune, încât explozia e iminentă.

Annalies învârte în rântaş. Mă uit la bunica. E satisfăcută, pentru că miroase deja, aude, simte că s-au şi făcut cocoloaşe.

Pitica spune, amestecând, că azi, la ora unu, o să vină băiatul ei, deoarece a intervenit ceva neaşteptat.

Pe bunica n-o interesează copilul; nu se jenează să i-o spună în faţă.

Problema acută e acum rântaşul.

Cu cât Annalies ţopăie mai neajutorată, cu atât e bunica mai radioasă. Îmi cere scrisorile admiratorilor şi o lasă pe pitică în nefericirea ei. Aduc tot teancul şi încep să-i citesc: „Mult stimată şi distinsă doamnă, când dorinţa devine de nesuportat...” Contemplă cu un singur ochi cele trei puncte roşii, miraculoase; ce roşii şi ceremonioase le-a desenat. Vrea un pahar de vin, se uită o clipă la fusta slujnicei şi gândeşte cu glas tare:

— Normal, sunteţi prea mică, nu puteţi ajunge la rafturile de sus! N-am ce să vă fac, sunteţi prea mică.

Annalies lasă capul în jos şi îşi priveşte neputincioasă picioarele.

Îmi face rău când o văd; prefer să citesc mai departe scrisoarea: „Fluturele care s-a rotit în jurul meu Vă aduce...” Mă opresc.

— Eh, şi ce mai zice? Bunica m-a pus până acum să-i citesc de sute de ori scrisorile.

— Urmează trei puncte! Le contemplăm împreună.

— E gata sosul? chicotitul ei anunţă ceva neplăcut. Biata pitică e o pradă uşoară în ghearele bunicii. Stă încovoiată deasupra zemii maronii şi nu ştie încotro s-o apuce. Ar vrea să fugă într-un colţ, dar bătrâna o şi înhaţă şi o readuce la locul crimei.

— Luaţi cratiţa de pe foc! Pentru Dumnezeu! Ridicaţi imediat capacul! La mine nu merge să puneţi capacele pe oale când vă vine cheful.

Pe Annalies o podideşte plânsul, semn că îi e de ajuns pe ziua de azi.

Bunicii, însă, nu-i e de ajuns.

Pitica trebuie să împacheteze rântaşul ars într-o pungă de plastic impermeabilă şi netransparentă, deoarece în casa bunicii nu s-a pomenit să se ardă mâncarea, apoi trebuie să spele cratiţa şi să o ia de la capăt.

Bunica o comandă cu voce răguşită:

— Aşa! Acum făina! Făina, am spus! Vită încălţată! Aşa! Amestecaţi! Luaţi-o de pe foc! Amestecaţi! Aşa! Turnaţi apa de la conopidă! Puneţi-o să fiarbă! Amestecaţi! Faceţi focul mic! Gata! mai mult nerv, mai mult elan!

Tăcem toate trei. Suntem epuizate. Bunica şi-a realizat planul. Pe obrazul Annaliesei se văd urmele umilinţei, dar şi prostia.

Observă satisfacţia bătrânei, dar nu-şi dă seama care-i cauza acestei mulţumiri: Bunica s-a hotărât să şteargă numele Annaliesei din carnetul ei de adrese. Acum mormăie încântată.

Prostia trebuie speculată până la capăt; aceasta îi dă bătrânei mele o vitalitate nebănuită. Trebuie să savureze fiecare avantaj pe care i-l oferă propriul ei declin.

Unul din aceste avantaje este răutatea.

În fine e destul de bătrână ca să-şi poată vărsa veninul asupra oamenilor, fără să-i pese, mai ales că nu mai există niciunul dintre cei care-ar putea s-o împiedice de la aceasta. De aceea biata Annalies trebuie să se târască în genunchi, în faţa noastră, şi să strângă firimiturile de pe jos.

Sună.

— Să mă duc să deschid? Cred că e băiatul meu.

— Nu vă ridicaţi de jos, continuaţi-vă treaba! Bunica ar avea poftă să-i tragă un picior, să nu mai crâcnească.

Mă duc eu să deschid şi-l aduc pe copil înăuntru.

Bunica nici nu se uită la el. 11 trimite imediat înapoi, în faţa uşii, fiindcă nu s-a şters pe pantofi.

— Aşa, acum vino încoace şi dă frumos mânuţa, îi spune zburlindu-se la el ca să-l intimideze.

Băiatul scuipă guma de mestecat în mâna stângă şi-i întinde dreapta.

O clipă sper că privirea ei se va opri pe pantalonii de piele cu franjuri, cum poartă indienii. Dar după felul în care se preface a nu-l vedea, îi ghicesc gândurile: „Am mai văzut eu băietani de ăştia zdraveni – ar trebui să-mi ţin gura – care bagă cuţitul în tine fără să clipească”.

Scoate un fel de şuierat, care mi-e adresat mie. Vrea

să mă prevină.

Annalies găseşte două firimituri şi le pune pe masă. Ne facem că nu vedem când băiatul suflă peste ele şi le aruncă iar pe jos.

Nici nu crâcnim când îşi scoate o ţigară şi şi-o aprinde la aragaz; bucătăria bunicii, în care nu se fumează, începe să miroasă a mahorcă. Băiatul râde la mine, arătându-şi dinţii. Bătrâna mă spionează să vadă dacă mă uit, ca şi ea, în altă parte.

Râsul acela rămâne spânzurat undeva în aer.

Bunica se ridică şi-mi face semn. Sprijinindu-ne una de cealaltă, ne strecurăm pe furiş, de-a lungul pereţilor întunecaţi ai coridorului, în camera din fund. Când ne vedem acolo respirăm uşurate.

O ajut să se aşeze pe canapea şi închid uşa fără zgomot.

Arată spre sertarul de sus al noptierei. Îmi cere să-l deschid. Scot etuiul din ascunzătoarea lui, îi întind stiloul şi bloc-notesul. Desenează pe o foaie albă un semn de întrebare şi mi-o întinde.

Ne uităm întrebătoare la semnul acela.

Bunica ia altă foaie şi desenează o faţă. O haşurează întunecând-o şi pune în dreptul ei un semn de întrebare.

Privim îndelung ovalul întunecat.

— Nici vorbă, ăsta nu poate fi un copil din timpul ocupaţiei, şopteşte bunica. Ptiu, ce poamă!

Se aud paşi în bucătărie. Să fi ajuns şoaptele ei până acolo? Trebuie să arunc cele două foi în tocătorul de hârtie, ca să şterg orice urmă.

Se ridică, pipăie şi ia o monedă de cinci mărci. Deschidem uşa şi o pornim într-un echilibru nesigur – discutând cu glas tare – pe coverta înclinată a vaporului.

Când eşti bătrân şi încovoiat ai o imagine strâmbă a lumii, întocmai ca un copil.

Intrăm fără zgomot în bucătărie. O găsim pe Annalies în poziţia în care am lăsat-o. Stă în patru labe şi se chiorăşte prin colţuri.

Băietanul îi înfulecă mâncarea de prânz plus cele

două linguri de peltea pe care i le-a numărat bunica pe farfurioara de sticlă; nu cumva să-i spurce chiseaua cu „lingura ei linsă”. Flăcăul îşi face de lucru cu cuţitul de bucătărie.

Zâmbeşte. Şi-l duce la beregată şi-l răsuceşte brusc.

Bunica nu se mai poate stăpâni. Se repede la băietanul tuciuriu, îi pune moneda de cinci mărci ne masă şi îi spune slujnicei:

— Destul pentru azi!

Ne aşezăm în jurul castronului cu supă de conopidă. Îmi toarnă din belşug într-o cană de lapte. Să am pentru acasă.

— Acum mi-a trecut foamea, îmi spune.

Îmi dăruieşte două jartiere de la un portjartier vechi pe care le-a cusut singură, şi îmi mai dă şi cincisprezece mărci pe deasupra.

TALPA

BUNICA CROŞETA ultimul pătrat pentru ultima ei cuvertură. Eu îi făceam pedichiura.

— Atenţie! mi-a strigat. Atenţie la degetul mic!

Tocmai terminase pătratul albastru, când mi-a spus:

— Ieri, la salonul de pedicură, Liza s-a jurat că nu a mai văzut în toată cariera ei picioare atât de slabe. Probabil că acest „compliment” nu i s-a părut bunicii destul de convingător pentru mine, de aceea a adăugat: Liza a chemat-o pe şefa ei, să vadă şi ea. Aceasta s-a uitat cu atenţie la degetul meu mic şi a spus: „În degetul ăsta nu mai e pic de viaţă”.

A trebuit să mă uit şi eu la pipernicitul acela de deget, care părea, de altfel ca şi întreaga talpă, că vrea să se ridice de la pământ şi să se înalţe la cer. Arăta cu adevărat straniu. Cu cât îl priveam mai mult, cu atât îmi părea mai lipsit de viaţă.

Croşeta la un pătrat galben, când şi-a ridicat mândră capul cu părul ondulat, tuns *à la garçon*:

— Coafeza m-a asigurat că nu voi mai avea nevoie toată viaţa de permanent. La nouăzeci şi patru de ani, nu mai creşte părul.

Tocmai cosea un pătrat roşu, când şi-a dus mina la rana aceea de parcă ar fi fost locul vulnerabil al lui Siegfried:

— Îngrijitoarea Ernei a spus că la nouăzeci şi patru de ani nu se mai vindecă nimic. Începuse un pătrat verde. A rupt cu dinţii firul de lină: Dentistul mi-a spus deunăzi că totul s-a atrofiat: un maxilar tipic de nonagenară. Aici nu mai poate folosi nici cea mai modernă proteză.

În felul acesta, mediul înconjurător îi confirmă bunicii că trupul ei se desparte de viaţă, bucată cu bucată.

CORNURILE

— DACĂ LUCRURILE continuă aşa, trebuie să mă omorâţi! Stă în faţa mea, gata să iasă pe uşă, cu taşca de moaşă pe braţ şi îmi dă peste mână când vreau s-o ajut: Pot şi singură.

Coborâm scările şi mergem drept înainte, pe trotuar, până la cofetărie. Cumpărăm „trei cornuri pentru doamna von Kronlein”. Tocmai vrem să ieşim, când un individ se strecoară printre noi. Eu, politicoasă, vreau s-o sprijin; într-o mână am taşca cu cornurile, în cealaltă pe bunica mea cu baston cu tot, refuzând categoric să se lase ajutată. Îi dau drumul la mână. Şi ce credeţi că face? Se sprijină în gol şi cade. Vreau s-o prind, dar mă trage spre ea. Iată-ne întinse pe jos cât suntem de lungi. Ea ţipă. Zăcem în zăpadă, pe trotuar, în faţa cofetăriei. Părul ei nu se mai distinge de fulgii de nea. Când încerc s-o ridic strigă, cât o ţine gura, că mai bine s-ar alege praful de ea.

Îi iau bastonul şi dispar.

BASTONUL

M-AM AŞEZAT DOUĂ CASE mai sus pe un stâlp scund de fier, amplasat în mijlocul unei porţi pentru a bara circulaţia. În mâna tremurândă ţineam bastonul şi taşca de moaşă cu cornurile; urmăream vânzoleala din jurul bunicii. Sosi salvarea, o luă şi opri în faţa casei ei. Bunica păşea dreaptă la braţul unui medic.

Pe stradă trecea un zarzavagiu strigând: „Cartofi ieftini! Cartofi ieftini!”

Un copil care văzuse întâmplarea a trecut pe lângă

mine şi m-a arătat cu degetul. În ochii lui eram, fără îndoială, o cretină care nu numai că şi-a lăsat bunica să cadă, dar acum şedea aici tremurând ca o neputincioasă cu bastonul bătrânei în mână.

Eram incapabilă să mă urnesc din loc. Mă simţeam slabă şi lipsită de apărare. Ea se hrăneşte cu seva mea, cu oasele şi ţesuturile mele. I-au crescut cârcei ca la plantele agăţătoare, cu care mă sugrumă. împotriva zbaterilor mele neputincioase se apără cu un scut gros de chitină.

Găseşte mereu trucuri noi ca să-şi substituie funcţiile degradate. Şi-a pierdut un ochi şi i-a crescut un al treilea în loc. Rămâne în picioare cu ajutorul noilor organe represive pe care şi le dezvoltă. Între timp i-au crescut trei buze, trei urechi şi zece rânduri de piele.

Există o specie de crabi care parazitează pe o larvă de crab, trăind la rândul ei pe alt crab, şi el parazit.

Bunica mea e un parazit. Eu sunt mediul vital pe care parazitează.

Chiar şi acum îmi simte lipsa. Nu poate trăi nicio secundă despărţită de mine.

Am luat bastonul şi m-am târât până la casa ei.

ÎNSEMNARE 12

SPAIMA PE CARE am încercat-o nu poate fi descrisă în toate amănuntele. Un frig mi-a cuprins tot trupul şi mi-a paralizat orice mişcare.

Bâlbâiam întruna şi mă juram că n-a fost vina mea. Când bunica a început să-mi atace organele, m-am scufundat în adâncul pământului. Aici am descoperit un parazit-lipitoare, de care nu mai auzisem până acum. În scurt timp parazitul a crescut monstruos, atingând mărimea victimei sale. Încercând să-mi amintesc care era de fapt parazitul şi care victima lui, nici n-am observat că o uitasem pe bunica la suprafaţă.

MĂNUŞA GLACÉ

BUNICA E AZI COMPLET descompusă. Îi caut părţile auxiliare sub masă, în frigider, în rafturi; orice aş face nu pot s-o mai întregesc.

Părţile componente ale trupului ei zac împrăştiate

prin cameră.

Ochiul-ochelar zace crăpat sub fereastră. Piciorul-baston a fost azvârlit de o mână străină în fundul subpatului. În bocceaua cu lucruri de aruncat găsesc într-o pungă de plastic, legată de trei ori la gură, mănuşile ei glacé albe.

Pe pat descopăr o arătare acoperită de o carapace de broască ţestoasă. Capul bolovănos e căzut într-o parte. Pare că e desprins de trup şi aşezat alături de umeri. Crăpătura gurii dezveleşte două rânduri de dinţi albi, înţepeniţi acolo în maxilar. Tăieturile pleoapelor sunt închise. Încerc să-i ridic pielea de pe ochi, nu se observă nicio tresărire a globilor oculari.

Toate degetele de la picioare sunt îndreptate într-un fel de erecţie spre cer. Funiile acelea răsucite au fost cândva braţe, dopul înfipt în capul unei ciuperci zbârcite a fost odată un nas. Bunica mai are puţin şi se va preface în lemn, cărbune sau piatră.

Îmi apropii urechea de cumplita vedenie, acolo unde ar trebui să fie ghemotocul inimii. Nu se aude nimic. Doar vuietul propriului meu sânge. Inima ei doarme.

Dar unde e pulsul. Sub degetul meu mare nu se simte niciun puls.

Îmi culc urechea, din nou, acolo, unde până şi ceapa are o inimă, până şi piatra un puls. Nimic, doar tumultul sângelui meu.

Nu pot distinge mişcările muşchilor.

Pipăi o plantă.

La plante se foloseşte microscopul. Cu ajutorul lui putem vedea, chiar şi la alge, tremurul cilului vibratil.

N-am niciun microscop la-ndemână.

Totul se răscoală în mine de atâta spaimă. Mă silesc să-mi aţin privirile pe această materie închisă în sine, care ar trebui să fie bunica mea.

Mă rog la Dumnezeu. Frica de moarte m-a prins în ghearele ei.

Deodată mă pomenesc că nu mai pot distinge viaţa de moarte. Cum arată moartea, cum viaţa, obiectul ăsta

din faţa mea e mort sau viu?

Înainte de a împietri eu însămi de groază, mă duc la closet. Organismul meu mai funcţionează.

Mă aşez pe scaunul WC-ului şi reflectez. Mă lovesc peste genunchi, să-mi opresc tremurul picioarelor. Îmi rechem în memorie toate cunoştinţele ştiinţifice şi-mi astup cu ele gura spaimei mele.

Oare n-am învăţat să deosebesc materia vie de materia moartă? Delimitarea ştiinţifică între fiinţă şi nefiinţă este limpede pentru oricine şi de netăgăduit; saltul de la viu la mort este clar, evident, inteligibil.

Moartea este demonstrată de existenţa unui cadavru.

În lipsa unui microscop e bună şi o oglindă.

Mă apropii tiptil, tiptil; îmi stăpânesc cât pot mâna în care ţin oglinda barocă. N-am voie să tremur. Cum te mai joci tu cu mine, vierme ce eşti! Abureşte oglinda cu o singură răsuflare, lua-te-ar dracu’, ca să-mi dau seama că eşti vie, abureşte-o, îţi spun!

Suprafaţa oglinzii, pe care o ţin deasupra despicăturii din mijlocul feţii ei, nu vrea să se aburească cu niciun preţ. Toată încercarea mea disperată mi se fărâmiţează rece şi colţuroasă în mână. Îmi înfrâng sila şi-mi suflu aerul din plămâni prin nările ei uscate în interiorul carapacei. Porţiunea, unde ar trebui să se afle stomacul, se umflă treptat, devine bombată ca burta unui păianjen. Mă opresc brusc, deoarece îmi aduc aminte că am citit undeva despre pericolul balonării.

Stau inertă pe pat. Aştept. După câteva minute mă ridic şi iau o lanternă.

Arunc o lumină puternică pe faţa ei. Nimic. Fac întuneric în odaie. Nimic. Îi pun o batistă udă pe buze. Nimic. Stropesc obiectul acela inert cu lămâie. Nimic. Despicăturile mirosului şi ale gustului îi rămân împietrite.

Ciupesc cu furie bolovanul acela adormit. Las’ că te fac eu să te urneşti, vrăjitoare bătrână! Nimic, nimic.

Aduc de la bucătărie găleata de tablă plină cu apă şi o stropesc. Nimic.

În odaie e groaznic de frig. Mă gândesc la foc. Asta

trebuie să fie! Aprind gazul în sobă. Răsucesc butonul până la trei, la patru, la cinci. Valuri de căldură plutesc binefăcătoare peste femela larvă. Nimic. Fac curent, asta o turbează de obicei; nici nu se clinteşte. Caut altceva: zgomot, praf; pun muzică, să duduie, să urle, sar prin casă. Nimic.

Doar doamna Wirsing apare în vestibul, ca de obicei îmbrăcată în roz. O trimit acasă. Îi spun că totul e în ordine.

— Doarme, pst, altfel se trezeşte şi-i mai rău. Doamna Wirsing vrea să mă dea la o parte, dar nu-i merge. Mă jur în faţa ei că doarme, închid uşa, îmi scot pantofii şi trag cu urechea. Dar şi ea rămâne în spatele uşii şi face acelaşi lucru. Mai strigă odată:

— Doamnă von Kronlein! Mă auziţi?

Apoi o porneşte pe scări bombănind. În sfârşit, aud uşa de jos trântindu-se. Sună telefonul. Ridic. E tot ea.

— Doamna von Kronlein?

— Doar v-am spus că doarme! îi răspund, închid.

E teribil de frig. Încetez să mai fac curent. Încălzesc iar până la cinci. În dogoarea aceea chibzuiesc dacă nu e totuşi o şansă faptul că acest „fenomen al naturii” mi-a revelat cele mai profunde taine ale vieţii. Ele există, şi asta am învăţat.

M-aş înşela pe mine, clacă nu aş privi „obiectul” drept în faţă. Dar cum să trezesc această membrană împietrită?

Nu sunt de specialitate, poate ar fi mai bine să apelez la un consult medical.

Am învăţat că sistemele vii răspund la excitaţii. Recapitulez, să mă asigur, dacă am încercat pe pielea ei toate mijloacele de a o face să reacţioneze.

Lumină, zgomot, frig şi dogoare.

O mingii. Nimic. Strig, şoptesc. Nimic.

Pentru mai multă siguranţă o lovesc.

Nimic.

Aştept să-mi vină o idee.

O mai lovesc o dată.

Nimic.

Mă uit în jurul meu. În locul rafturilor şi a poliţelor nu văd decât pietre funerare.

Mă cuprinde urî tul. Îmi spun: Trebuie s-o fac să înveţe din nou să trăiască! Dar cum?

Uneori viaţa continuă să palpite în asemenea existenţe larvare. Dar nu e nimeni s-o vadă, nici medicul cel mai experimentat, şi atunci decide înhumarea. Dacă aş avea praf de tutun s-o fac să strănute. Fir-ar să fie! Ce să mai încerc? Vino-ţi odată în fire!

Dar cum?

Privesc fix patul şi mai ales locul acela unde ar trebui să se afle creierul vechi al acestei mostre de somn. Sunt epuizată de frică. Scoală-te odată, lepădătură! Bat din picior. Cum s-o fac să-şi spele dinţii şi să-şi şteargă urdorile de la ochi? Trebuie să existe ceva pe lumea asta, care s-o determine să-şi pună din nou piciorul baston, ochii secunzi, mănuşile glacé şi toate măştile indispensabile bătrâneţii.

Zăresc găleata de tablă în care am adus apa.

Scot un strigăt: „Evrika!” Trebuie să cumpănesc altfel lucrurile. Nu „vino-ţi în fire”, ci „să-ţi ieşi din fire”, ca să-ţi revii!

Cobor şi cumpăr de la magazinul zoologic o găleată plină de peştişori aurii. Mă întorc, trag cuvertura de pe femela-larvă şi torn peste ea toată apa rece din găleată cu peştişorii care i se zbat pe piele.

Bunica se trezeşte şi ţipă:

— Ah, mă trec fiorii, mă trec fiorii! Se ridică brusc şi-mi trage o palmă de văd stele verzi. Ţipă iar înnebunită şi-mi aruncă în faţă cincizeci de mărci cu întreaga casetă de bani şi toi teancul de plicuri iscălite cu numele meu: Pleacă, pleacă să nu te văd!

Însemnare 13

Palma a fost atât de puternică, încât a trebuit: să mă prind de speteaza scaunului, ca să nu cad. Trăia! Tot mai trăia. A fost doar o înscenare. M-a spionat tot timpul. A savurat eforturile mele de a o readuce la viaţă!

Această întâmplare mi-a deschis ochii asupra

ticăloşiei ei. Bătrâna se folosea cu sânge rece de starea ei respingătoare ca să-mi urmărească frica de moarte.

INELUL DE LOGODNA

— CASETA UMORISTICA, la gunoi cu ea!

Ai unc cadoul profesorului în punga cu vechituri. Căderea ei în dizgraţie se datora faptului că pensiunea, unde îşi lua bunica masa de prânz, devenise un bordel. De când o ştiu, bunica a fost un duşman înverşunat al bordelurilor, pentru că acestea erau incompatibile cu mediul ei.

Totul a început de la „comandanta turbată după bărbaţi” care-şi făcea unghiile alea de călău exact înainte de a veni la masă. Ghearele ei roşii ca sângele se înfigeau în ochiul bunicii – aşa simţea.

La supa de orez, chiaburoaica a întrebat-o pe comandantă, complet dezinteresat, câţi ani are. La sufleul de orez, mirosul de ojă proaspătă devenise de nesuportat. La budinca de mure cu orez, comandanta catadicsi, în sfârşit, să răspundă, că a împlinit şaizeci şi opt când toată lumea ştie că acum două luni şi-a sărbătorit cu fast aniversarea a şaptezeci şi cinci de ani; cu acest prilej şi-a drapat scheletul în catifea şi mătase. Nu s-a mulţumit cu atât. Şi-a vopsit buzele şi şi-a fardat pomeţii descarnaţi. Felul în care bătea darabana cu unghiile pe masă te scotea din minţi.

Bunica şi-a pierdut răbdarea şi i-a spus că nici cel mai discret roz nu o mai putea întoarce de la groapă.

Dar comandanta a continuat să bată darabana în masă şi i-a replicat cinic că, în cazul acesta, va deveni un înger cu unghiile roşii.

Când erau la cafea, a venit profesorul „mâncat”. Purta un sacou de promenadă, joben şi bastonul sub braţ. Comandanta i-a pus unghiile ei aprinse în palmă şi el i le-a sărutat de parcă ar fi fost sâni.

În felul acesta s-au dat de gol.

Comandanta şi profesorul purtau amândoi acelaşi inel: un inel de logodnă.

Stăteam mută în faţa relicvelor bunicii mele. Le

triam. O auzii oftând:

— Gloabă bătrână ce sunt, cum am putut să mă ataşez de profesor! Era normal s-o ia pe cea tânără. După un timp: Oricum nu m-aş fi pretat la aşa ceva.

FIRIMITURILE

TOT MAI DES mă pomenesc sünd în cel mai pitit ungher al odăii, leoarcă de sudoare. Mă ascund de ea.

Din când în când observ la celălalt capăt al încăperii un punct luminos mişcându-se. E ea cu lanterna de buzunar.

De zile în şir trăim în întuneric.

Moartea ei lentă mă vlăguieşte. De multe ori nu mai sunt în stare să ies din cotlonul meu.

Acum două zile am pus-o pe Annalies să ne cumpere douăzeci de pachete de hrană pentru sugari. Apoi i-am spus categoric: „Nu avem nevoie de nimeni, ne descurcăm şi singure!” Am plătit-o la zi şi ne-am debarasat de ea. Respir uşurată că acum sunt singura care caută firimiturile. Când găsesc una o vâr în buzunarul rochiei de casă, pe care n-o mai scot de pe mine, şi i-o duc bunicii.

— Putoarea, rosteşte ea din cotlonul ei, nici de căutat firimituri nu era bună, şi bagă fărâma în gură ca să nu mai facem gunoi.

Alaltăieri Sebastián a venit la noi, deoarece bărbatul meu nu s-a simţit bine. Ne-am târât toată ziua pe jos căutând tăcuţi. Băiatul găsea mai multe decât mine, pentru că lumea podelei reprezenta pentru el un teritoriu încă nou.

Nu l-am mai văzut de atunci. Stau toată ziua în casa bunicii. Telefonul nu-l folosim decât seara, după ce se face linişte în dosul ferestrelor. Când sună la uşă de trei ori şi se răsuceşte cheia în broască, ştim că e doamna Wirsing, care aduce laptele. Nu mă clintesc de la locul meu. Tuşesc tot timpul şi înghit picături.

În spatele ferestrelor şi în casă e o larmă asurzitoare. Sunt paznicii noştri. Ori de câte ori ne lovim una de alta pe întuneric, bunica îmi şopteşte:

— Îmi vine să las totul baltă şi să plec cu metroul,

dacă aş fi sigură că nimeresc pragul când păşesc de pe scara rulantă. Îşi apasă burta mai tare de podea.

Au vrut s-o evacueze.

Lucrările au început de la acoperiş, a urmat apoi casa scării, gangul, faţada şi, la sfârşit de tot, apartamentul ei. Schelele cresc şi cresc până la fereastră.

I-a venit rândul.

Bunica are dreptul să rămână în casă. Ea e singura dovadă vie a acestui spaţiu.

De aceea mă pune zilnic să le amintesc în scris acest lucru. „Stimate Domnule proprietar!”, „Stimate domnule zidar!”, „Stimate domnule tinichigiu!”, „Stimate domnule sobar!”, „Stimate domnule turc!”

Zeci de scrisori politicoase cu indicaţia PERSONAL în care se arată, negru pe alb, că bunica nu a atins vârsta de nouăzeci şi patru de ani ca să se lase îmbrobodită de manipulări venite din exterior.

Noaptea pun scrisorile pe tabla ferestrei. Dimineaţa, după ce se luminează bine, dispar.

Peste zi nu mai suntem niciodată singure: Prin faţa geamurilor glisează umbre de criminali, ne ameninţă, îşi ridică în aer ciocanele şi rângile.

Spintecă şi tranşează întâi casa, apoi pe bunica. Dezbrăcaţi până la brâu, cu pielea arsă, roşie ca purpura, se caţără pe schele, în faţa ferestrelor, şi se holbează înăuntru. Tigri hămesiţi scrâşnesc din dinţi, vor să ne devore.

De aceea am tras perdelele. Când trebuie să ne mişcăm prin cameră, mergem de-a buşilea, cu capetele vârâte între umeri, şi vorbim numai în şoaptă.

— Am ajuns de nouăzeci şi patru de ani ca să fiu obligată să trăiesc ca un animal, tună şi fulgeră bunica cât e ziua de mare. Trebuie să mă târăsc pe podea şi ei mişună pe pereţi ca gândacii. Asta e liniştea bătrâneţelor mele!

Bunica nu închide ochii toată noaptea. O muncesc gândurile că unul din gladiatorii ăştia o să dea buzna în casă şi o s-o omoare.

Am pus fierbătorul electric pe jos, în bucătărie, şi am

umflat o saltea pneumatică. Deasupra am improvizat din scânduri şi prelate un cort, ca să nu mai putem fi văzute. Ce noroc că de curând am refăcut, din ordinul ei, provizia pentru caz de forţă majoră.

Cortul este singurul loc unde putem să ne ridicăm, pentru câteva clipe, în picioare ca să ne mai dezmorţim oasele. Pe dinăuntru i l-am aranjat destul de confortabil. Un cactus mic, aşezat pe un taburet de lemn, acoperit cu un şerveţel de dantelă, decorează interiorul. Aceasta este noptiera ei.

De la o zi la alta ne restrângem nevoile zilnice; câteva cutii de conserve, nişte apă minerală, lapte, nu ne trebuie mai mult.

În locuinţă e o atmosferă încinsă şi umedă. Nu îndrăznim să aerisim. Uneori mă pomenesc zăcând pe podea, într-o stare de prostraţie. Noaptea, după ce bunica adoarme în sfârşit, pun radioul încet. Muzica e atunci pentru mine un mesaj secret. Mă gândesc la bărbatul meu, la băiat, la faptul că i-am obligat să se descurce singuri şi mă cuprinde o revoltă lipsită de sens.

Mă trezesc de multe ori leoarcă de sudoare, cu maxilarele dureroase şi încleştate. Am senzaţia stranie că aş fi muşcat ore în şir dintr-o funie de circ. Pielea capului îmi e îngheţată, mă doare rădăcina părului, pesemne că în somn cineva m-a tras de păr în sus şi m-a aruncat afară prin cupola circului.

Articulaţiile mâinilor îmi sunt umflate. Degetele mi s-au strâmbat. Când mă strecor în toiul nopţii, pe furiş, până la oglinda din bucătărie, chipul care mă priveşte îmi pare străin.

Am îmbătrânit.

Obrazul e alb şi buhăit. Ochii sunt stinşi, zilnic îmi apar riduri noi. Am cearcăne întunecate, care pot fi frumoase la alte femei, la mine sunt hidoase. Arăt ca o furie. Mi s-a strâmbat faţa, de parcă m-ar fi bătut cineva.

Pielea mi-e toată crăpată, dinţii galbeni, murdari.

Îmi cobor privirile şi-mi deschei rochia de casă. Priveliştea trupului meu mă deconcertează. Mă silesc să

privesc în oglindă şi văd acolo un corp străin şi bătrân. Din gură mi se scurge un fir de salivă şi, pentru o clipă, îmi trece prin minte că bătrâneţea şi demnitatea sunt, cel puţin în ce priveşte trupul, incompatibile.

Peste zi fac progrese. Învăţ târâtul, căutatul şi făcutul firimiturilor ca pe o ocupaţie zilnică. Umflată ca o butie şi încovoiată, curăţ mizeria de pe jos şi şuşotesc cu bunica, talpa târâtoarelor, despre morminte şi viermi.

Singurul lucru rezonabil în mijlocul acestui dezastru, declanşat de renovarea casei, este să ne păstrăm calmul. Aventura inactivităţii verticale îşi are farmecul ei; rămânem în viaţă, aşteptând pe acest teritoriu al covorului, care nu a fost mişcat de la locul lui vreme de mai bine de treizeci şi cinci de ani.

Cu cât vor ei mai mult să ne încalce teritoriul, cu atât suntem noi mai puţin dispuse să le cedăm fie şi un colţişor. De afară se aud strigătele asediatorilor turci. Ne somează să deschidem ferestrele pentru că trebuie să înlocuiască tabla, apoi ramele, apoi geamul. Îmi vâr vată în urechi şi înalţ o pânză deasupra cortului. Ei ne sparg geamurile, eu le astup noaptea cu cartoane. Pe pânză cos şervetul cu blazonul familiei: coroana în şapte colţuri.

Cu cât stărui mai mult în umbra bătrâneţii şi a morţii cu atât umbra se limpezeşte, capătă transparenţă. Nimeni nu e în stare să-şi menţină amărăciunea îmbătrânirii şi a trecerii în nefiinţă veşnic tânără. Până şi nevoia de lumină s-a ofilit în mine.

De o veşnicie am nouăzeci şi patru de ani şi mă târăsc prin găuri întunecoase. Am în faţă un timp nemărginit ca să rămân bătrână. Doar moartea bunicii mi-ar mai putea răpi acest spaţiu. De aceea o ţin cu toate puterile mele în viaţă şi, de când ni s-a terminat provizia de alimente pentru astronauţi, îi dau, la fiecare oră, o linguriţă de hrană pentru sugari.

„Lasă-mă în pace, toanto!” sunt uneori singurele cuvinte pe care mi-e dat să le aud din gura ei în cursul unei zile. Atunci o rostogolesc pe covor cât mai departe de mine.

Gladiatorii aruncă de afară, de pe schele, cu pietre în cartoanele de la geamuri. Bat tablă de aramă veritabilă pe mansardă, am văzut cu ochii mei azi-noapte, dedesubt fac un schelet nou de lemn, cu guri de aerisire între bârne şi straturi izolatoare şi îmbracă tot acoperişul cu ţigle. Ne zidesc scump, cum s-ar spune. Unul, care-şi arată cu dezinvoltură carnaţia albă prin despicătura blugilor, ne dărâmă, cu o lovitură de baros, căminul. În câteva secunde simt pe piele o pojghiţă grasă, însoţită de mâncărime. Întâi ne-au luat lumina, acum şi aerul. Mă târăsc în cort şi-mi fixez lanterna pe obraz. În oglindă mă văd perfect neagră. Îndrept fascicolul de lumină înspre bunica. Aceasta parcă e toată muiată în catran. Până şi mobilele sunt acoperite de funingine.

Iată-i că-şi pun în funcţiune burghiele şi încep vânătoarea împotriva nervilor noştri. La aceasta se mai adaugă scârţâitul continuu al unui cablu de troliu şi ţiuitul unui fierăstrău electric care ne pătrunde până în măduva oaselor. Sticle de bere se sparg cu zgomot pe pereţii apartamentului nostru.

Bunica îşi caută, pipăind pe brânci, drumul înapoi prin toată istoria vieţii ei. Uneori, când soseşte cu bine în ţara bebeluşilor, începe să gângurească şi cere biberonul: „Ce bine că am păstrat totul!” Vrea să apuce suzeta; din gura ei fără dinţi ies plescăituri care stropesc. Gâfâie istovită. O ridic şi aştept să regurgiteze. Apoi se întinde din nou, lăsându-se în voia amintirilor ei de copil. Se înfăşoară cu ultima cuvertură lucrată de ea, în care şi-a împletit definitiv lumina ochilor.

Cei de afară ne construiesc o închisoare fără cusur. Conservele ne sunt pe terminate. Ce bine că doamna Wirsing aduce zilnic laptele, altfel bunica ar fi pierdută. Aşa pare că se întremează văzând cu ochii. Burta ei mică se rotunjeşte, şoldurile se împlinesc, şi când îşi întinde braţele plăpânde, am impresia că a mai prins putere. Deunăzi, târându-se prin odaie, a tras un sertar, din care a scos ceva. S-a întors în cort cu cărţile pentru pasienţă în mână. A întins un rând ca să înceapă pasienţa lui

Bismarck, dar când a ajuns la faza suitelor, a strâns enervată cărţile şi a adormit pe loc.

Noaptea mă sileşte mereu să facem o plimbare în jurul blocului, ca să nu-mi prindă tuşea tot pieptul. Ţopăie şi se agită atâta încât îi fac cheful. Când sosim acasă, se poartă cu mine de parcă am venit în vizită. Când plecăm îmi dă de fiecare dată douăzeci de mărci, pe care îi pun, la întoarcere, la loc în caseta de bani.

CLISMA

A FOST O MUNCĂ istovitoare, să car noaptea aproape toate lucrurile din casă în faţa porţii. Fără ajutorul trecătorului necunoscut, pe care l-am răsplătit cu aspiratorul nou-nouţ, şi cu bicicleta de gimnastică medicală, nu aş fi scos-o la capăt. Prin crăpăturile pereţilor auzim acum uruitul infernal al roţilor de la maşina de fărâmat mobilă. Planşeul se cutremură, cortul se balansează, membrele noastre tremură. Durează o zi întreagă până când mobila bunicii e prefăcută în aşchii şi rumeguş. Nu ne-au rămas decât perdelele, cortul, canapeaua, un fotoliu şi câteva lucruşoare pe care vrem să le distrugem cu mâna noastră.

M-a trimis în stradă, în aerul albastru a cărui ostilitate îmi face rău, să supraveghez munca maşinii de fărâmat mobilă. Îmi ajunge. Rămân mai bine în cort, baricadată de materialele de construcţie, care-mi acoperă azurul, în compania zidarilor, apărată de schele, învăluită în pânza de sac, întinsă pe toată faţada casei. Cât vezi cu ochii, nu-i nimeni să te întrebe: încotro? Sug de zor din biberonul bunicii şi când în odaie se strecoară un fir de lumină firavă, ne târâm până la crăpătură şi o astupăm.

Abia acum, în ceasul al doisprezecelea, am învăţat să preţuiesc declinul stilului Biedermeier, ruinele sfinţilor şi fotografiile de familie. Abia după căderea nopţii, când ultima dâră de clarobscur părăseşte încăperea, începe viaţa noastră. Atunci ne sprijinim una pe alta până la canapea şi scoatem casetele din ascunzătorile lor.

Nimeni nu poate să vadă cum lucrăm împreună, la lumina lumânării, la macheta morţii ei. Într-o casetă

zăvorâtă bine în trei lădiţe, puse una în alta, se află o maşină mortuară decupată din carton. Bunica a încreţit cu mâna ei perdeluţele negre de mătase naturală care acoperă pe dinăuntru ferestrele minuscule. Deasupra a aplicat o cruce de lamé auriu. Desenăm pe o foaie albă doar jumătatea dreaptă a îngerului de marmură cu aripi aurite, care va privi de jos de pe mormânt, cu un singur ochi spre cer. Celălalt ochi va umbri cu orbita lui goală – aşa am hotărât noi – pomeţii descărnaţi ai morţii. Prindem voalul negru cu aţă fină ca firul de păr. Va trebui să-l port exact aşa cum l-a purtat ea ca văduvă şi nu altfel. Din ace negre de păr modelăm deasupra arzătorului special pentru fierul de frezat o cruce, pe care am să mi-o pun la gât, şi vopsim toate rufele mele în negru.

În semiîntuneric legăm teancurile de scrisori vechi ce urmează să fie trimise înapoi la expeditorii lor. Cele ale căror expeditori au plecat dintre cei vii sunt mărunţi te în tocătorul de hârtie. La fel procedăm cu invitaţiile la nunţi şi logodne, cu certificatele de vaccin şi cu carnetele de note de la şcoală. Cu scândurile şi braţele fotoliului, de curând recondiţionat, am aprins un foc straşnic în vechea sobă de teracotă. Strângem în grămăjoare şuviţele de păr blond ale nepoatelor şi nepoţilor încărunţiţi de mult, identificăm fotografii, spălăm vaze: fiecare scrisoare se va întoarce la autorul ei, fiecare cadou la cel ce l-a dăruit. Ce noroc că avem listele care ne arată provenienţa fiecărui obiect.

Spălăm tablourile, spălăm bluzele, stivuim bibelourile şi bibliile. Totul este prevăzut în cele mai mici amănunte pentru drumul de pe urmă al bunicii. Aceasta e ultima noastră misiune, alta nu mai există.

Toate celelalte obiecte utile, cuverturi, şi capace, şi pălării, şi baticuri sunt destinate leproşilor.

Cu ajutorul documentelor refacem din nou întreaga viaţă a bunicii ca s-o aruncăm de astă dată definitiv, bucată cu bucată. Iată formularul completat de ea în creion, pentru un certificat de deces şi actele de naştere şi căsătorie necesare, iată scrisoarea cu margine neagră

desenată de ea prin care-şi înştiinţează prietenii că s-a stins din viaţă, iată ultima adeverinţă de plata impozitului şi plicul pentru medicul casei cu ultimul diagnostic pus de el. Până şi poeziile lui Opa şi cărţile lui poştale, toate sunt scoase din casete şi aruncate în soba de teracotă. Prefacem naşterea fiicei şi naşterea mamei ei în scrum şi adăugăm la acestea un şomoiog mare de păr carbonizat de-al bunicii; cenuşa a trei mame – ne uitam după ea pe fereastră – se cerne pe pământ spre a fi înghiţită.

Ne despărţim de copilul Iisus în coaja de nucă aurită şi de nişele sidefate ale madonelor, de casete, mărgele şi globuri, tăiem cu sabia lui Opa turnura doamnei cu căţelul şi-i netezim lui Bismarck curbura de sub buric, înainte de a-l azvârli în foc. Buchetele de imortele le frecăm până le facem pulbere şi salutăm pentru ultima oară blazonul în şapte colţuri al familiei, apoi ajunge şi el în sobă. E din lemn vechi, tare de stejar şi înteţeşte focul. Aşezăm tablourile mamelor cu faţa la peretele sobei şi le străpungem inimile pe la spate cu sabia lui Opa, înainte de a-i suna şi ei ceasul. O împingem pe Necunoscută de pe soclul ei în adâncurile Senei dogoritoare şi întărim focul cu un pumn de alice; să piară o dată pentru totdeauna frumuseţea morţii! Pămătuful pentru praf şi capotul de mătase crem al bunicii le tăvălim în funingine. Insignele domnilor sucombă în ţepuşe: bucata de mică, schija de grenadă, bilele şi pietrele preţioase le duc sus lângă cuibul păsărilor, căţărându-mă pe schele. Le las acolo pe streaşină să le ia coţofana. Arunc cizmele generălesei în foc; flăcările ţâşnesc dinlăuntru! lor, îndopate cum sunt cu fel de fel de ghemotoace şi cu portretele făcute sul ale frumoaselor Käthehen Schwind şi Maria Antoaneta.

— Acum ce mai facem?

Bunica stă şi îşi morfoleşte buzele în lumina lumânării; de la şold în jos umbra ei se contopeşte cu a mea. Mă târăsc în direcţia unde întunericul e compact, în căutarea unei prăzi, înot până la gât în praf, grămezi de cenuşă, pacheţele şi teancuri de scrisori francate.

— Ce mai aveam de făcut? o întreb şi revin pe brânci

în cercul ei de lumină. Ce legături şi deprinderi trebuie să mai distrugem, pentru a putea muri împăcate?

Stăm faţă în faţă şi ne privim în ochi. Pe chip ne stăruie aceeaşi întrebare. Bunica mă pune să deschid fereastra şi să arunc în stradă ceaşca specială pentru bărbaţii cu barbă, ceşcuţele pictate cu trandafiri împreună cu farfurioarele lor, paharele de lichior, diferite vase, oale şi conservele pentru sugari. Auzim cum se prefac în cioburi. Deodată dăm cu ochii de tabloul în care poştaşul Eiwich, cel cu barba argintie, comite greşeala de a-i ţine bunicii mele, pe atunci un îngeraş de cinci ani, lecţia morţii, folosind ca material didactic un craniu.

— Ar fi trebuit în prealabil să-mi ceară permisiunea, spune bunica. A venit timpul să ne descotorosim şi de acest obiect. Optăm pentru incinerare. Ridic tabloul cu ajutorul cleştelui pentru pâine prăjită şi-l ţin deasupra flăcărilor, întâi moare capul de mort, apoi poştaşul şi la urmă arde mocnit şi îngeraşul:

— Vezi, ştiam eu, bunica rânjeşte, moartea moare întâi. Cade din nou pe gânduri. Ce mai e? Ce mai trebuie să dăm la o parte din calea ei?

„Ordinea mea vreau s-o duc cu mine în mormânt!”

Jumulind cununa de lauri, rupând cearşafurile, destrămând funda de atlaz, tăind în bucăţi taşea de moaşă, deşirind ultima cuvertură împletită de bunica, arunc şi lista listelor împreună cu celelalte liste în tocătorul de hârtie. Fâşiile rămase le presar peste grămada de jăratec. Umplu caseta şi celelalte lădiţe cu biletele de bancă tocate mărunt, apoi iau carneţelul de adrese, actele şi albumele şi le pun pe toate pe foc. Bunica ţine în mână madona cu pruncul. Îi zâmbeşte sugarului şi se joacă cu mânuţele lui. Deodată aruncă obiectul în flăcări şi se întoarce cu spatele. Umerii îi tremură de încordare. Parcă ar duce în clipa aceea o luptă cu sine.

O aud spunând rugăciuni. Trebuie s-o ajut, o înţeleg. La porunca ei răscolesc focul sub madonă; arde părul de copil al bunicii, voalul pe care l-a purtat ca mireasă, rochiţa în care a fost botezată, paietele, ghirlandele de la

sfânta comuniune.

— Aţâţă focul mai bine, îmi strigă, altfel nu arde!

Fac ce-mi spune. Ştiu eu de mult că are în ceafă un al treilea ochi. Până şi pe mine, o păgână, mă cuprinde frica. Iau cleştele pentru pâine prăjită şi o împing în flăcări pe madona goală. Privesc în foc şi nu mă gândesc decât la moarte, numai la moarte, aşa cum mi-o administrează ea mie în fiecare clipă. Mi se ridică părul în faţa acestui mister îngrozitor, dar şi mai mult mă înspăimântă ceea ce mi se limpezeşte.

O întreb dacă aude sunete de harfă, dar urechea ei nu desluşeşte niciun fel de muzică. Insistă mereu cu o voce aspră şi cu umerii împietriţi:

— Ai terminat? Nu? Aţâţă focul, îţi spun, aţâţă-l!

Scormonesc în jar şi madona iese la suprafaţă. Uite-o – acum aud o muzică militară – un chip de oţel roşu strălucitor ivindu-se din cenuşă, în braţe poartă resturile pruncului şi ochii îi privesc în sus.

— Bunico! o strig. Vino să vezi! Groaznic, totul e în zadar, priveşte.

— Mai pune lemne pe fac! Se întoarce cu spatele, de astă dată calmă. Încet, încet o să ardă mocnit.

— Ce să mai fac?

Bunica face un gest spre ochelari, baston şi mănuşile glacé.

— Adu ferăstrăul din pod. îl aduc. Fixează partea zimţată în mijlocul bastonului şi-mi ordonă: Taie-l în două, să intre în sobă.

— N-ai să mai poţi umbla! îi spun cu cele două bucăţi în mină.

— Să nu mai văd cârjele astea! strigă. Îşi înfăşoară ochelarii în mănuşile glacé şi-i aruncă, împreună cu resturile bastonului, în sobă.

Auzim cum pocnesc lentilele.

Bunica mă priveşte insistent şi-mi spune:

— A venit momentul să-mi faci o clismă, înainte de căderea cortinei.

— Nu! răcnesc, ieşindu-mi din fire. Nu pot!

— Ba poţi şi ai s-o faci, îmi spune rece. O moarte curată!

Scuturată de un râs interior, pe care abia mi-l pot stăpâni, îi maltratez intestinul. Trag apa de trei ori la toaletă după ea şi las jos capacul.

— Capacul closetului e lăsat, îi spun să audă.

— Ai dat jos capacul closetului? mă întreabă ea după un timp.

— Da, îi răspund leoarcă de sudoare, gâfâi. Ce mai trebuie să fac?

— Adu-mi cămaşa de dantelă, s-o am la-ndemână şi du-te!

— Să plec? îmi simt bătăile inimii. De spaimă mă lasă puterile. Chiar vrei să plec, să te părăsesc, să mă despart de tine?

— Da, ai să pleci imediat! îmi spune calmă şi necruţătoare. Mai face un gest din cap şi tuşeşte semnificativ. Înţeleg. împachetez canula, irigatorul şi furtunul de gumă, biberonul, tocătorul de hârtie, sabia şi cleştele pentru pâine prăjită în ultimele pungi de plastic, pe care le înnod de trei ori. Deodată amuţeşte. Stă aşa ca de plumb, aşteptând pe câmpul ei de bătaie, şi ştiu că nu va mai scoate niciun cuvânt. Îmi dau seama că trebuie să plec, înainte de a mă împinge pe uşă afară, atât de ameninţătoare e tăcerea ei.

Nu mai am niciun drept în această casă pe care o socoteam de la o vreme şi a mea.

Plec fără să-mi iau rămas-bun, fără întrebări de prisos. O părăsesc. Stă ţeapănă în mijlocul grămezilor de cenuşă ale istoriei ei.

În faţa casei ridic capacul pubelei şi împing pungile de plastic sub gunoi. Îmi şterg obrazul cu un colţ al rochiei vopsite în negru şi cu asta am terminat tot ce aveam de făcut.

Aşez un picior înaintea celuilalt şi păşesc din nou în viaţă. Pe măsură ce merg de la o casă la alta, de la o stradă la alta, încep să am senzaţia că înaintez. Pavajul oraşului nostru e plin de gropi, la fiecare pas calc pe un craniu.

Pretutindeni, în toate casele, bănuiesc că sunt paturi în care zac femei în cămăşi de dantelă cu păpuşi de metal pe piept. Se răsucesc pe scândurile lor de stejar, şi toată lumea le consideră vii până când sunt scoase din casă cu picioarele înainte.

Mergând de la o casă la alta nu am decât o singură speranţă: să surprind o femeie care îşi aruncă scrisorile vechi pe fereastră. Doar o clipă aş vrea să-i văd faţa şi să-i aud oftatul de uşurare!

Tocmai a căzut un plic la picioarele mele. Am privit în sus, dar n-am reuşit să disting decât părul negru pe un craniu mititel. Am strigat de jos:

— Spuneţi-mi, de ce! vorbiţi, pentru Dumnezeu! Arătaţi-vă!

De atunci stau sub această fereastră şi aştept. Îmi netezesc rochia neagră; când oboseala mă sileşte să mă aşez îmi lustruiesc cu genunchii pantofii şi geanta. Mereu îmi apare în faţă craniul ei mic. Stau sub această fereastră şi aştept.

ÎNSEMNARE 14

PÂNĂ MAI IERI discuţiile despre moarte au făcut parte integrantă din viaţa mea. Îngrijirea bunicii mi-a deschis ochii asupra chinuitoarelor munci ale despărţirii de viaţă. De atunci nu mai pot trăi de frica morţii, deoarece nu ştiu cum îmi va arăta sfârşitul.

POSTFAŢĂ

2 *septembrie 1983*

STIMATE CITITOR.

Printre hârtiile rămase în urma decesului nepoatei mele, doamna F.L., survenit la 2 ianuarie 1983, deces provocat de o intoxicaţie cu barbiturice, am găsit acest manuscris într-o caligrafie neglijentă, parţial stenografiat. Am reflectat îndelung înainte de a încredinţa editurii această aglomerare de cuvinte care are pretenţia să alcătuiască o carte. În general resping orice gen de modernitate, vreau să spun că sunt adepta discreţiei, a credinţei romano-catolice, inclusiv a unui mod de viaţă sănătos (căruia îi datorez faptul că am supravieţuit

nepoatei mele). Cu privire la moartea acesteia doresc să menţionez că personal consider diagnosticul de otrăvire, stabilit de noii şarlatani, total eronat; împărtăşesc opinia, ce pare azi depăşită, că goana după narcoză, indiferent de mijloacele folosite, este expresia unei boli interne, specifică naturilor slabe şi dezechilibrate. Oricine va studia acest document cu minuţia cu care l-am analizat eu, va constata cu siguranţă semnele unei boli psihice.

Dacă dau curs acestei lucrări improvizate, o jac dintr-o pietate faţă de cuvântul scris, chiar şi atunci când are o valoare îndoielnică. La aceasta se mai adaugă şi pietatea pentru timpul de muncă al răposatei mele nepoate F.L., care, deoarece nu a vrut să asculte, a fost obligată să simtă pe propria ei piele ce înseamnă să-ţi câştigi existenţa ca ziaristă, în loc să faci o partidă bună, fiind silită să scrie aceste însemnări în timpul ce-i prisosea. Este deci clar pentru oricine că în felul acesta nu putea să se smulgă din vulgaritatea cotidianului spre a se cufunda în sfera valorilor lăuntrice.

Personal dispreţuiesc lipsa de viclenie a femeii moderne, care nu ştie să exploateze bărbatul. Dacă ar fi avut liniştea necesară, nepoata mea ar fi aprofundat poate poeziile solemne ale răposatului meu soţ şi ar fi avut şansa să devină o scriitoare mai elevată. Dar, din păcate, a ţinut morţiş să-şi câştige singură plinea.

Trebuie să subliniez că personal consider limba drept un fenomen foarte clar. Prin sinceritatea ei, aceasta îi este mai accesibilă bărbatului, chemat să rezolve problemele serioase ale lumii şi în stare să-şi pună întreaga personalitate în marea balanţă a omenirii. Cât de supuse greşelii sunt în schimb încercările femeii, făcută să aibă grijă de casă şi de familie, având datoria să-i ţină trează bărbatului plăcerea de a munci.

Aşa *se face că astăzi femeia este silită, atunci când scrie, să ne pună ventuze cu ajutorul cuvintelor ei, vreau să spun că ea nutreşte credinţa falsă că vorbele ei ar fi nişte ventuze. Deoarece, personal, cred că nepoata mea nu era în măsură să redea în cuvinte ceea ce simt eu sau am*

simţit vreodată; pentru aceasta ar fi avut nevoie de mai multă poezie, ceea ce nu era cazul la ea. Nu avea harul divin.

Faptul că nu prea se pricepe să mânuiască cuvintele se vede şi după felul cum scrie. Pe vremea mea exista încă un meşteşug al caligrafului. Noi învăţam copiind. Scrisul nostru era aproape ca o gravură. Nu ne încumetam să credem că un scris „personal" ar fi necesar. Noi respectam modelul. Scrisul nostru era pe atunci încă scrisul german curent. Ornam cu el paharele colorate; eu îmi brodam iniţialele pe lenjerie. Am învăţat să citesc cu ajutond versurilor pe care le broda mama pe perne cu scrisul ei frumos, sau după cărţile de rugăciuni caligrafiate exemplar.

Am crescut în credinţa că o literă, scrisă cu plăcere şi îndemânare, trebuie să exprime armonie şi consecvenţă în sentimente. Cum îşi permite azi o femeie, care nu a învăţat arta literelor, să se amestece în meşteşugul bărbatului?

Pe vremea mea am învăţat că arta scrierii frumoase e un mijloc de a te înfăţişa pe tine însuţi. Şi când s-a introdus alfabetul latin: Doamne, cu ce dragoste pentru frumos ne concentram asupra dârei de cerneală pe care o lăsa vârful peniţei! Ce sentiment înălţător încercam, când reuşeam să realizăm contrastul dintre linia subţire, cât firul de păr, şi cea groasă, întunecată!

Şi nepoata mea, fie-i ţărâna uşoară, a învăţat să scrie astfel. Pe vremuri i-am supravegheat primele încercări. Am şi păstrat unele scrisori pe care mi le-a trimis în perioada aceea. În fiecare scrisoare se scuza pentru scrisul ei. Îmi amintesc de un alineat din prima ei epistolă. Avea pe atunci şapte ani: „Mi s-a rupt creionul, te rog aşteaptă un pic, trebuie să-i ascult. Gata l-am ascuţit".

Cât de îngrozitor s-a schimbat caligrafia nepoatei mele! Între timp a început să scrie de parcă nu numai ea avea dreptul să fie de capul ei, ci şi fiecare literă, în parte. Dacă ar fi simţit o durere adevărată în timp ce scria, ca după pierderea unui om drag, cum pretinde pe *alocuri în*

însemnările de faţă, altfel ar fi trebuit să-i arate literele: îmbrăcate în negru, cu cărare la mijloc, cravată şi pantofi lustruiţi! Verticale! Cinstite! Cu pieptul înainte! Severe! Drepte, mai ales drepte! Literele ei arată de parcă ar umbla în tricouri şi blugi terfeliţi. Aşa credea ea că dă frâu liber gândurilor ei? Nu, nu, asta e prea de tot!

Şi ce înseamnă acest talmeş-balmeş între sentimentele ei şi cele pe care mi le atribuie mie? *În tot amestecul acesta a presărat şi câteva însemnări care îi dezvăluie adevărata natură.*

Unde e graţia, delicateţea, care mi-au însoţit întreaga viaţă, unde e grija permanentă pentru cultivarea sufletului? Cât de zadarnică a fost încercarea ei de a-mi răspunde cu dragoste creştinească! Trebuie să mărturisesc fără menajamente că, în ceea ce mă priveşte, a întrecut orice măsură. Descrie mai tot timpul o bătrână respingătoare, care se priveşte vanitoasă în oglindă; Cât de puţin a înţeles ea modestia mea cuvioasă. Trebuie să admiteţi că un om bătrân, cum sunt eu, are şi el deprinderile lui. Deodată este înjosit, lovit, hrănit şi pus pe W.C. E tras şi azvârlit în toate părţile ca un sugar. Aşa m-a învârtit ea pe mine, fără să exagerez, masându-mi burta cu vorbe şi ştergându-mă la fund cu hârtie de scris. Dacă ar fi să folosesc un jargon modern, ar trebui să spun: în timp ce pretindea că mă îngrijeşte, „mă exploata”, mă studia ca pe o insectă prinsă în ac, cu scopul de a-şi nota spasmele mele finale. Şi toate acestea, nu în ultimul rând, din motive de ordin material.

Acum când totul s-a consumat, această meschinărie îmi explică ciudata ei curiozitate, care mi s-a revelat printre altele şi cu ajutorul unei benzi de magnetofon, dar şi prin felul cum îmi cotrobăia în acte şi corespondenţă. Purtarea ei demonstrează, după părerea mea, o insuficientă înţelegere pentru adevărata dăruire acordată unui bătrân care are nevoie de îngrijire. Îngrijirea ei îmi apare azi în altă lumină.

Privind lucrurile din această perspectivă, stivuitul cititor nu se va mai mira dacă întorc armele şi public acest

document în ideea că el este mai puţin o mărturie asupra persoanei şi vieţii mele, cât o dovadă grăitoare a indolenţei cu care tânăra generaţie tratează tradiţia. Cultivarea adevăratelor virtuţi ale înaintaşilor îmi pare a fi scopul cel mai important. Voi continua să trăiesc în spiritul acestor virtuţi.

În încheierea acestor rânduri mai am ceva de adăugat: S-*ar putea ca unor cititori să li se pară curios faptul că nepoata mea a murit, în timp ce eu mai trăiesc. Nu am reuşit să înţeleg niciodată cum a putut să se nască o generaţie care nu e în stare să privească o realitate atât de incontestabilă cum e moartea drept în faţă. Răposata mea nepoată şi-a ferit mereu ochii de ea, spaima i-a crescut atât de mult, încât nu a mai fost în stare să se bucure nici măcar de binefăcătorul întuneric trecător al somnului de noapte, paralizată fiind de frică. Personal sunt de părere – mi-e greu să consider moartea ei o acţiune conştientă – că, de fapt, pieirea i se datorează acestor eforturi oarbe de a refuza să şi-o conştientizeze, ba mai mult, că prefera, în sinea ei, să vină ca o somnambulă în întâmpinarea morţii, din groaza de a i se opune conştient şi cu toată luciditatea vieţii.*

Ar fi nedrept să nu recunosc că şansa supravieţuirii mele o datorez tocmai acestei spaime de moarte a răjoosatei mele nepoate Franzisha. După cum aţi aflat din cele scrise de ea, mi-am simţit sfârşitul apropiindu-se şi mi-am încheiat socotelile, despărţindu-mă sistematic de fiecare obiect al meu. I-am spus nepoatei mele să plece ca să-mi pot aştepta, în singurătate şi netulburată de frica ei, în linişte şi împăcare ceasul de pe urmă. Pe scurt, am vrut să mor în tihnă, între cei patru pereţi ai mei.

Cum şedeam aşa, aşteptând, în sfârşit singura, m-am *simţit deodată ciudat de uşoară. Încă de când îmi puneam lucrurile pe foc am constatat, cu fiecare obiect de care mă despărţeam, că-mi revin puterile. După ce m-am despărţit şi de nepoata mea m-am simţit, cum să spun, eliberată de orice grijă. Priveam în jurul meu şi nu descopeream nimic, niciun obiect care m-ar fi putut reţine. Locuinţa mea era*

goală. Doar caseta cu lucrurile pregătite pentru moartea mea – din care am ars hârtiile şi maşina mortuară de carton – se mai afla sub canapea. Crucea, rozariul şi apa sfinţită erau acolo pregătite. După ce am aruncat, ce-i drept cu inima strânsă, şi această ultimă casetă în flăcări, m-am ridicat, m-am întins ca după somn şi am râs, cum nu mai râsesem de mult.

De atunci mă simt, cu fiecare zi, mai uşoară, ca un fulg. E ciudat. Mi-am aruncat ultimele lucruri ca să mor fără griji şi iată că a ieşit altfel: trăiesc fără griji.

Nu găsesc altă explicaţie decât aceea că obiectele scumpe mie, care constituiseră, până maz *ieri, însăşi viaţa mea, îmi fuseseră, fără să-mi dau seama, un balast. Le-am pus pe foc – şi am reuşit să sar. M-a cuprins deodată o bucurie de viaţă frenetică, pe care n-am mai încercat-o până acum. Mă simt ca renăscută.*

Iată că trăiesc fără aceste lucruri. Eliberată de ele folosesc doar obiecte care nu-mi aparţin. Până şi hainele pe care le port suit de împrumut. Nicio furculiţă dusă la gură nu-mi lasă pe limbă gustul neplăcut că după folosire va trebui s-o spăl. Chiar şi igiena locuinţei şi a trupului meu o las în grija personalului de serviciu.

Am înmormântat-o pe nepoata mea cu demnitate şi cinste, îi *sunt recunoscătoare domnului editor că mi-a oferit posibilitatea ca, exact la la nouă luni de la moartea ei, să-i pot îndeplini ultima dorinţă prin publicarea acestui volum discutabil. Strănepotul meu Sebastián, al cărui tată s-a consolat, cum era şi firesc, cu o femeie sănătoasă, trăieşte – întreţinut de mine şi, în sfârşit, botezat – de trei luni, într-unul dintre cele mai bune internate catolice din Germanm. Deşi, personal, nu mai aştept niciun răspuns cu privire la sensul existenţei în spirit creştin, sunt totuşi de părere că înşelătoria modernă, de care se foloseşte azi ştiinţa, este o superstiţie şi mai crasă. Am preferat pentru nepotul meu o educaţie creştină şi sper ca, datorită acestei educaţii, să păşească pe drumul cel drept.*

Problema de conştiinţă pe care mi-am pus-o, neştiind dacă acest document de gândire modernă este mai bine să

rămână îngropat pentru totdeauna în uitare sau să vadă lumina tiparului, am rezolvat-o, împreună cu preotul H., în favoarea ultimei alternative, cu atât mai mult cu cât tantiemele îmi permit, în ciuda pensiei mele modeste, să-mi trăiesc ultimele zile într-o atmosferă blândă, departe de oraş, în clima dulce a Meranului, la o pensiune cu veche tradiţie. Pace, împăcare şi meditaţie. Le mulţumesc, de asemenea, ultimului caligraf al limbii germane, Profesor v. Orlando, şi tipografiei din Wemding, pentru eforturile lor de a transpune în litere bâlbâiala unei oarbe şi, nu în ultimul rând, le mulţumesc tuturor acelora care prin cumpărarea acestei cărţi m-au ajutat să-mi asigur o bătrâneţe lipsită de griji.

Cu profund respect.

KATHARINA VON KRONLEIN

Văduvă de colonel de ulani.

Lector: *ONDINE CRISTINE DĂSCĂLIŢĂ*

Tehnoredactor: *ELENA DINULESCU*

Bun de tipar: 25 iulie 1987 Coli de tipar: 9, 25

Tipărit sub cd. nr. 5126/987 la întreprinderea Poligrafică Bacău str. Mioriţei nr. 27.

REPUBLICA SOCIALISTA

ROMÂNIA

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE

Grafica: Mircea Dumitrescu Ilustraţia: Dan Stanciu

ANDERS BODELSEN TAENK PA ET TAL

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S e Anders Bodelsen, 1968